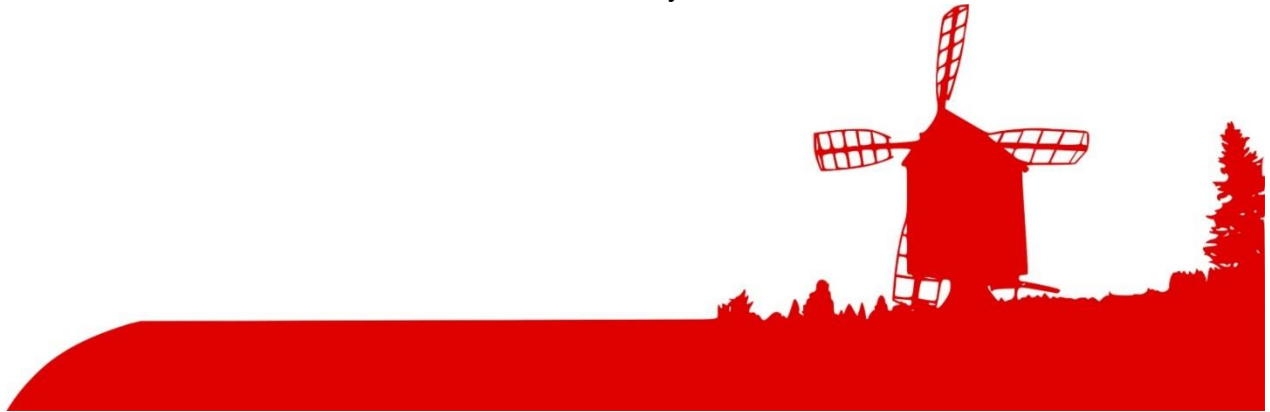

HARTOLAN KUNTA

Hartolassa on hyvä elää!

TALOUSARVIO VUODELLE 2020

JA

TALOUS- JA TOIMINTASUUNNITELMA VUOSILLE 2020-2022

Talousarvioluonnos
Kunnanhallitus
Valtuusto

Sisällysluettelo

YLEISPERUSTELUT.....	4
1. TALOUDEN KEHITYSNÄKYMÄT 2020 – 2022	4
1.1 Kuntatalouden näkymät.....	5
1.2 Vaikutukset verotukseen.....	5
1.3 Valtionosuudet	6
1.4 Väestö.....	8
1.5 Työllisyys ja elinkeinot	9
2. STRATEGIA.....	10
2.1 Hartolan kunnan strategia	10
3. TALOUDEN TASAPAINOTTAMINEN SUUNNITTELUKAUDELLA 2020 - 2022	12
4. HARTOLAN KUNNAN TALOUS	14
4.1 Verotulot	14
4.2 Käyttötalouden valtionosuudet.....	15
4.3 Kunnan rahoitustarpeet ja lainanotto	18
4.4 Hallinto, henkilöstö ja organisaatio	19
4.5 Sisäinen valvonta ja riskienhallinta	19
4.6 Tuloslaskelma 2020–2022	21
4.7 Rahoituslaskelma 2020–2022	22
5. TALOUSARVION JA – SUUNNITELMAN RAKENNE.....	23
5.1 Talousarvio ja taloussuunnitelma kuntalain mukaan	23
5.2 Talousarvion ja taloussuunnitelman rakenne.....	23
5.3 Talousarvion sitovuus	24
5.4 Sitovat toiminnalliset tavoitteet	24
5.5 Käyttötalouden osan sitovat määrärahat	25
5.6 Tuloslaskelmaosan ja rahoitusosan sekä investointiosan sitovat määrärahat.....	26
5.7 Käyttötaloussuunnitelman vahvistaminen.....	26
6. KUNTAKONSERNIN TYTÄRYHTEISÖJEN YLEISET OMISTAJAPOLIITTISET TAVOITTEET	27
6.1 Kiinteistö Oy Kuninkaanpitäjä.....	27
6.2 Kiinteistö Oy Vasalli	29
6.3 Kiinteistö Oy Vuorilaakso.....	30
6.4 Jorma Virtasen Säätiö.....	31
7. KONSERNIHALLINTO.....	32
7.1 Tarkastuslautakunta.....	32
7.2 Keskusvaalilautakunta	33
7.3 Valtuusto.....	33
7.4 Kunnanhallitus.....	33

7.5 Jaostot	34
7.6 Elinkeinotoimi.....	35
PALVELUOSA	39
1. PERUSTURVATOIMI	39
1.1 Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä	39
2. SIVISTYS- JA HYVINVOINTILAUTAKUNTA	41
2.1 Sivistystoimen hallinto.....	42
2.2 Varhaiskasvatuspalvelut	42
2.3 Perusopetus	45
2.4 Vapaa sivistystyö.....	46
3. HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN	52
3.1 Hyvinvoinnin edistäminen kuntastrategiassa	53
4. TEKNINEN TOIMI	55
4.1 Hallinto.....	55
4.2 Laitokset -ja taseyksiköt.....	55
4.3 Alueiden hoito	56
4.4 Pelastustoimi.....	56
4.5 ICT- palvelut.....	57
4.6 Tilapalvelut	57
4.7 Rakennukset	57
4.8 Tiejaostot.....	57
5. YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA.....	59
5.1 Rakennusvalvonta	59
5.2 Ympäristönsuojelu	59
5.3 Kaavoitus.....	60
5.4 Paikkatiedot ja kartat	60
INVESTOINTIKOhteet	62
TALOUSSUUNNITELMA 2020 - 2022	63
HENKILÖSTÖRESURSSISUUNNITELMA V.2020-2022	64

YLEISPERUSTELUT

1. TALOUDEN KEHITYSNÄKYMÄT 2020 – 2022

Suomen talous on ollut vuosina 2017-2018 lyhyessä kasvuvaiheessa. Vuonna 2019 maailmantalouden kysyntäongelmat ovat välittyneet myös Suomen talouteen. Ennusteen mukaan Suomen BKT kasvaa 1,3% vuonna 2019 ja vuonna 2020 1,2%, jonka jälkeen kasvuvauhti hidastuu 1% tuntumaan. Kuluneen vuoden aikana Suomen kansantalouden tunnuslukuja on vetänyt alaspäin sekä yksityinen kulutus, vienti että investoinnit, joka on heijastumaa maailmantalouden heikentymisestä.

Vaikka USA:n ja Kiinan kauppasodalla on koko maailmantalouteen ja Suomelle negatiivinen vaikutus, on Suomen vienti kasvanut viime vuosina erityisesti Yhdysvaltoihin ja Kiinaan. Kauppavirrat ovatkin ohjautumassa uudelleen ja Suomi yhdessä muun Euroopan kanssa saa osansa aiemmasta Yhdysvaltojen ja Kiinan välisestä kaupasta. Kiina on vuodesta 2016 lähtien Suomen merkittävin vientimaa, jossa paperin kysyntä on vuonna 2019 lähtenyt uudelleen kasvuun ja varastot ovat tyhjenemässä. Tämän vuoksi on mahdollista, että metsäteollisuuden vienti kääntyy uudelleen kasvuun loppuvuodesta 2019.

Kotimaan investoinnit ovat olleet Suomen talouskasvun tärkeä moottori, mutta rakentamisen ja muiden investointien kasvu on pysähtynyt, ja ne kääntyvät ensi vuonna lievään laskuun. Neljän vuoden kasvavan asuinrakentamisen saturaatiopiste on saavutettu.

Taloukasvun hidastuminen ja hallituksen menonlisäykset kasvattavat julkisen talouden alijäämää ensi vuonna. Vielä tänä vuonna valtiontalouden alijäämä pienenee, kun verotulot kasvavat ja menonlisäykset jäävät pieniksi. Ensi vuonna verotulojen kasvu sen sijaan hidastuu ja valtion menot kasvavat noin 2,5 miljardilla olettaen, että tulevaisuusinvestointeihin käytetään miljardi euroa. Valtiontalouden alijäämä olisi tällöin 3,4 miljardia ensi vuonna.

Maailman talous

Maailmantalouden kasvu on jo hidastunut merkittävästi tänä vuonna, jääden 3 prosenttiin. USA:n ja Kiinan välisen kauppasodan eskaloituminen ja sen vaikutusten leviäminen laajemmin rahoitusmarkkinoille sekä mahdollisen brexitin toteutuminen voivat kuitenkin hidastaa kasvua vielä nykyisestä merkittävästi. Kasvua ovat hidastaneet myös Kiinan velkaantumisen hillintä ja euroalueen kotitalouksien kulutuksen kasvun hyytyminen.

Lisäksi Turkin ja Syyrian välisillä sotatoimilla voi olla ennakoimattoman suuria vaikutuksia koko maailman turvallisuustilanteeseen, uusien pakolaisongelmien syntyymiseen sekä maailmantalouteen. Suurvaltojen ja sotilasliittoutumien vastuu kriisipesäkkeiden sotatoimien leviämisen tai tukahduttamisen osalta on suuri.

Myös euroalueella talouskehitys on vaimentunut, ja taantumien riski on olemassa, jota lisäävät kauppasota ja brexit. Kasvu on hidastunut prosentin tuntumaan, eikä sen odoteta kiihtyvän merkittävästi lähivuosina. Tällä hetkellä euroalueen talouskasvu on hidastunut eniten teollisuusvaltaisissa maissa, kuten Saksassa. Pahimmassa tapauksessa euroalueen teollisuuden heikkous alkaa heijastua työmarkkinoille ja palvelusektorille, mistä on jo lieviä merkkejä. Investointien ja tuottavuuden kasvu on jatkunut vaimeana euroalueella.

Näköpiirissä on hitaan kasvun aika. Myös euroalueen inflaatio on jäämässä ensi vuonna 1 prosenttiin ja kiihtyy 1,5 prosenttiin vuonna 2021. Suhdanteen heikkeneminen vähentää hinta- ja palkankorotuspaineita entisestään. Lisäksi inflaatio-odotukset ovat pysyneet matalina suhteessa EKP:n tavoitteeseen. Deflaatoriski on kuitenkin edelleen pieni.

EKP:n neuvosto on päättänyt keventää rahapolitiikkaa laajan toimenpidekokonaisuuden avulla, jotta inflaatio kiihtyisi kestävästi EKP:n tavoitteen mukaiseksi. Tämä tukee myös investointeja ja tätä kautta pidemmän aikavälin kasvunäkymiä. Tuotannolliset investoinnit ovat toistaiseksi elpyneet hitaasti. Euroalueen kevyt rahapolitiikka merkitsee, että negatiivisten nimelliskorkojen aika jatkuu.

1.1 Kuntatalouden näkymät

Kuntien antamien ennakkotietojen mukaan kuntatalouden tuloksen arvioidaan heikkenevän selvästi vuonna 2019. Heikkenemisen taustalla on toimintamenojen kasvu ja verotulojen väheneminen. Veroennustetta alentaa suhdannenäkymien heikentymisen lisäksi verotuksen järjestelmämuutokset: ennakkopidätysmenettelyn muutokset ja tulorekisterin käyttöönotto. On mahdollista, että verotulojen tilitykseen liittyvät ongelmat jatkuvat edelleen vuonna 2020. Samaan aikaan kuntien investointipaineet ovat korjausvelan osalta suuria. Kuntien tulopohjaa on heikentänyt myös valtionosuuksien väheneminen.

Valtiovarainministeriön kansantalouselämyksen laatiman kehitysarvion perusteella kuntatalouden kehitysnäkymät pysyvät huolestuttavan heikkoina koko kehyskauden 2020-2023, ja tulojen ja menojen epätasapaino pysyy vuosina 2020-2023 mittavana. Toimintamenojen kasvun arvioidaan jatkuvan keskimäärin 3,4 prosentin vuosivauhdilla. Menojen kasvua lisäävät niin sosiaali- ja terveystalouden kysynnän kasvu, hallitusohjelman toimenpiteet, ansiotason oletettu kasvu kuin kuntien investointipaineet. Samanaikaisesti verotulojen arvioidaan kasvavan keskimäärin 2,7 prosentin ja valtionapujen 4,2 prosentin vuosivauhdilla. Kuntatalouden lainanottotarvetta heijastava toiminnan ja investointien rahavirta on kehitysarviossa kehyskaudella 1,9-2,7 mrd. euroa negatiivinen.

Kuntatalouden näkymiä heikentävät myös väestörakenteen muutoksesta aiheutuva kasvava menopaine ja suhdannetilanteen heikkeneminen. Mahdollisuudet menopuolen sopeutukseen on erityisesti pienimmässä kunnissa usein jo pitkälti käytetty, joten kunnallisveroprosentteihin kohdistuu lähivuosina huomattavaa korotuspainetta ja kuntatalouden velkaantuminen uhkaa kasvaa.

1.2 Vaikutukset verotukseen

Kunnallisveron ennakonpidätysten kertymät eivät ole kasvaneet odotetulla tavalla vuonna 2019. Kuntaliiton arvion mukaan ennakoita olisi pitänyt kertyä kunnille syyskuun loppuun mennessä noin 500 milj. euroa toteutunutta enemmän. Ongelmat on jäljitetty verokorttiuudistukseen sekä Tulorekisteri-ilmoittamisen ongelmiin. Verohallinnon julkaiseman tiedotteen perusteella syyskuun tilityksissä näkynyt ennakonpidätysten hyvä kehitys johtui aiempien kuukausien ennakonpidätysten kertymisestä ja kyse oli siten Tulorekisteriin liittyvien kertymäongelmien osittaisesta korjaantumisesta.

Verohallinnon tekemien selvitysten perusteella suurin osa kertymävajeesta johtuu verokorttiuudistuksesta ja tulorekisterinongelmat selittävät vain murto-osan (13%) vajeesta. Verokorttiuudistuksessa on kyse siitä, että uudessa ennakoperintämenettelyssä on luovuttu palkkakaushoitoisista tulorajoista ja sivutulokorteista, jonka johdosta ennakonpidätykset on toimitettu alkuvuodesta huomattavasti aiempaa käytäntöä alhaisempina.

Verohallinnon laatiman selvityksen perusteella verokorttiuudistuksesta johtuva kertymävaje alkaa korjaantua suurelta osin vasta joulukuussa tehtävissä ennakonpidätyksissä. Täten loppusyksyn aikana kertymävaje kasvaa edelleen kuukausittain, elleivät veronmaksajat korota laajasti veroprosenttejaan tai verokorttien vuosittaiset ansiorajat ylity laajasti. Tilityksissä korjausliike näkyisi siten suuremmassa määrin vasta tammikuussa. Lopullisesti vaje korjaantuu vasta verotuksen valmistuessa kesästä 2020 alkaen.

Veroennustekehikossa vuoden 2019 ennakkoverojen kertymävajeeksi on uudistusten johdosta oletettu -600 milj. euroa. Kertymävaje johtuu Tulorekisterin käyttöönnotossa ilmenneistä tilapäisistä ongelmista sekä verokorttiuudistuksesta, joka on pysyvä muutos. Vaikka kertymävaje korjaantuu vuoden 2019 kunnallisverojen osalta vuoden 2020 aikana, niin oletuksena on, että verovuoden 2020 ennakkoverot kertyvät vajaina, jättäen vuoden 2020 ennakot vastaavasti alemmalle tasolle.

Talousarvioesityksen mukainen ansiotasoindeksin tarkistus veroperusteisiin on ollut ennusteessa sisällä jo kevästä lähtien, mutta nyt ennusteessa on huomioitu myös ensisijaisesti pienituloisille palkka-, eläke- ja päivärahatulon saajille kohdistettu ansiotuloveron kevennys, jonka arvioidaan vähentävän kunnallisverotuottoa n. 130 milj. eurolla. Toisaalta taas kotitalous- sekä asuntolainojenkorkojen vähennysten leikkaus arvioidaan lisäävän kuntien verotuloja n. 46 milj. eurolla. Ansiotasoindeksitarkistuksen kanssa veroperustemuutosten arvioidaan vähentävän kuntien verotuloja -298 milj. eurolla vuonna 2020, jotka on talousarvioesityksessä esitetty kompensoitavaksi kunnille (uutta kompensoitavaa 285 milj. euroa). Esitetyt veroperustemuutokset sen sijaan siis alentavat myös maksuunpantavan kunnallisveron arviota vuodelle 2020.

Kuntakohtaisissa veroennustekehikoissa ollaan vuosille 2019-2022 myös huomioitu Tilastokeskuksen 30.9 julkaisema väestöennuste. Väestötiedoilla on vaikutusta tulevien vuosien ansiotuloihin ja jako-osuuksiin.

Yhteisö- ja kiinteistöveroennuste

Yhteisöveron arvioissa verovuosille 2018-2023 on pohjana käytetty valtiovarainministeriön uutta ennustetta yhteisöjen verotettavasta tulosta ottaen huomioon maksuunpantujen ennakkoverojen kehitys. Ennusteen taustalla on kansantalouden tilinpidon toimintaylijäämän muutos. Ennusteessa on myös huomioitu syyskuun yhteisöverotilitykset ja Verohallinnon ennakkotiedot vuoden 2018 osalta.

Yhteisöveroennusteessa ei ole vielä huomioitu hallituksen vuosille 2020-2023 linjaamia kone- ja laiteinvestointien korotettuja poistoja eikä aineettomien investointien 50 % ylimääräistä verovähennystä. Näiden esitysten lopullisesta sisällöstä tai niiden verotuloja vähentävästä vaikutuksesta ei ole vielä tarkempaa tietoa. Kunnille muutosten vaikutukset aiotaan kompensoida yhteisöveron jako-osuutta korottamalla.

1.3 Valtionosuudet

Kunnan valtionosuus koostuu kahdesta osasta, kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (VM) ja opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuusrahoituksesta (OKM).

Lopulliset päätökset kuntien valtionosuuksista saadaan yleensä vuoden vaihteessa, joten talousarviovalmistelussa käytetään aina syksyllä saatuja ennakkotietoja. Pääministeri Antti Rinteen budjettiriihessä 17.9.2019 tehtiin kuitenkin päätös kertaluonteisen 237 miljoonan euron erän maksamisesta kunnille ennakkoon vuonna 2019. Muutoksen jälkeen kunnille myönnetään valtionosuutta yhteensä 8 618 miljoonaa euroa tilivuonna 2019 (aiempi päätös 8 389 euroa). Kuntien valtionosuudet lisääntyivät 160 milj. euroa (1,9 %, 29 €/as) vuodesta 2018 vuoteen 2019 verrattuna.

Kuntaliitto on päivittänyt kuntakohtaiset ennakkolliset valtionosuuslaskelmat vuodelle 2020 valtion talousarvion (7.10.2019) mukaiseksi. Laskelmat päivittyvät vielä marraskuussa 2019. Lopulliset päätökset kuntien valtionosuuksista vuodelle 2020 tehdään joulukuun 2019 lopussa. Kuntaliiton ennakkollisten valtionosuuslaskelmien (7.10.2019) mukaan kuntien valtionosuudet (ml. veromenetysten kompensatiot) kasvavat 607 miljoonaa euroa (+7,0 %; 111 €/asukas) vuodesta 2019 vuoteen 2020. Kunnille myönnetään valtionosuutta yhteensä 6 964 miljoonaa euroa ja veromenetysten kompensatioita 2 251 miljoonaa euroa vuonna 2020 (yhteensä 8 688 milj. € vuonna 2019).

Ennakkolaskelman mukaan kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentti nousee 0,09 prosenttiyksikköä ja on 25,46 % vuonna 2020 (25,37 % vuonna 2019). Budjettiriihessä (17.9.2019) tehtiin päätös kertaluonteisen valtionosuuskompensaation (+237 milj. euroa) siirrosta vuodelta 2020 vuodelle 2019. Tämä on otettu huomioon Kuntaliiton 7.10.2019 laskelmassa.

Erona aiempiin vuosiin vuonna 2020 kunnille maksettavat veromenetysten kompensatiot erotetaan peruspalvelujen valtionosuudesta (mom. 28.90.30) ja maksetaan omalta valtiovarainministeriön momentiltaan 28.30.35. Uudistus yksinkertaistaa järjestelmää ja lisää sen läpinäkyvyyttä.

Peruspalvelujen valtionosuuden (VM) kasvu vuodesta 2019 vuoteen 2020 johtuu erityisesti vuonna 2019 päättyneestä kilpailukyky sopimuksesta, mutta taustalla on myös muita lakiin perustuvia muutoksia:

- Kilpailukyky sopimukseen sisältynyt lomarahojen leikkaus päättyy ja niin ikään siihen liittyvä valtionosuuden leikkaus (-264 milj. €) päättyy vuoteen 2019.
- Pääministeri Juha Sipilän hallituksen päättämä määräaikainen vuosia 2016-2019 koskenut indeksikorotusten jäädytys päättyy vuoteen 2019. Tehtyjä indeksijäädytyksiä ei kompensoida, mutta vuoden 2020 kustannustason muutos (+2,4 %) lisää valtionosuutta 166 milj. euroa.
- Lakiin perustuva valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus (perustuen vuoden 2017 tietoihin) lisää valtionosuutta 102 milj. euroa vuonna 2020.
- Uutuutena vuonna 2020 aiemmin valtionosuusjärjestelmän kautta kunnille maksetut verotulomenetysten kompensatiot erotetaan järjestelmästä omalle momentilleen 28.90.35. Veromenetysten kompensatiot lisääntyvät 285 milj. euroa vuonna 2020. Täten vuosien 2010-2020 veromenetysten kompensatioiden yhteissumma on 2 251 milj. euroa.

Edellä mainittujen muutosten lisäksi peruspalvelujen valtionosuudessa otetaan huomioon kuntien tehtävien ja veloitteiden muutoksia vuonna 2020.

Palkkaratkaisu ja palkan sivukulut vuonna 2019

Voimassa oleva Kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimus KVTES päättyy 31.3.2020. Nykyisessä sopimuksessa on ollut määräaikaisena 30 % lomarahaleikkaukset, jotka päättyivät vuoden 2018-2019 lomarahakertymien leikkaukseen. Sopimuskauden aikana oli kaksi yleiskorotusta (ensimmäinen v. 2018 ja toinen 2019). Sopimuskautena oli myös vuonna 2019 tuloksellisuuteen perustuva paikallinen kertaerä.

Talousarvion 2020 palkkamenoihin osastot ovat arvioineet 1 % palkankorotusvaran.

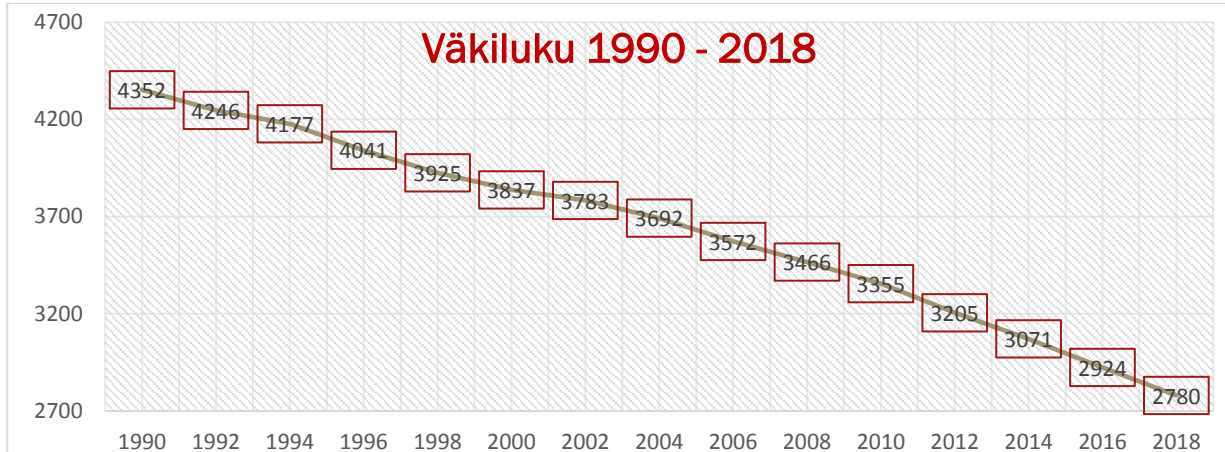
Henkilösivukulut:

- Sotu-maksut, työttömyys-, tapaturmavakuutus -ym sivukulut 5 %
(Sotu 1,35%, työt.vak 1,70 %, työkyvyt.eläk. 1,08 %, tapaturma 0,80 %, ryhmäh. 0,07 % = 5 %)
- Palkkaperusteinen eläkemeno (KuEL) 16,55 %
- VaEL-eläkemaksuprosentti/opettajat 15,91 %
- Palkkaperusteinen henkilösivukulu yhteensä (Kuel) 21,55 %
- Palkkaperusteinen henkilösivukulu yhteensä (Vael) 20,91 %

1.4 Väestö

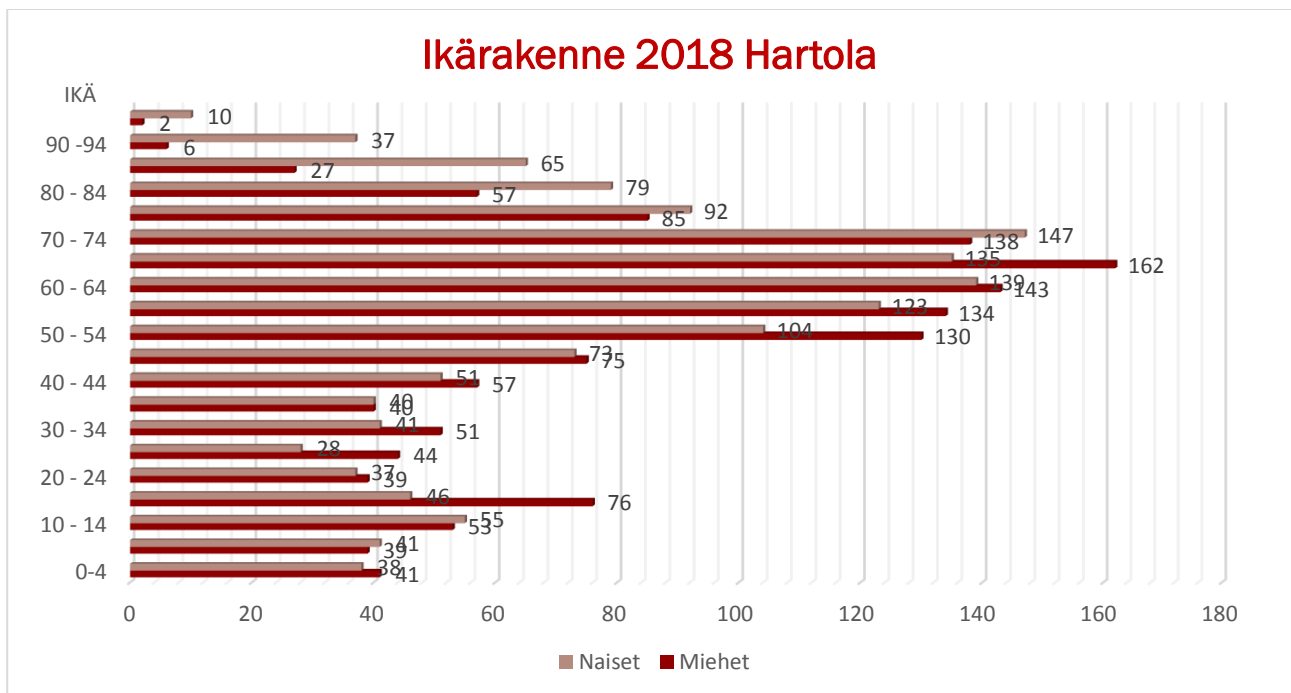
Hartolan väkiluku on vähentynyt vuodesta 1990 lähtien noin 1400 hengellä. Vuoden 2018 lopussa asukkaita oli 2780 henkeä.

Väkiluvun vähenemiseen on vaikuttanut yhteiskunnan ja työn muuttuminen, muuttoliike, kaupungistuminen ja väestön ikärakenne. Kunnan vahva työpaikkaomavaraisuus ei ole korreloinut Hartolassa asumisen kanssa.

Hartolassa syntyy vuosittain enimmillään 20 lasta. Kunta on ollut viime vuosina myös lievästi muuttotappiollinen. Väestön vähenemisen tärkein osatekijä onkin, että kuolleisuus on selvästi syntyvyyttä suurempaa. Vain muuttovoitto voi hidastaa väkiluvun laskua.

Vuonna 2018 noin yli kolmasosa kunnan väestöstä oli eläkkeensaajia ja heidän suhteellinen osuus kunnan väestöstä kasvaa edelleen vuoteen 2030 saakka. Aktiivi-ikäisen aikuisväestön (25-64 vuotiaat) määrä on vähentynyt ja vähenee edelleen yli 300 hengellä vuoteen 2025 mennessä. Lasten ja opiskelijoiden (0-24 -vuotiaat) määrä vähenee edelleen vuoteen 2025 saakka.

1.5 Työllisyys ja elinkeinot

Hämeen ELY -keskuksen kuntien alueella oli elokuun lopussa 16 247 työtöntä työnhakijaa. Se on 1.700 vähemmän (9,5 %) kuin vuosi sitten. Edellisestä kuukaudesta työttömien työnhakijoiden määrä TE-toimistossa väheni 2.331:llä (12,5 %). Työttömien työnhakijoiden määrän lasku Hämeessä (9%) on maan keskiarvoa (4%) nopeampaa ja ELY-alueiden nopeinta. Hartolassa työttömiä työnhakijoita oli elokuun lopussa 110. Työttömänä oli 9,5 % työvoimasta. Alle 25 -vuotiaita työttömästä työvoimasta Hartolassa elokuussa 2019 oli 14,5 % (16 hlöä). Yli vuoden työttömänä olleita oli elokuussa 33 (vuonna 2018 oli 38).

Pienten kuntien työkkäri -hanke päättyi syyskuun 2019 lopussa. Hankkeen kohderyhmänä olivat kaikki Hartolan, Joutsan, Pertunmaan ja Sysmän työttömät, mutta erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevat alle 30-vuotiaat nuoret, osatyökykyiset ja yli 54-vuotiaat pitkäaikaistyöttömät. Vuoden 2020 alusta Hartolan kunta on lähdössä mukaan Jyränkölän hallinnoimaan Tukirinki-työllistämishankkeeseen, jonka kautta saadaan Hartolaan työvalmentajan palveluita 1,5-2 päivää viikossa. Hankkeessa on mukana Jyränkölän ja Hartolan lisäksi myös Heinolan kaupunki ja Sysmän kunta. Lisäksi Hartolan kunta on yhdessä Joutsan, Sysmän ja Pertunmaan kuntien kanssa hakenut Pienten kuntien elinvoimaa -ESR-hanketta. Hankkeessa tavoitteena on työvoiman saatavuutta parantava maakuntarajat ylittävä koulutusyhteistyö, yrittäjäkoulutus ja rekrytointialusta. Molemmat työllisyys Hankkeet ovat kaksivuotisia.

Nuorten työpajan ja etsivän nuorisotyön toimesta on jatkettu aktiivista työtä nuorisotyöttömyyden ja syrjäytymisuhkien ehkäisemiseksi.

Hartolassa kunnan työpaikkaomavaraisuus vuonna 2017 oli 115 %. Työpaikkoja kunnassa on tilastoitu vuonna 2017 yhteensä noin 1.149 kpl. Työllistä työvoimaa Hartolassa oli 999 henkeä.

Otsikot	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Väkiluku (31.12.)	3 292	3 205	3 098	3 071	2 982	2 924	2 782
Alueella työssäkäyvät / Työpaikkojen määrä	1 309	1 219	1 152	1 106	1 133	1 106	1 149
Työlliset yhteensä	1 206	1 152	1 107	1 052	1 014	1 015	999
Työpaikkaomavaraisuusaste (%)	108,5	105,8	104,1	105,1	111,7	109	115
Hartolassa asuvista muualle pendelöivät	309	302	306	283	271	310	297
Muualla asuvista Hartolaan pendelöivät	412	369	351	337	390	401	447
Hartolassa asuvat ja työssäkäyvät	897	850	801	769	743	705	702
Muualla asuvista Hartolaan pendelöivien osuus Hartolassa työssäkäyvistä (%)	31,5	30,3	30,5	30,5	34,4	36,3	38,9
Hartolasta muualle pendelöivien osuus (%) työllisistä	25,6	26,2	27,6	26,9	26,7	30,5	25,8
Hartolassa asuvien ja työssäkäyvien osuus (%) työllisistä	74,4	73,8	72,4	73,1	73,3	69,5	70,3

2. STRATEGIA

2.1 Hartolan kunnan strategia

Toimintaympäristön muutos ja erityisesti maakunta- ja sote uudistus haastavat toteutuessaan nykymuotoisen kuntaorganisaation johtamis- ja toimintatavan sekä kuntaan jäävien tehtävien (koulutus, kaavoitus, kehittäminen) suorituskyvyn (= henkilöstön pysyvyys, osaamisen turvaaminen ja saatavuus).

Hartolan kunnan strategia on jaettu kolmeen eri tahtotilaan, joita kaikkia ohjaavat samat arvot; avoimuus, hyvinvointi, pitkäjänteisyys, aktiivisuus sekä terveys ja turvallisuus.

Tahtotila 1. Hartola säilyy itsenäisenä kuntana ja tuottaa nykyaikaisia palveluja asukkaille, joita ovat kaikki kunnan vakituiset ja vapaa-ajan asukkaat.

Kunnan itsenäisyyttä vaalitaan panostamalla kunnan toiminnan suunnitteluun, talouden tasapainoon, hallintaan ja ennakointiin. Välineenä oikea palvelujen ja toiminnan mitoitus ja nykyaikaiset toimintatavat:

- Palvelujen tuotannossa asukkaille (tarjonta, toteutus, välineet)
- Toimivat palautejärjestelmät, jotta ongelmiin reagoidaan oikean aikaisesti
- Tytäryhtiöiden hallinto ja omistajaohjaus toimii
- Kunnalla on työntekijöitä sitouttava henkilöstöpolitiikka (kannustavuus, osaaminen, henkilöstömitoitus)
- Asiakslähtöisyys (kunnassa tunnustetaan ulkoinen ja sisäinen asiakkuus)
- Aito mahdollisuus vapaa-ajan asukkaille toimia aktiivisesti kunnassa ja kehittää kuntaa

Toimimme tiiviisti ja avoimesti kunnan sisällä menestyäksemme paremmin sekä rakennamme toimivia yhteistyösuhteita ulkoisten kumppaneiden (yritysten ja kuntien) kanssa.

Tahtotila 2. Hartolalaisten hyvinvointi ja terveys paranee tuntuvasti ja asukkaat osallistetaan kehittämiseen ja hyvinvointityöhön.

Kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perustyökaluina ovat:

- hyvinvointikertomus ja valtuustokauden hyvinvointisuunnitelmatiedot
- päätöksenteon ennakkovaikutusten arvioinnin hyödyntäminen ja kyselyt
- maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö
- ammatti-ihmiset kuten hyvinvointikoordinaattori ja liikuntaneuvoja

Kunta ottaa vastuun hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä omassa toiminnassaan panostaen viestintään sekä huomioimalla turvallisuuden, viihtyisyyden sekä saavutettavuuden. Kunta vastaa verkostoyhteistyöstä ja luo edellytyksen järjestöjen aktiiviselle hyvinvointityölle. Kunta luo myös asukkaille uusia avoimia vaikutusmahdollisuuksia sekä hyödyntää saatua palautetta ja vastaa siihen nopeasti.

Tahtotila 3. Hartolassa on tarjolla työtä, korkealaatuista asumista ja menestymisen mahdollisuuksia ihmisille ja yrityksille.

Hartolan kunta on vahva elinkeinopoliittinen toimija kiinteistöyhtiöidensä kautta; liiketilojen vuokrausaste on korkea, yli 90 prosenttia. Hartola on myös ykkönen pienten kuntien työpaikkakeskittymänä Päijät-Hämeessä, meillä työpaikkaomavaraisuus on yli 100 prosenttia eli työpaikkoja on yhteensä noin 1149.

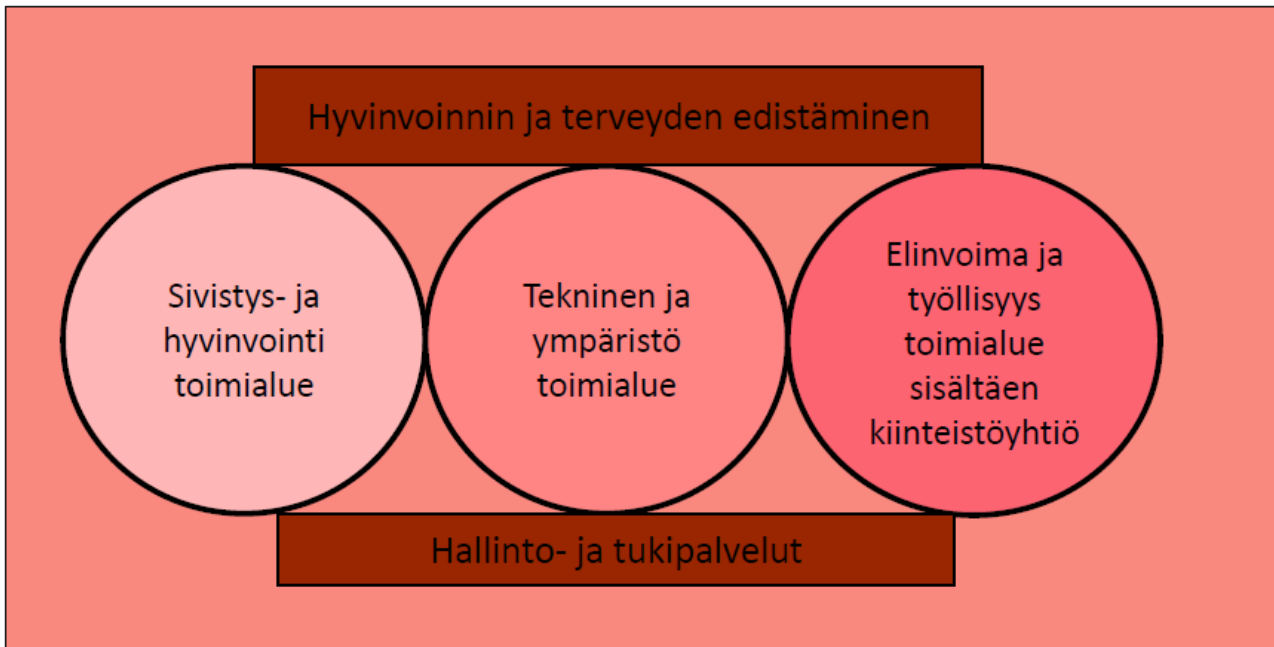
Hartola on mukana maakunnan elinkeinoyhtiöissä ja voi itse hallinnoida kuntien välisiä elinkeino- ja työllisyys Hankkeita. Myös hyvät liikenne yhteydet ja liittymät valtatielle ovat tärkeä osa Hartolan menestystä.

Parempaa asumista ja menestymistä työelämässä autetaan seuraavilla toimenpiteillä:

- Kunta panostaa työllisyydenhoitoon ja syrjäytymisvaarassa olevien kuntalaisten aktivointiin
- Kuntamarkkinointia suunnataan vahvasti asukashankintaan, yritysten työvoimatarpeen turvaamiseen ja tasapainoisemman väestökehityksen saavuttamiseen
- 4-tien varren työpaikkakeskittymään sijoittuva liikekeskushanke toteutetaan yhteistyössä investoin/rakennuttajan kanssa
- Keskustasta muodostetaan puistomainen ja viihtyisä palvelukorttelialue, jonka ytimessä on asuintalot

Keskustaan/ sen tuntumaan rakennetaan korkealaatuisia asuntoja, esimerkiksi puukerrostaloja (1-2 kpl), jotka korvaavat käytöstä poistuvaa kunnan omistamaa rakennuskantaa.

Lisäksi kunnalla on suunnitteilla matkailu- ja digistrategiat.

3. TALOUDEN TASAPAINOTTAMINEN SUUNNITTELUKAUDELLE 2020 - 2022

Kuntalain mukaan kunnan taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen enintään neljän vuoden pituisena suunnittelukautena, jos talousarvion laatimisvuonna taseeseen ei arvioida kertyvän ylijäämää. Edellisten tilikausien ylijäämää on 292.121,27 euroa.

Kuntalakiin on otettu erityissäännös taloutta tasapainottavasta toimenpideohjelmasta. Toimenpideohjelma kohdistuu taseessa jo kertyneen alijäämän kattamiseen. Toimenpideohjelman laatimisesta riippumatta taloussuunnitelma on laadittava tasapainoiseksi tai ylijäämäiseksi, jos kunnalla on kertynyt alijäämää.

Hartolan kunta on ollut kriisikuntamenettelyssä vuonna 2008, jossa laaditussa arviointiryhmän kertomuksessa oletettiin kertyneiden 3,2 milj. euron alijäämien kattamisen onnistuvan vain omaisuuden myynnistä saatavilla myyntivoitoilla ja veronkorotuksilla. Talouden vuosivaihtelut ovat olleet Hartolassa hyvin voimakkaita. Niihin on vaikuttanut eniten sosiaali- ja terveydenhuollon vuosikustannusten vaihtelu ja verotulojen sekä valtionosuuksien muutokset.

Alijäämät pystyttiin kattamaan lähes kokonaan vuosina 2010-2011 hyvän verotulokehityksen ja maltillisten sosiaali- ja terveysmenojen kehityksen vuoksi. Vuosina 2012-2013 tilikauden tulos oli kuitenkin alijäämäinen, johtuen sote -menojen kasvusta. Tilanne korjaantui vuosina 2014-2015, jolloin alijäämät vihdoinkin katettiin. Vuoden 2015 tilinpäätöksessä korjattiin myös Hartola konsernia koskenut poisto-oikaisukirjaus, joka antoi aiemmin virheellisesti alijäämäisen kuvan kuntakonsernin tilasta.

Vuoden 2017 tilikauden tulos oli positiivinen, vaikka tilinpäätöksen yhteydessä tehtiin itä-Hartolan vesiosuuskunnan konkurssin aiheuttama takausvastuun lopullinen alaskirjaus. Vuoden 2018 ä tilinpäätös oli -671.299, 23 euroa alijäämäinen. Vuoden 2019 talousarvio on laadittu -0,505 milj. euroa alijäämäiseksi. Verokertymä on jäämässä noin -500.000 euroa alle talousarvion, johtuen verokorttiuudistuksesta ja tulorekisteriuudistuksesta.

Tilinpäätösennuste vuodelle 2019 on tästä syystä noin 1 milj. euroa alijäämäinen. Kunta haki vuodelle 2019 harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta, mikä voi osaltaan vähentää vuoden 2019 alijäämää.

Valtuusto hyväksyi 12.9.2019 talouden tasapainottamisohjelman vuosille 2019-2025 ja edelleen vuoteen 2028. Sen mukaisesti talouden tasapainottamiseen on kaksi tietä: 1. vähentää menoja pysyvästi ja lisätä tuloja pysyvästi. Mikäli menojen vähentäminen ei tuota tuloksia tai menosäästöjä ei kyetä tekemään, jää jäljelle veroprosentin korottaminen. Kunnanvaltuuston yksimielinen kanta asiassa oli, että veroprosentteja ei nosteta nykyiseltä tasolta.

Vuoden 2020 talousarvion laatiminen ohjeistettiin siten, että talousarvion on oltava tasapainossa. Talouden tasapainottamiseksi on tehty seuraavat toimenpiteet vuodelle 2020.

Verotulot ovat laskusuunnassa negatiivisen väestönkehityksen suhteessa. Verotulojen ennustaminen on jatkossa aikaisempaa hankalampaa, johtuen verokorttiuudistuksesta. Verotuloissa käytetään kuntaliiton ennustetta, jonka mukaan Hartolalle tilitetään veroja 9.797.000 euroa vuonna 2020. Kiinteistöverojen aiempaa parempi kertyminen on mahdollista vasta tulevaisuudessa, mikäli kartoitushanke onnistuu.

Kuntien valtionosuuksien kasvu vuodelle 2020 on ollut myönteinen asia, ja erityisesti THL:n sairauskertoimen päivitys nosti Hartolan valtionosuutta noin 300.000 euroa vuodelle 2020.

Henkilöstömenojen vähentäminen luonnollisen poistuman kautta ilman yt- neuvotteluja ja lomautuksia on ollut tasapainottamissuunnitelman mukainen tavoite. Henkilöstömitoitusta on tarkasteltu laajasti kaikilla osa-alueilla huomioiden väestön väheneminen ja verrokkikuntiin suhteessa oleva mitoitus.

Menojen vähentäminen

- henkilöstömenot ovat -381.357 euroa alemmat kuin vuoden 2019 talousarviossa
- palvelujen ostot ovat -199.634 euroa alemmat kuin vuoden 2019 talousarviossa
- aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden hankinnat ovat -114.034 euroa alemmat
- Yhteensä menovähennyksiä on -716.114 euroa

Tulojen lisääminen

- valtionosuudet ovat +684.622 euroa suuremmat kuin vuonna 2019
- toimintatuotot ovat -466.574 euroa pienemmät kuin vuonna 2019

Talousarvio vuodelle 2020 on 117.477 euroa ylijäämäinen ja myös suunnitelmavuodet ovat ylijäämäisiä. Tase painuu alijäämäiseksi vuoden 2019 tilinpäätöksen perusteella runsaat -700.000 euroa, joka on katettava 4 vuoden aikana.

Vuosien 2020-2022 taloussuunnitelmassa on arvioitu, että alijäämä voidaan kattaa, koska ylijäämää kertyy yhteensä 1.250.000 euroa, Talouden tasapaino näyttäisi palautuvan vuosina 2020-2022 aikana.

Kotisalo- kokonaisuuden myynti Attendo Oy:lle vaikuttaa toteutuessaan monella tavalla kunnan talouteen. Se vähentää kunnan saamia vuokratuloja (toimintatuotot), sekä kiinteistönhoidon ja kiinteistön ylläpidon menoja. Lisäksi Kotisaloon rakentamiseen otettu 3,8 miljoonan euron laina siirtyy Suomen Hoiva ja Asunto Oy:lle vuoden 2020 alussa. Tämän toteutuessa on kiinteistön myynnillä tulosta poistojen kautta parantava +200.000 euron vaikutus.

Poistojen kautta tuleva helpotus Kotisalosta on kuitenkin lyhytaikainen, koska noin 2,8 miljoonan euron kouluinvestointi odottaa toteutumistaan, ja sen arvioidaan olevan valmis vuonna 2021. Kouluinvestoinnin poistot (+140.000 euroa/v) alkavat juosta vuonna 2021, joten poistotasoa tulee olemaan suhteellisen korkea pitkälle tulevaisuuteen.

Kriisikuntamenettelyn (2008-2013) aikana suunniteltua Suur-Savon Sähkö Oy:n osakkeiden myyntiä ei ole toteutettu. Kunnan on kuitenkin syytä seurata valppaana, miten näiden osakkeiden arvo kehittyi muuttuvilla sähkömarkkinoilla. Mikäli osakkeille on ostaja, ja niistä maksetaan riittävän korkea (+7000 euroa hinta), on kunnan harkittava osakkeiden myyntiä ja pääoman sijoittamista uudelleen pitkäaikaisesti tuottavalla tavalla, koska nykyinen tuottotaso on heikko. Sopiva tuotto-odotus pääomalle on 6,0-7,5 %.

4. HARTOLAN KUNNAN TALOUS

4.1 Verotulot

Vuonna 2019 kuntien keskimääräinen tuloveroprosentti oli 19,88 % ja efektiivinen veroaste 14,30 %. Hartolassa vuonna 2020 ansiotulojen efektiivinen veroprosentti on 13,27 % ja vuonna 2019 se oli 13,04 %. Kunnan ns. efektiivisellä veroprosentilla tarkoitetaan maksettavan veron suhdetta ansiotuloihin. Verotulot on arvioitu Kuntaliiton vuoden 2019 lokakuun veroennustekehikon sisältämillä laskelmilla korjattuna vuoden 2018 kunnallisverotuksen lopullisilla tiedoilla. Kunnallisvero on laskettu voimassa olevalla veroperusteella ja kiinteistöverot on arvioitu vuoden 2018 maksuunpanon mukaisina.

Vuoden 2020 kokonaisverotuloiksi arvioidaan talousarviossa 9.797.000 euroa. Vuoden 2019 kokonaisverokertymä jää selvästi alle ennakoarvion 9.307.000 euroon. Kunnallisveron ennakonpidätysten kertymät eivät ole kasvaneet odotetulla tavalla vuonna 2019. Kuntaliiton arvion mukaan ennakoita olisi pitänyt kertyä kunnille syyskuun loppuun mennessä noin 500 miljoonaa euroa toteutunutta enemmän. Tilitysten viivästyminen johtuu verokorttiuudistuksesta sekä Tulorekisteri-ilmoittamisen ongelmista. Ongelmat korjaantuvat viimeistään ensi vuoden tilityksissä.

Vuonna 2020 kunnallisveroa kertyy arvion mukaan 7.117.000 (+6,4%), yhteisöveroa 1.361.000 (+4,7) ja kiinteistöveroa 1.320.000 euro (+0,0 %).

Väkiluvun väheneminen on todennäköisesti johtanut siihen, että kunnassa ansaittujen palkkatulojen kertymä on vähentynyt. Eläketulojen kertymä sen sijaan kasvaa, ikääntyneiden määrän jatkaessa kasvuaan. Myös maksuun pantavan veron kokonaissumma on pienentynyt vuodesta 2013 vuoteen 2019, mutta ensi vuonna on lievää kasvua odotettavissa. 2020 -luvulla kunnassa asuvien eläkkeensaajien ja palkansaajien tulovaikutus on kunnalle yhtä suuri.

Kunnan veroprosentit vuodelle 2020 on vahvistettu seuraavasti

Kunnan tulovero	21,50 %
Yleinen kiinteistöveroprosentti	1,00
Vakituisten asuinrakennusten veroprosentti	0,50
Muiden asuinrakennusten veroprosentti	1,10
Yleishyödyllisten yhteisöjen kiinteistöveroprosentti	0,20
Voimalaitosten veroprosentti	3,00

Verotulot (1 000€)	2016	2017	2018	TA 2019	TA 2020	TA 2021	TA 2022
TILIVUOSI							
Verolaji							
Kunnallisvero	7 157	7 275	7 218	7 483	7 117	7 167	7 273
Muutos %	-5,8	1,6	-0,8	3,7	-4,9	0,7	1,5
Yhteisövero	1 232	1 391	1 260	1 372	1 360	1 428	1 476
Muutos %	-4,1	12,9	-9,4	8,9	-0,9	5,0	3,4
Kiinteistövero	1 352	1 322	1 318	1 304	1 320	1 320	1 320
Muutos %	1,0	-2,2	-0,3	-1,1	1,2	0,0	0,0
VEROTULOKSI KIRJATTAVA	9 741	9 988	9 796	10 159	9 797	9 915	10 069
Muutos %	-4,7	2,5	-1,9	3,7	-3,6	1,2	1,6

Verotuloennusteessa on huomioitu kunnallisveron osalta veroennustekehikon perustana toimivat Verohallinnon julkaisemat tilastot, budjettiriihessä linjatut verotuksen muutokset ja arviot kilpailukykysovimuksen vaikutuksista kuntien verotuloihin.

4.2 Käyttötalouden valtionosuudet

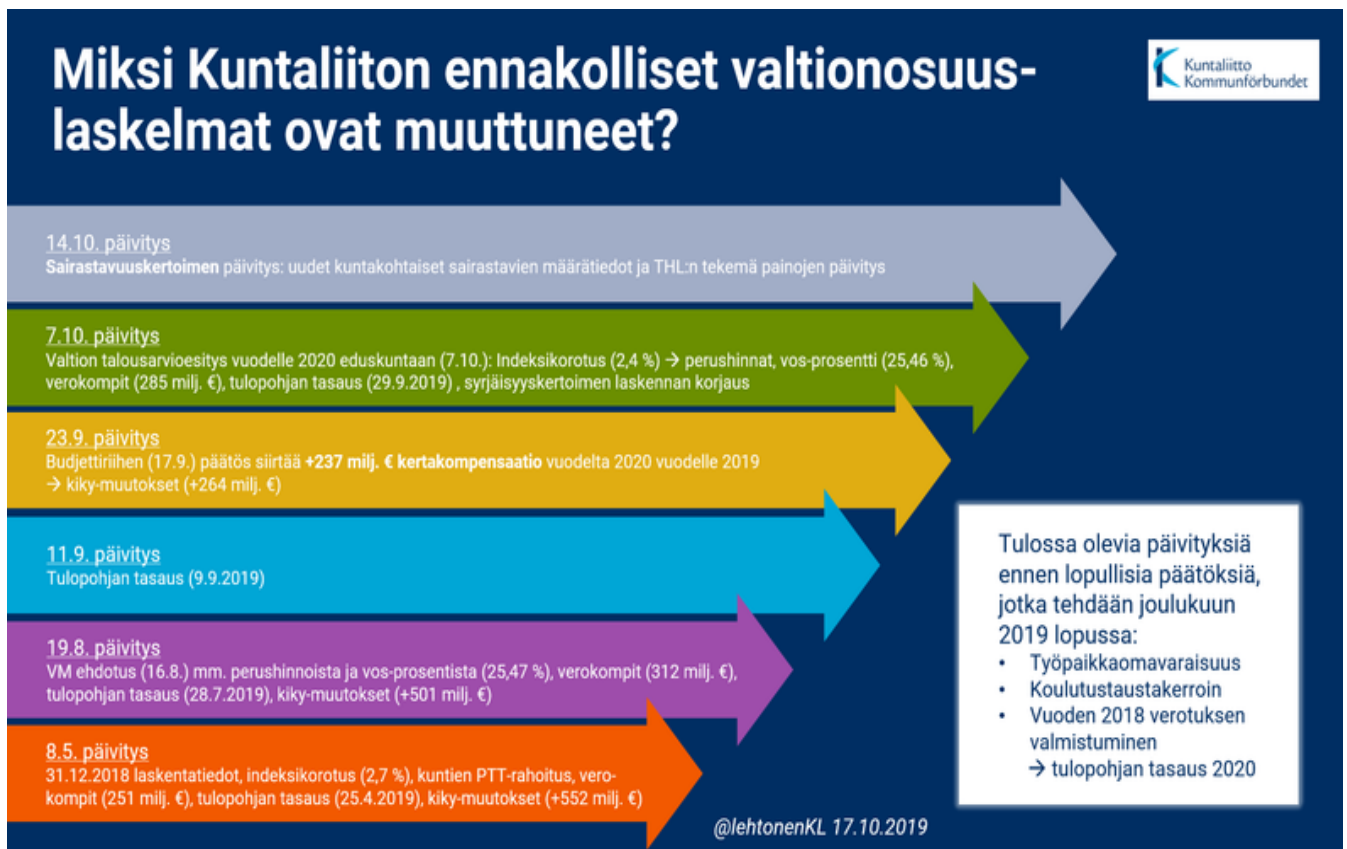
Kuntaliiton ennakkollisten valtionosuuslaskelmien (7.10.2019) mukaan kuntien valtionosuudet (ml. veromenetysten kompensatiot) kasvavat 607 miljoonaa euroa (+7,0 %; 111 €/asukas) vuodesta 2019 vuoteen 2020. Kunnille myönnetään valtionosuutta yhteensä 6 964 miljoonaa euroa ja veromenetysten kompensatioita 2 251 miljoonaa euroa vuonna 2020.

Ennakkolaskelman mukaan kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentti nousee 0,09 prosenttiyksikköä ja on 25,46 % vuonna 2020 (25,37 % vuonna 2019).

Budjettiriihessä (17.9.2019) tehtiin päätös kertaluonteisen valtionosuuskompensaation (+237 milj. euroa) siirrostä vuodelta 2020 vuodelle 2019. Tämä on otettu huomioon Kuntaliiton 7.10.2019 laskelmassa.

Kunnan valtionosuus koostuu kahdesta osasta, kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (VM) ja opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuusrahoituksesta (OKM). Erona aiempiin vuosiin vuonna 2020 kunnille maksettavat veromenetysten kompensatiot erotetaan peruspalvelujen valtionosuudesta (mom. 28.90.30) ja maksetaan omalta valtiovarainministeriön momentiltaan 28.30.35. Uudistus yksinkertaistaa järjestelmää ja lisää sen läpinäkyvyyttä.

Kuntaliitto päivittää valtionosuuslaskelmia vuoden 2019 loppuun saakka, joka vuoksi lopulliset vuoden 2020 valtionosuudet saadaan vasta vuoden 2019 lopussa.

Peruspalvelujen valtionosuus 8.177.727 euroa

Peruspalvelujen valtionosuuden perusosa saadaan vähentämällä siitä kunnan saama verotulojen tasaus.

Peruspalvelujen valtionosuuden kasvu vuodesta 2019 vuoteen 2020 johtuu erityisesti vuonna 2019 päättyneestä kilpailukyky sopimuksesta. Kilpailukyky sopimukseen sisältynyt lomarahojen leikkaus päättyy ja niin ikään siihen liittyvä valtionosuuden leikkaus (-264 milj. €) päättyy vuoteen 2019. Peruspalvelujen valtionosuuteen sisältyvät nykyisin

- sosiaali- ja terveydenhuolto
- varhaiskasvatus
- esi- ja perusopetus
- kirjastot
- yleinen kulttuuritoimi ja
- asukasperustaisesti rahoitettava taiteen perusopetus.

Muina laskennallisten kustannusten määrätymisperusteina on sairastavuuskerroin, työttömyyskerroin, vieraskielisyyskerroin, kaksikielisyys, saaristoisuus, asukastiheyskerroin ja koulutustaustakerroin. Kriteerien toinen osa muodostuu lisäosista.

Valtionosuuksien perusteena olevaa sairastavuuskerrointa (THL) päivitetään viiden vuoden välein, jonka vuoksi 208 kunnan valtionosuus nousi ja 84 kunnan valtionosuus pieneni. Hartolan osalta sairastavuuskertoimen muutos on alustavan tiedon mukaan huomattava ja se vaikuttaa valtionosuuteen nostavasti.

Lisäksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudessa otetaan huomioon lakiin perustuva valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus (perustuen vuoden 2017 tietoihin), mikä lisää valtionosuutta 102 milj. euroa vuonna 2020.

Lisäksi siihen kuuluvat kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen sisältyvät lisäosat, järjestelmämuutoksen tasaus ja valtionosuudessa huomioon otettavat lisäykset ja vähennykset, mm. veromenetysten kompensatio. Vuonna 2019 kuntien on ollut lisäksi mahdollisuus anoa harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus maksetaan kunnille osana yhdistettyä valtionosuusmaksatusta jokaisen kuukauden 11. päivään mennessä. Valtionosuus on kunnalle yleiskatteellinen tuloerä, jota ei ole korvamerkitty tiettyjen palvelujen järjestämiseen, vaan kunta päättää itse valtionosuusrahoituksensa tarkoituksenmukaisimmasta käytöstä.

Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus 2.516.910 euroa

Kuntien tulopohjassa olevia eroja tasataan verotuloihin perustuvalla valtionosuuden tasauksella. Lainsäädännöllisesti tasaus on osa kunnan peruspalvelujen valtionosuutta. Vuoden 2020 valtionosuudet tasataan verovuoden 2018 verotustietojen perusteella. Kun verotus valmistuu, saadaan vuosittain lopulliset tasauksen tiedot.

Kunta on oikeutettu valtionosuuden tasauslisään, jos sen laskennallinen verotulo asukasta kohden on tasausrajaa pienempi. Tasausraja on 91,86 %. Verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen laskennallisuudesta johtuen tasaukselta ei käytetä kunnan omaa veroprosenttia, vaan koko maan keskimääräistä veroprosenttia. Tästä johtuen yksittäisen kunnan tekemillä veroprosenttimuutoksilla ei ole vaikutusta kunnan saaman tasauslisän tai kunnan maksaman tasausvähennyksen määrään.

Toimiala (1000 eur.)	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verotulon tasaus	2 627	2 500	2 591	2 403	2 333	2 517	2 517	2 517
Peruspalvelujen valtionosuus	6 780	7 016	6 785	6 829	6 750	5 661	5 661	5 661
Valtionosuusjärjestelmän muutos	0	0	0	0	0	0	0	0
Muut opetus- ja kulttuurit. valtionosuudet	-618	-455	-223	-344	-344	-566	-566	-566
Veromenetysten kompensatiot	0	0	0	0	0	1 812	1 812	1 812
Yhteensä	8 789	9 061	9 153	8 888	8 739	9 424	9 424	9 424
Harkinnanvarainen vos:n korotus								
Yhteensä	8 789	9 061	9 153	8 888	8 739	9 424	9 424	9 424

Verotulomenetysten kompensatio 1.812.261 euro

Uutuutena vuonna 2020 aiemmin valtionosuusjärjestelmän kautta kunnille maksetut verotulomenetysten kompensatiot erotetaan järjestelmästä omalle momentilleen 28.90.35. Veromenetysten kompensatiot lisääntyvät 285 milj. euroa vuonna 2020.

Kotikuntakorvaukset netto – 68.293 euroa

Kotikuntakorvausjärjestelmä sisältyy kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen. Esi- ja perusopetuksen järjestäjällä on oikeus saada kotikuntakorvaus oppilaan kotikunnalta, kun oppilas suorittaa oppivelvollisuuttaan muualla kuin oman kuntansa esi- tai perusopetuksessa. Opetuksen järjestäjä voi tällöin olla toinen kunta, valtio, yliopiston harjoittelukoulu, yksityinen tai kuntayhtymä

Kotikuntakorvausten maksatus hoidetaan keskitetysti valtionosuusmaksatuksen yhteydessä. Vuoden 2020 kotikuntakorvaukset perustuvat esi- ja perusopetuksen järjestäjien antamiin oppilasmäärätietoihin 31.12.2018 tilanteesta. Kotikuntakorvausmenoja ja -tuloja ei kuitenkaan kirjata valtionosuuksiin, vaan ne kirjataan käyttötalouteen perusopetuksen asiakaspalvelujen ostoihin ja myyntituloihin.

Valtionosuuden kunta saa kaikkien väestötietojärjestelmään merkittyjen kuntalaisten perusteella. Tähän ei vaikuta se, suorittavatko 6–15-vuotiaat kuntalaiset oppivelvollisuuttaan oman kunnan vai jonkun toisen opetuksen järjestäjän esi- ja perusopetuksessa. Kotikuntakorvauksen perusosasta säädetään vuosittain asetuksella. Kotikuntakorvauksen perusosa on 6 600,17 euroa.

Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus -565.597 euroa

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisen rahoituksen euromääräisesti merkittävin osa on koulutuksen ylläpitäjille myönnettävä yksikköhintarahoitus:

- lukiokoulutukseen
- ammatilliseen koulutukseen ja
- ammattikorkeakouluille.
- lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää perusopetukseen oppilaskohtaista lisärahoitusta ja rahoituksen muuhun opetus- ja kulttuuritoimintaan.

Perusopetuksen oppilaskohtaista lisärahoitusta myönnetään:

- lisäopetukseen
- maahanmuuttajien perusopetukseen valmistavaan opetukseen
- muille kuin oppivelvollisille järjestettävään esi- ja perusopetukseen
- korotuksena pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluville perusopetuksen oppilaille
- sisäoppilaitoslisänä ja koulukotikorotuksena sekä
- joustavan perusopetuksen lisänä.
- lisäksi myönnetään rahoitusta:
- yksityisen perusopetuksen järjestäjän toiminnan aloittamiseen
- ulkomailla järjestettävään perusopetuslain mukaiseen opetukseen
- aamu- ja iltapäivätoimintaan
- taiteen perusopetukseen
- liikuntatoimintaan ja nuorisotyöhön ja museoille, teattereille ja orkestereille.

4.3 Kunnan rahoitustarpeet ja lainanotto

Talousarvion rahoitusosaan sisältyvässä rahoituslaskelmassa esitetään tarkemmin pitkäaikaiseen rahoitukseen liittyvät menot ja tulot, kuten antolainat ja niiden lyhennykset, kunnan lainanotto ja lainojen lyhennykset.

Kunnan rahoitustarve muodostuu investointimenoista ja pitkäaikaisten lainojen lyhennyksistä. Mikäli käyttötalous on alijäämäinen, joudutaan sen rahoittamiseksi ottamaan ns. syömävelkaa. Ensisijaisena tavoitteena vuoden 2020 osalta on, että Terveystie 1-2 Ara ehtoinen 3,7 milj. euron laina siirtyy Kotisaloon kaupan yhteydessä kiinteistön uudelle omistajalle, Suomen Hoiva ja Asunto Oy:lle. Kunnan lainamäärä vähenee vastaavassa suhteessa. Kunnan lainamäärän vähetessä ja korkotason pysyessä matalalla, lyhennykset ja korkomenot vähenevät edelleen vuosina 2020-2021. Em. lainan siirtymistä ei ole kuvattu taulukossa etukäteen varovaisuuden periaatteen vuoksi.

Kiinteistöyhtiö Kuninkaanpitäjälle on suunniteltu lainattavan 150.000 euroa Visantien kerrostalon purkuun. Tulevina vuosina suurimmat lainanotolla rahoitettavat investointikohteet ovat yhtenäiskoulun korjaus ja kunnan infrastruktuurin ylläpidon hankkeet.

	TP 2018	TP e 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Lainat 1.1.	12 468 446	11 056 392	11 383 004	13 784 616	13 635 483
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	1 500 000	3 500 000	1 000 000	1 000 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 412 054	-1 173 388	-1 098 388	-1 149 133	-1 154 878
Lainat 31.12.	11 056 392	11 383 004	13 784 616	13 635 483	13 480 605
Kuntatodistukset 31.12.	1 500 000	3 500 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000
Lainakannan muutos	-912 054	2 326 612	2 901 612	-149 133	-154 878
Lainat euroa /asukas	4 517	5 478	6 691	6 778	6 850
Asukasmäärä	2 780	2 717	2 658	2 602	2 552

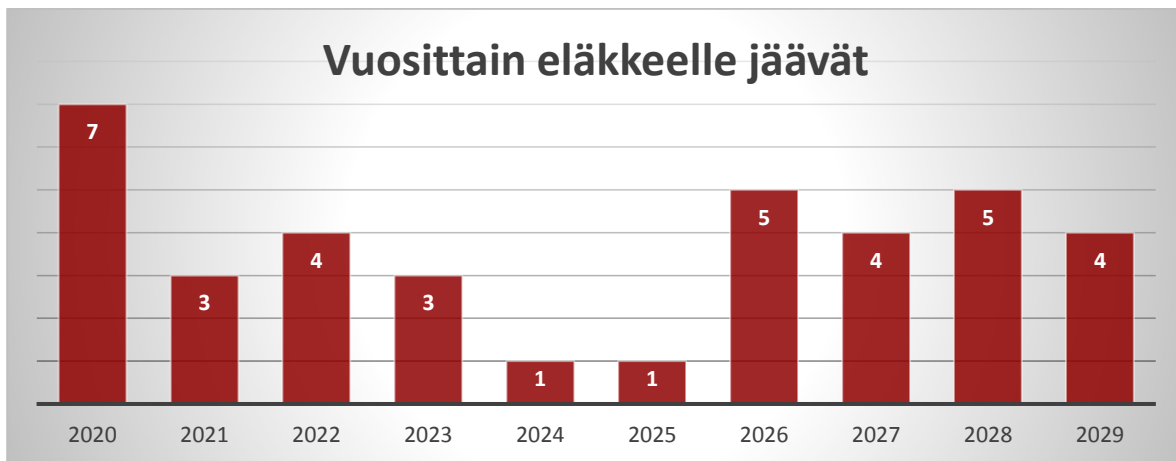

4.4 Hallinto, henkilöstö ja organisaatio

Hartolan kunnassa oli vakinaista henkilöstöä vuoden 2019 lokakuussa 70 henkilöä ja määräaikaisia 25 henkeä ja koko henkilöstömäärä on edelliseen vuoteen laskenut 3:lla. Tiukentuneen taloudellisen tilanteen vuoksi vakituisen henkilöstön palkkaamista on arvioitu kriittisesti. Vakinaisen henkilöstön rekrytoimiseksi Hartolan kunnassa on käytössä täyttöluvan hakeminen kunnanhallitukselta. Uusissa rekrytoinneissa on pyritty varautumaan tuleviin eläköitymisiin, joita on kunnan henkilöstössä tulossa tulevina vuosina paljon. Henkilöstön eläköityminen ja ikärakenteen muutos on Hartolan kunnan henkilöstöstrategian suurimpia haasteita. Myös henkilöstön saatavuus vapautuviin tehtäviin voi tulevaisuudessa vaikeutua.

Vuosina 2020-2022 eläkeiän saavuttaa 14 henkilöä (tekniseltä 7, ympäristö 1 ja sivistyksestä 6). Osa-aikaeläkkeellä vuonna 2020 on 3 henkilöä (tekninen 1, päivähoito 2). Osa-aikaisia vuonna 2020 on 12 henkilöä (tekninen 1, ympäristö 1, kirjasto 1, yleisopetus 9).

Työterveyshuollon palvelut on hankittu Työterveys Wellamolta, jonka vastaanotto toimii kunnan virastolla. Työnantaja tukee henkilöstön työhyvinvointia liikunta- ja kulttuuriseteleillä, yhteisillä tapahtumilla, kunnan kuntosalin vapaalla käytöllä, Yritysliikuntaohjelmalla ja lounaseteleillä.

4.5 Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

Kuntalain säännökset velvoittavat kunnat järjestämään kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan, riskienhallinnan ja konsernivalvonnan sekä raportoimaan niiden tuloksellisuudesta. Riskienhallinnan tulee olla järjestelmällistä toimintaa ja kattaa olennaiset kunnan ja kuntakonsernin toimintaan ja talouteen liittyvät riskit. Niistä annettavan toimintakertomusraportoinnin tulee perustua todennettavissa olevaan sisäisen valvonnan, riskienhallinnan ja konsernivalvonnan tuloksellisuuden arviointiin.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukainen järjestäminen

Kuntalain 14 § mukaan valtuuston tulee päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Kunnanhallituksen vastuulla on sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen sekä tuloksellisuuden seuranta ja arviointi. Järjestämisen tulee perustua systemaattiseen ja dokumentoituun toimintatapaan. Sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan tulee varmentaa riskien hallintaa ja tavoitteiden saavuttamista osana johtamista, toiminnan ja talouden suunnittelua, päätöksentekoa sekä taloudenhoidon menettelyitä. Tilintarkastajan on tarkastettava, että onko kunnan ja kuntakonsernin sisäinen valvonta ja riskienhallinta sekä konsernivalvonta järjestetty asianmukaisesti.

Riskienhallintaprosessi kattaa:

- toimintaympäristön analysoinnin
- sisältää riskien ja mahdollisuuksien kokonaisvaltaisen tunnistamisen ja kuvaamisen
- sisältää riskien ja mahdollisuuksien toteutumisen todennäköisyyden ja seurauksien analysoinnin
- riskien hallinnan ja mahdollisuuksien hyödyntämisen menettelyiden määrittelyn ja toimenpiteiden valvonnan
- merkittävien riskien ja niiden hallinnan dokumentoinnin ja tuloksellisuuden raportointi tilivelvollisille toimielimille
- sisältää riskien hallinnan järjestelmän ja prosessien toimivuuden seurannan ja arvioinnin sekä raportoinnin toimintakertomuksessa

Riskienhallinta on sisäistä valvontaa ja sen tavoitteena on saada kohtuullinen varmuus organisaation tavoitteiden saavuttamisesta sekä toiminnan jatkuvuudesta ja häiriöttömyydestä.

Strateginen tavoite	Riskin kuvaus	Vaikutus	Todennäköisyys	Riskitaso	Toimenpide
Talouden tasapaino	Verorahoitus vähenee vuosittain muuttotappion ja väestön ikääntymisen vuoksi	-150.000 /v	Erittäin todennäköinen	Korkea	Muuttokannustimet Menojen vähentäminen ja toiminnan sopeuttaminen
Talouden tasapaino	Korkotason nousu nostaa rahoituskuluja	50.000-100.000/v	Ei kovin todennäköinen	Matala	Kuntatodistusohjelman laajentaminen Korkorisikin hallinta suojaus
Talouden tasapaino	Kiinteistöjen alaskirjaukset, poistettavien kiinteistöjen tase-arvot korkeita	500.000-600.000 /e	Todennäköinen	Korkea	Suunnitelmallinen alaskirjaus useammalle vuodelle. Koulun käytöstä pois jääneiden tilojen soveltuvuus varastointiin
Elinvoima	Uusien tarjottavien teollisuustonttien ja nykyisten tuotantolaitosten laajennusvaran vähäisyys	Uusia yrityksiä on vaikea saada sijoittumaan paikkakunnalle ja laajennusmahdollisuus vähenee	Melko todennäköinen	Keskitaso	Teollisuustonttien kartoitus ja kaavoitus VT4 risteysalueiden suunnittelu toimivaksi
Elinvoima	Kaavoituksen jälkeenjääneisyys	Menetetään potentiaalisia uusia asukkaita ja aiheutuu ongelmia kiinteistöjen myyntitilanteissa	Riski on olemassa	Korkea	Kaavoituksen ajan tasalle tekeminen vuosina 2020-2024
Hyvinvointi ja turvallisuus	Päihteiden käytön, levittämisen ja syrjäytymisen seuraukset	Kunnan yleinen imago huononee ja sotekustannukset kasvavat	Todennäköinen	Korkea	Varhainen puuttuminen, tunnistaminen ennaltaehkäisemiseksi. Turvallisuussuunnitelma
Hyvinvointi ja terveys	Palvelujen saatavuus Hartolassa heikkenee	Hyvinvointi ja terveyserot kasvavat	Riski on olemassa	Keskitaso	Turvataan Hartolan sote palvelut vahvemmalla yhteistyöllä Hydyn ja naapurikuntien kanssa.
Palvelujen laatu	Koulun oppilasmäärän nopea pieneminen	Aineenopetuksen järjestäminen vaikeutuu	Riski on olemassa	Keskitaso	Uudet yhteistyömuodot Sopeutuminen tilanteeseen
Koulun rakennushankkeen toteuttaminen	Koulun sisäilman heikkeneminen ja/tai rakennushankkeen viivästyminen	Väistötilojen tarve ajankohtaistuu ja aiheuttaa lisäkuluja	Riski on olemassa	Keskitaso	Lämmönsäädön ja ilmanvaihdon kautta tehdään parannuksia Väistötilat järjestetään Kunkkuareenalle
Energiatehokkuus	Huono energiatehokkuus aiheuttaa lisää kustannuksia ja heikentää työympäristöä	Väärät kiinteistöjen lämpötilat maksavat kunnalle 5 % ylimääräinen lämpötilaste. Väärin käytetyt ilmastointilaitteet (väärät käyntiajat) lisäävät kustannuksia.	Erittäin todennäköinen	Korkea	Energiakatselmuksen tekeminen ja energiatehokkuussuunnitelman laatiminen. Hyödynnetään Motivan palveluita. Lisäksi KETS ja hinku asettaa kunnalle tavoiteltavat tavoitteet.

4.6 Tuloslaskelma 2020–2022

Tuloslaskelmassa osoitetaan, kuinka kunnan tulorahoitus riittää palvelutoiminnan menoihin eli käyttömenoihin, rahoitusmenoihin sekä omaisuuden kulumisen edellyttämiin poistoihin. Tuloslaskelmassa summataan talousarvion käyttötalousosan toimintatulot ja -menot. Yhdistely tehdään tuloslaskelmakaavan tilien tarkkuudella. Tuloslaskelman välituloksina esitetään mm. seuraavat tiedot:

Toimintakate on toimintatulojen ja toimintamenojen erotus eli käyttötalouden nettomenot. Vuosikate ilmoittaa paljonko talousarviovuoden tulorahoituksesta jää investointien ja muiden pitkävaikutteisten menojen kattamiseen. Jotta terveen talouden kriteerit toteutuisivat, tulisi vuosikatteen pitkällä aikavälillä olla samaa suuruusluokkaa kuin nettoinvestoinnit. Koska investointien rahoittamiseen on perusteltua käyttää lainaa, tulisi vuosikatteen kuitenkin kattaa vähintään pitkäaikaisten lainojen lyhennykset. Vuosikatteen riittävyttä voidaan verrata investointien lisäksi myös käyttöomaisuuden poistoihin. Vuosikatteen tulisi riittää kattamaan omaisuuden kulumista mittaavat poistot.

Vuoden 2020 talousarvion tuloslaskelmasta ilmenee, että rahoituserien jälkeen vuosikate on positiivinen 821 138 euroa, ja se kattaa käyttöomaisuuden poistot. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu kirjanpitolautakunnan kuntajaoston antamien ohjeiden sekä valtuuston hyväksymän poistosuunnitelman mukaan ja ne ovat 703 661 euroa.

Kirjanpitolautakunnan yleisohjeen mukaan satunnaisiksi tuotoiksi ja kuluiksi katsotaan sellaiset tulot ja menot, jotka perustuvat kunnan tavanomaisesta toiminnasta poikkeaviin, kertaluonteisiin ja olennaisiin tapahtumiin. Ne ovat perusteltua esittää omana ryhmänään vuosikatteen jälkeen, mikäli niiden määrä vuosikatteeseen suhteutettuna on olennainen. Näin vuosikatteen vertailtavuus eri vuosien ja eri kuntien välillä paremmin toteutuu.

TULOSLASKELMAOSA	TP	TA + muutos	TA
	2018	2019	2020
Toimintatulot	2 648 712	2 712 928	2 246 354
Myyntitulot	945 224	1 039 620	745 458
Maksutulot	208 691	227 226	222 995
Tuet ja avustukset	414 622	365 879	170 012
Muut toimintatulot	1 080 175	1 080 203	1 107 889
Toimintamenot	-21 132 620	-21 288 089	-20 571 975
Henkilöstömenot	-4 306 970	-4 441 869	-4 060 512
Palvelujen ostot	-15 436 089	-15 427 263	-15 227 629
Aineet tarvikkeet ja tavarat	-764 054	-855 085	-741 051
Avustukset	-373 503	-409 600	-393 240
Muut toimintamenot	-252 004	-154 272	-149 543
Toimintakate	-18 483 908	-18 575 161	-18 325 621
Verotulot	9 795 450	10 159 000	9 797 000
Valtionosuudet	8 887 967	8 739 769	9 424 391
Rahoitustulot ja -menot	-84 665	-86 020	-74 632
Vuosikate	114 844	237 588	821 138
Poistot ja arvonalentumiset	-786 143	-738 161	-703 661
Satunnaiset erät			
Tilikauden tulos	-671 299	-500 573	117 477
Tilikauden yli-/alijäämä	-671 299	-500 573	117 477

4.7 Rahoituslaskelma 2020–2022

Toiminnan rahoitusta tilikauden aikana tarkastellaan rahoituslaskelman avulla. Rahoituslaskelmassa esitetään erikseen tulorahoituksen ja investointien nettomäärä sekä rahoitustoiminnan eli anto- ja ottolainauksen, oman pääoman ja maksuvalmiuden muutosten nettomäärä. Näiden kahden erotus tai summa osoittaa kunnan kassavarojen muutoksen tilikaudella.

Investointien (netto) loppusumma vuoden 2020 talousarviossa on -2,896 milj. euroa. Investointimenot ovat 3,006 milj. euroa. Pitkäaikaisten lainojen lyhennykset on arvioitu velkakirjanehtojen mukaan ja ne ovat n. 1,098 milj. euroa.

Uutta talousarviolainaa on arvioitu nostettavan vuoden 2019 aikana 1,5 milj. euroa. Lyhytaikainen rahoitus hoidetaan kuntatodistusohjelmalla, jossa on korotonta maksuvalmiutta turvaavaa limiittiä 5 milj. euroa. Korko nostetuissa lyhytaikaisissa lainoissa on markkinahintainen, joka on ollut vuonna 2019 nollan tuntumassa. Lyhytaikaisesta lainalimiitistä on käytössä arvion mukaan noin 3,5 milj. euroa vuonna 2019. Vuoden 2019 lopussa lainakannan arvioidaan olevan noin 11,38 milj. euroa eli noin 4,190 euroa/asukas.

RAHOITUSOSA	TP	TA+muutos	TA
	2018	2019	2020
Toiminnan ja investoinnin rahavirta			
Toiminnan rahavirta	200 885	117 588	701 138
Vuosikate	114 843	237 588	821 138
Satunnaiset erät	0	0	0
Tulorahoituksen korjauserät	86 042	-120 000	-120 000
Investointien rahavirta	-593 704	-395 000	-2 776 000
Investointimenot	-640 670	-740 000	-3 006 000
Rahoitusosuudet inv.menoihin	0	70 000	0
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	46 966	155 000	110 000
Tulorahoituksen korjauserät		120 000	120 000
Toiminnan ja investoinnin rahavirta	-392 819	-277 412	-2 074 862
Rahoituksen rahavirta			
Antolainauksen muutokset	10 385	-627 032	-105 913
Antolainasaamisten lisäys		-750 000	-150 000
Antolainasaamisten vähennys	10 385	122 968	44 087
Lainakannan muutokset	-912 054	646 612	2 901 612
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	1 500 000	3 500 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 412 054	-1 353 388	-1 098 388
Lyhytaikaisten lainojen muutos	500 000	500 000	500 000
Muut maksuvalmiuden muutokset	465 817		
Rahoituksen rahavirta	-435 852	19 580	2 795 699
Rahavarojen muutos	-828 671	-257 832	720 837
Rahoituslaskelman tavoitteet			
Investointien omahankintameno	-640 670	-740 000	-3 006 000
Lainahoitokate	0,1	0,24	0,77
Kassan riittävyys, pv	6	15,1	14,6

Muut maksuvalmiuden muutokset erää ei esitetä talousarviossa, näin menetellään siitä syystä, että mainittuun erään sisältyviä toimeksiantojen varojen ja pääomien muutoksia, vaihto-omaisuuden ja saamisten muutoksia, sekä korottomien velkojen muutoksia ei käytännössä voida budjetoida etukäteen.

5. TALOUSARVION JA – SUUNNITELMAN RAKENNE

5.1 Talousarvio ja taloussuunnitelma kuntalain mukaan

Uudistetun kuntalain 110 §:ssä on säännökset talousarviosta ja taloussuunnitelmasta.

Merkittävimmät muutokset verrattuna vuoden 1995 kuntalakiin ovat alijäämän kattamissäännösten tiukentuminen ja ulottaminen kuntayhtymiin, sekä konserninäkökulman vahvistaminen kunnan talousarvion ja suunnitelman laadinnassa.

Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnittelukausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Talousarviossa ja – suunnitelmassa hyväksytään kunnan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Talousarvio ja – suunnitelma on laadittava siten, että edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Talousarviossa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa. Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Siihen tehtävistä muutoksista päättää valtuusto.

5.2 Talousarvion ja taloussuunnitelman rakenne

Talousarvion ja taloussuunnitelma on lain mukaan laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamisen turvataan. Talousarviossa ja suunnitelmassa asetetaan palvelutoimintaa ja investointihankkeita koskevat tavoitteet. Talousarviossa budjetoidaan menoja ja tuloja koskevat arviot tehtäville ja hankkeille. Täten osoitetaan, miten varsinainen toiminta ja investoinnit rahoitetaan.

Talousarvion rakenteesta säädetään laissa. Talousarvio rakentuu käyttötalous- ja investointiosaan sekä tuloslaskelma- ja rahoitusosaan.

Yleisperusteluissa esitetään mm. katsaus kansantalouden ja kunnallistalouden kehitykseen, kunnan taloudellisen tilanteen kehittymiseen sekä kerrotaan talousarvion painopistealueista. Yleisperusteluihin on sisällytetty myös valtuuston hyväksymä Hartolan kunnan strategia.

Käyttötalousosa sisältää toimialakohtaiset talousarviot eriteltynä tehtäväaluetasolla. Toimialojen suunnitelmat sisältävät myös toiminnalliset tavoitteet ja tarvittavat tunnuslukutaulukot sekä talousarviovuoden että taloussuunnitelmavuosien osalta.

Tuloslaskelmaosassa esitetään kunnan kokonaistalouden keskeiset erät, jotka ovat varsinaisen toiminnan menot ja tulot, verotulot, valtionosuudet, rahoitustulot ja – menot sekä suunnitelman mukaiset poistot käyttöomaisuudesta.

Investointiosassa esitetään kunnan omaisuuden myyntitulot, investointimenot ja –tulot, jotka tarvittaessa eritellään hankekohtaisesti.

Rahoitusosassa esitetään meno- ja tuloarvioina pitkäaikaiseen rahoitukseen liittyvät menot ja tulot kuten antolainat, niiden lyhennykset, ottolainat ja niiden lyhennykset. Rahoitusosa sisältää rahoituslaskelman. Sen tiedot kerätään tuloslaskelmaosan lisäksi investointiosasta ja rahoitusosan taulukoista.

Talousarvio periaatteet ovat:

- täydellisyysperiaate ja siihen liittyvä bruttoperiaate
- tasapainoperiaate
- vuotuisperiaate
- kehysbudjetointiperiaate
- yhtenäisyysperiaate

5.3 Talousarvion sitovuus

Kunnan toiminnassa ja taloudessa on noudatettava talousarviota. Talousarvion sitovia eriä ovat kuntalain 110 § mukaiset valtuuston hyväksymät toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ja niiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot. Valtuuston päättämät määrärahat ja tuloarviot määrätään sitoviksi bruttoperiaatteen mukaan. Sitovuudella turvataan valtuuston valta ohjata kunnan taloutta.

5.4 Sitovat toiminnalliset tavoitteet***Tavoitteen sitovuus***

Valtuusto asettaa vuosittaisen talousarvion hyväksymisen yhteydessä toimitelmiä sitovat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet, joita on noudatettava. Mikäli tavoitteet eivät ole toteutettavissa, koska määräraha tai tuloarvio on riittämätön, on talouden perusteissa tapahtuneesta muutoksesta tehtävä selvitys valtuustolle. Valtuuston on hyväksyttävä tavoitteita koskevat muutokset.

Suorite- ja yksikkökustannustavoitteita ei ole aina syytä määritellä tarkasti, vaan niihin voidaan jättää jouston varaa. Sen sijaan toimenpide- ja hanketavoitteissa tavoitearvot ovat yleensä yksiselitteisiä ja tarkkoja. Kunnan asemaa ja aluetta koskevat strategiset tavoitteet ovat ajallisesti väljiä suunnittelutavoitteita.

Määrärahan sitovuus

Kuntalain mukaan talousarvioon otetaan toiminnallisten tavoitteiden edellyttämät määrärahat. Määräraha on valtuuston toimitelille antama euromäärältään ja käyttötarkoitukseltaan rajattu valtuutus varojen käyttämiseen.

Talousarvioon perustuen toimitelillä on valtuutus käyttää sille osoitettu määräraha määrättyyn käyttötarkoitukseen tai määrätyn tavoitteen toteuttamiseen, mutta määrärahaa ei saa ylittää. Jos määräraha osoittautuu riittämättömäksi, on talousarviota muutettava, mutta samalla on muistettava osoittaa, miten rahoitustarve katetaan. Valtuusto hyväksyy talousarvion määrärahan muutokset. Jos toiminnalle asetetut tavoitteet toteutuvat ja määrärahaa jää edelleen käyttämättä, toimitelin ei ole velvollinen käyttämään määrärahaa kokonaisuudessaan.

Tuloarvion sitovuus

Kunnan tuloarviot ovat sekä tavoitteellisia että velvoittavia, koska tuloarvion olennainen alittuminen vaikuttaa rahoituksen perusteisiin talousarviossa. Tuloarvio on sitova siltä osin, kun tuloarviot on kytketty toiminnallisiin ja taloudellisiin tavoitteisiin, josta seuraa se, että siitä poikkeaminen edellyttää talousarvion muuttamista. Rahoitustarpeen kattamiseen on osoitettava kate muulla tulo- tai pääomarahoituksella taikka menojen karsimisella.

5.5 Käyttötalouden sitovat määrärahat

Valtuusto vahvistaa toimielimiä sitovat tilikauden bruttomääräiset määrärahat ja tuloarviot seuraavasti:

Taso 2 Toimielin (sitova)

Keskusvaalilautakunta

Tarkastuslautakunta

Kunnanhallitus ja valtuusto

Perusturvatoimi

Sivistys- ja hyvinvointilautakunta

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Tekninen lautakunta

Laitokset /taseyksiköt

Ympäristölautakunta

Taso 3 Tulosalue

Vaalit

Hallinnon ja talouden tarkastus

Valtuusto
Kunnanhallitus
Jaostot
Keskushallinto
Henkilöstöhallinto
Elinkeinotoimi

Peruspalvelukeskus
Erikoissairaanhoido
Ympäristöterveydenhuolto

Sivistystoimen hallinto
Varhaiskasvatuspalvelut
Perusopetus
Vapaa sivistystyö

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Teknisen toimen hallinto
Alueiden hoito
Pelastustoimi
ICT -palvelut
Tilapalvelut
Rakennukset
Tiejaostot

Vesilaitos
Viemärlaitos
Satama
Jätehuolto
Maa- ja metsätilat
Kurpan kaukolämpöjohto
Haja-asutusalueen vesihuolto

Rakennusvalvonta ja ympäristötoimi
Kaavoitus

5.6 Tuloslaskelmaosan ja rahoitusosan sekä investointiosan sitovat määrärahat

Tuloslaskelmaosa

Tuloslaskelmaosa on sitova bruttomäärärahan/-tuloarvioiden osalta seuraavasti:

- Verotulot
- Valtionosuudet
- Korkotuotot
- Korkomenot
- Muut rahoitustuotot
- Muut rahoituskulut

Investoinnit

Investointiosassa sitovuus on taseryhmittäin osittain nettoperusteinen. Siihen kuuluu kiinteä omaisuus, talonrakennus, julkinen käyttöomaisuus, vesilaitos ja viemärilaitos. Taseryhmän atk-hankinnat, irtain omaisuus ja arvopaperit ovat hankekohtaisesti sitova bruttoperusteisena. Koko taloussuunnitelmakauden investointimääräraha on nettomääräisesti sitova.

Lainanottoa ja lainojen lyhennyksiä koskeva sitovuus

- Antolainasaamisen lisäykset/-vähennykset ovat nettomääräisesti sitovia.
- Pitkäaikaisten lainojen muutokset bruttomääräisesti sitovia.
- Lyhytaikaisten lainojen muutokset ovat nettomääräisesti sitovia.
- Oman pääoman muutokset ovat bruttomääräisesti sitovia.

Kunnanjohtajalla on oikeus ottaa kunnalle talousarviolainaa valtuuston vahvistamalla tavalla, kun kunnanhallitus on hyväksynyt luoton lainaehdoista saatujen tarjousten perusteella.

Kunnanjohtajalla on oikeus ottaa tilapäislainoja/kassalainoja kuntatodistusohjelman mukaisesti, joita saa kulloinkin olla enintään valtuuston vahvistama määrä.

5.7 Käyttötaloussuunnitelman vahvistaminen

Valtuuston hyväksytyä talousarvion saattaa kunnanhallitus sen täytäntöönpano-ohjeineen lautakuntien hyväksyttäväksi toimintavuoden alussa. Lautakunnat hyväksyvät budjettirahoitteisten tehtävien käyttö- ja hankesuunnitelmat ja kohderahoitteisten tehtävien tulos-, ja investointi- ja rahoitusbudjetit.

Käyttötaloussuunnitelman vahvistamisella tarkoitetaan tehtävän käyttötalousosan jakamista osatehtäville osatavoitteiksi, osamäärärahoiksi ja osatuloarvioiksi. Mikäli valtuusto on hyväksynyt muutoksitta lautakunnan hyväksymän käyttötaloutta koskevan talousarvioehdotuksen ja toiminnan painopisteet ovat ennallaan, on mahdollista, että lautakunta vahvistaa käyttötaloussuunnitelmaksi jo hyväksymänsä talousarvioehdotusta vastaavan suunnitelman.

6. KUNTAKONSERNIN TYTÄRYHTEISÖJEN YLEISET OMISTAJAPOLIITTISET TAVOITTEET

Kuntakonserni

Hartolan kunnanvaltuusto on vahvistanut vuoden 2018 lopussa lukien sovellettavan konserniohjeen. Konserniohjeen määräykset koskevat kuntaa ja sen tytäryhteisöjä. Konserniohjeella annetaan tarvittavat ohjeet, joilla yhdenmukaistetaan ja tehostetaan kunnan toiminnan johtamista kunnan kokonaisuuteen perustuen. Konserniohjeet uudistetaan uuden kuntalain edellyttämällä tavalla tarvittaessa. Kunnan omistamilla tytäryhtiöillä tulee olla toimitusjohtaja, jolla on riittävä asiantuntemus ja kokemus tehtävään.

Kunnan tytäryhteisöjen toiminnan konserniohjauksesta on määräykset kuntalain 47 §:ssä. Omistajaohjauksella on huolehdittava siitä, että kunnan tytäryhteisön toiminnassa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus. Kunnan tytäryhteisöjen toiminnassa on otettava huomioon myös yhteisöjen toimialan edellyttämä riittävä talouden ja liiketoiminnan asiantuntemus. Tämän vuoksi tytäryhtiöiden hallituksen jäsenistä ainakin osalla tulee olla jatkossa HHJ-tutkinto tai vastaava pätevyys. Hartolan kunnan konserniohje on tullut voimaan 14.11.2018.

Hartolan kunnalla on kaksi kiinteistöosakeyhtiötä, joiden omistus on kuntaenemmistöinen. Lisäksi kunnalla on yksi säätiö. Tytäryhtiöiden ja niissä kunnan nimeämien yhtiökokousedustajien ja hallituksen jäsenten tulee ottaa toiminnassa huomioon konserniohjeen rinnalla valtuuston ja tytäryhtiöille kulloinkin talousarviossa asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet lainsäädännön mahdollistamissa rajoissa.

Uuden suosituksen mukaan yhtiökokouksiin tulisi nimetä viranhaltija tai muu toimihenkilöedustaja konsernijohdosta tai –hallinnosta. Kuluneella vaalikaudella edustajat on nimetty paikkaneuvotteluissa poliittisista ryhmistä.

6.1 Kiinteistö Oy Kuninkaanpitäjä

Kiinteistö Oy Kuninkaanpitäjä on Hartolan kunnan 100 % omistama osakeyhtiö, jolla on 31 kiinteistöä ja yhteensä 131 asuntoa, joita se vuokraa edelleen. Asuntojen keskikoko on 56 m². Asuntojen vuokrausaste laski vuosina 2014-15 85 %:sta 63 %:iin, joka johti siihen, että yhtiö ajautui taloudellisiin vaikeuksiin vuoden 2015 aikana. Taustalla on väkiluvun väheneminen ja liian suuri asuntojen kokonaistarjonta suhteessa kysyntään.

Maaliskuussa 2016 yhtiö ja kunta neuvottelivat kiinteistöyhtiön toiminnan tervehdyttämisestä yhdessä Valtionkonttorin edustajien kanssa. Sen tuloksena yhtiö hakeutui Valtionkonttorin ja omistajan valvomaan vapaaehtoiseen tervehdyttämisohjelmaan, joka vahvistettiin syksyllä 2017 vuosiksi 2018-2030.

Vuosien 2018-19 aikana vuokra-asuntojen kysyntä on vähentynyt ja tervehdyttämisohjelman toimenpiteiden aikataulua on tarkasteltava kriittisesti ja tarvittaessa aikaistettava toimenpiteitä. Ohjelman mukaisesti Visantie 10:n kahden pienkerrostalon purkamista on valmistelu ja ajoittunee alkukesään 2020. Petäjistönkuja 2-8:n ja Kaikulantie 94:n yhtiöittämisestä/myyntiä on valmisteltu ja haettu eri vaihtoja.

Kunta pyrkii omilla toimenpiteillään edistämään yhtiön talouden tervehdyttämistä suunnittelukaudella.

Koy Kuninkaanpitäjä	tot 2017	tot 2018	bud 2019	bud 2020	bud 2025
KIINTEISTÖN TUOTOT					
Vuokrat	640 678	553 647	525 000	520 000	490 000
Käyttökorvaukset	46 253	54 328	52 000	37 000	32 000
Purkuavustus				0	
Luottotapp./oik.erät	4 959	363	3 000	-5 000	-4 000
TUOTOT YHTEENSÄ	691 890	608 338	580 000	552 000	518 000
HOITOKULUT					
Hallinto	-79 133	-74 252	-68 000	-62 000	-56 000
Käyttö ja huolto	-35 924	-41 460	-38 000	-30 000	-27 000
Ulkoalueet	-27 021	-39 463	-48 000	-28 000	-25 000
Siivous	-8 655	-11 832	-10 000	-10 500	-10 500
Lämmitys	-120 899	-120 407	-120 000	-102 000	-82 000
Vesi ja jätevesi	-68 791	-40 567	-40 000	-38 000	-30 000
Sähkö	-17 295	-20 677	-20 000	-15 000	-13 000
Jätehuolto	-24 273	-15 841	-18 000	-20 000	-18 000
Vakuutukset	-9 190	-13 380	-13 000	-13 000	-12 000
Vuokrat	0	-2 748	-2 800	-3 000	-3 000
Kiinteistövero	-20 979	-20 684	-20 700	-18 500	-18 500
Korjaukset	-68 275	-60 083	-45 000	-37 000	-27 000
Purkukustannukset				-132 000	
Muut hoitokulut	-7 615	-3 774	-5 000	-8 000	-8 000
HOITOKULUT YHTEENSÄ	-488 050	-465 169	-448 500	-519 500	-330 000
KÄYTTÖ/HOITOKATE	203 840	143 169	131 500	32 500	188 000
POISTOT YHTEENSÄ	-145 979	-138 567	-135 000	-132 000	-125 000
RAHOITUSTUOTO/KULUT	-25 310	-7 163	-20 000	-20 000	-20 000
TULOS ennen tilinp.siirtoja	57 861	-9 307	-23 500	-119 500	43 000

Strategiset pitkän aikavälin tavoitteet:			
Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	Hallitukseen nähden sitovat tavoitteet	Mittari ja vertailuarvo	Toimenpiteet
Tarjota viihtyisiä asumiskokemuksia	Käyttöasteen nostaminen	>85 %	Hinta/laatusuhteen parantaminen
Strategiset tavoitteet vuosille 2020 - 2022			
Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	Hallitukseen nähden sitovat tavoitteet	Mittari ja vertailuarvo	Toimenpiteet
Kiinteistöyhtiön taloudellinen tervehdyttäminen	Asuntojen määrän ja laadun sopeuttaminen kysyntä-tilanteeseen	Käyttöaste > 85 %	Asuntojen muuttaminen osakeyhtiöksi ja myynti
Asuntojen vuokrauksen tehostaminen	Kassavirran tasapainottaminen	Tulos >> lyhennykset	Visantien kerrostalon purkaminen
	Asuntojen kunto ja laatu vastaa kysyntää		Viihtyisyyden lisääminen
			Markkinoiden lisääminen

6.2 Kiinteistö Oy Vasalli

Koy Vasalli on Hartolan kunnan elinkeinopoliittisten tavoitteiden toteuttaja, jonka strateginen tavoite on madaltaa yritysten kynnystä luoda tai kehittää toimintaansa Hartolassa. Käytännössä tämä tarkoittaa toimitilojen järjestämistä yrityksille. Hallituksessa on neljä jäsentä.

Koy Vasallin rooli on ollut tuoda vaihtoehtoja yritysten toimitilaratkaisuihin sekä rahoituksellisesti kuin toiminnallisestikin. Yhtiön tavoitteena on olla tarvittaessa aktiivinen kumppani yritykselle toimitilojaan kehittäessä. Keskeinen haaste yhtiön toiminnassa on saada rahoituskulut ja vuokratuotot synkronoimaan niin että yhtiö itse sekä sen vuokralaiset pystyisivät suunnittelemaan pitkäjänteisesti toimintansa ja taloutensa.

Kiinteistöyhtiön tehdasvuokralaisilla on hyvä vire ja toimintoja kehitetään, joista viimeisimpiä esimerkkejä Palkkitehtaalla tehdyt mittavat tuotannolliset muutokset ja samalla päivitettiin myös rakennuksen tilaratkaisuja sekä Leipomokiinteistön muutokset palvelemaan tiloihin tulevia uusia yrityksiä.

Toisaalta vuokralaisten löytäminen tyhjilleen jääviin kiinteistöihin voi olla ongelma ja silloin varsinkin elinkaarensa loppupuolella olevien kiinteistöjen tappiollinenkin myynti saattaa olla perusteltua kuten toimittiin Sukselan kiinteistön kanssa.

- Vuokrattavia tiloja 48.800 m²
- Vuokralaisia 26
- Käyttöaste 97 %

Strategiset pitkän aikavälin tavoitteet:			
Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	Hallitukseen nähden sitovat tavoitteet	Mittari ja vertailuarvo	Toimenpiteet
Tarjota räätälöityjä toimitiloja yrityksille	Olla näkyvästi varteenotettava vaihtoehto yrityksille sijoittua	Käyttöaste >95%	Tilat muokataan yrityksen toimintaan sopiviksi
Toimitilojen myyminen niissä toimivien yritysten omistukseen pitkällä aikavälillä	Hallitus tukee yhtiön toimenpiteitä omistajaohjauksella	Yhtiön lainarasite pienenee vuosittain	Investointikulut viedään vuokrasopimukseen
Strategiset tavoitteet vuosille 2020-2022			
Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	Hallitukseen nähden sitovat tavoitteet	Mittari ja vertailuarvo	Toimenpiteet
Käyttöasteen säilyttäminen	Vastataan yritysten haasteisiin	Käyttöaste >95%	Operoidaan aktiivisesti yritysten kanssa

Koy Vasalli	tot 2017	tot 2018	bud 2019	bud 2020	bud 2025
Kiinteistön tuotot					
Vuokrat	952 500	889 630	730 000	900 000	910 000
muut tuotot	131100	140 452	154 000	162 000	165 000
TUOTOT YHTEENSÄ	1 083 600	1 030 082	884 000	1 062 000	1 075 000
HOITOKULUT					
Henkilöstökulut	-3 240	-2 640	-2 640	-2 300	-2 300
Hallinto	-60 585	-64 341	-62 000	-58 000	-55 000
Käyttö ja huolto	-295	-330	-800	-1 000	-1 000
Lämmitys	-52 284	-56 981	-58 000	-68 000	-70 000
Vesi	-2 333	-2 285	-2 000	-2 000	-2 000
Sähkö	-14 614	-14 069	-19 000	-21 000	-25 000
Vakuutukset	-44 432	-47 320	-43 000	-43 000	-43 000
Vuokrat	-500	-1 094	-1 000	-1 000	-1 000
Kiinteistöverot	-76 324	-68 906	-77 000	-73 000	-77 000
Korjaukset	-11 432	-36 618	-24 000	-26 000	-30 000
Muut hoitokulut	-7067	-7 361	-12 000	-12 000	-12 000
KÄYTTÖKATE/HOITOKATE	810 494	728 137	582 560	754 700	756 700
Poistot ja arvonalentumiset					
Rakennuksista	-570 630	-570 505	-530 000	-510 000	-490 000
Koneista ja kalustosta	-372		-600	-500	-500
Muista pitkävaikutt.menoista	-8588		-8600	-8600	-8600
Poistot yhteensä	-579 590	-570 505	-539 200	-519 100	-499 100
Rahoitustuotot ja -kulut					
Korkotuotot	15	5	25	20	20
korkokulut	-115 137	-106 306	-110 000	-120 000	-120 000
Muut rahoituskulut	-130		-1 000	-1 000	-1 000
VOITTO/TAPPIO ennen satunnaiserä	115 652	51 331	-67 615	114 620	136 620
satunnaiserät	-55265				
VOITTO/TAPPIO ennen TP siirt. ja veroja	60 387	51 331	-67 615	114 620	136 620
Tilinpäät.siirrot					
TILIKAUDEN VOITTO/TAPPIO	60 387	51 331	-67 615	114 620	136 620

6.3 Kiinteistö Oy Vuorilaakso

Yhtiö omistaa Hartolan Vuorenkylässä tilan Hokkala ja sillä olevan asuinrivitalon, jossa on 4 huoneistoa. Yksi huoneisto on kerhotilana. Yhtiö on taloudellisesti hyvässä kunnossa ja vuonna 2020 ei ole tiedossa merkittäviä korjauksia. Yhtiö on kunnan 75 %:sti omistama osakeyhtiö, jonka hallituksessa on 2 kunnan edustajaa.

Yhtiön isännöitsijänä toimii Jorma Lehtosaari /Joutsan isännöinti Oy. Isännöitsijäntoimisto lähettää kunnan edustajalle sähköiset tunnuksset, joilla osakkeenomistaja pääsee seuraamaan kiinteistön kuntoarviot, tehtävät työt, mittaukset ja vesikatkot sekä yhtiökokouskutsut.

6.4 Jorma Virtasen Säätiö

Jorma Virtanen (aikaisemmin Jalmari Virtanen) syntyi vuonna 26.6.1910 Hartolassa nykyisen Pertunmaan kunnan alueella. Hän kävi kansakoulun Hartolan Riihiniemen koulussa. Jorma Virtanen teki pääosan työrastaan opettajana Lahdessa. Hän kuoli Lahdessa 7.10.2001 ja haudattiin Hartolaan.

Hän testamenttasi 12.3.1999 tehdyssä testamentissaan osan omaisuudestaan Hartolan kunnalle ”joka muodostakoon tästä omaisuudesta nimeäni kantavan rahaston käytettäväksi Hartolan kunnan Riihiniemen koulun, jota koulua olen aikoinani itsekin käynyt, oppilaiden myöhempiä opintoja tukemaan. Hartolan kunnan on säilytettävä jälkeeni jättämäni omaisuutta huolellisesti ja suojattava se mahdollisimman hyvin rahan arvon huononemista vastaan. Vuosittain voidaan tämän omaisuuden tuotosta jakaa enintään vuotuista tuottoa vastaava määrä joko yhtenä tai useampana stipendinä Riihiniemen kylän nykyisessä koulussa tai sen sijalle mahdollisesti tulevassa koulussa koulunkäyntinsä aloittaneiden tai muiden sitä koulua käyneiden oppilaiden kotimaassa tapahtuvien opintojen rahoittamista varten.”

Hartolan kunnanvaltuusto on päättänyt Jorma Virtasen Säätiön perustamisesta vuonna 2002. Säätiö on rekisteröity vuonna 2004.

Jorma Virtasen Säätiön hallituksen jäsenenä toimivat asemansa perusteella Hartolan kunnan kunnanhallituksen puheenjohtaja, kunnanjohtaja sekä Hartolan kunnan Riihiniemen koulun tai sen sijalle tulleen koulun johtaja. Jorma Virtasen perintökaaren mukaiset oikeudenomistajat nimeävät hallitukseen kaksi jäsentä.

Säätiö on jakanut stipendejä vuosittain vuodesta 2005 alkaen Riihiniemen koulua käyneille opiskelijoille. Stipendejä on jaettu peruskoulun päättämisen jälkeisiin opintoihin (lukio, ammatilliset opinnot) sekä korkeampiin opintoihin. Stipendien suurus on ollut 200 – 1 000 euroa. Säätiön hallitus päättää vuosittain stipendien jakamisesta. Etusijalla ovat säätiön sääntöjen mukaan hyväkäyttöiset ja opinnoissaan menestyneet hakijat. Vuonna 2018 apurahahakemuksia saapui yhteensä 7 ja stipendejä jaettiin kullekin seitsemälle opiskelijalle yhteensä 2 100 euroa.

Uusi säätiölaki tuli voimaan 1.12.2015 ja sen siirtymäaika päättyi 1.12.2018. Lain siirtymäsäännösten mukaan säätiön säännöt muutettiin uuden säätiölain mukaisiksi ja sääntömuutos rekisteröitiin säätiörekisteriin 10.1.2018.

Säätiön taseen loppusumma oli vuoden 2018 lopussa 502 401,44 euroa ja säädepääoman määrä 411 987,54 euroa. Aikaisemmilta vuosilta kertynyttä ylijäämää on taseessa 87 454,30 euroa, tilikauden ylijäämä on 2 959,60 euroa. Sijoitusten markkina-arvo vuoden 2018 lopussa oli 499 441,84 euroa.

7. KONSERNIHALLINTO

7.1 Tarkastuslautakunta

Tarkastuslautakunnan toiminta perustuu kuntalain 9 luvun mukaisiin tehtäviin. Lautakunnan keskeisenä tehtävänä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet.

Tarkastuslautakunta suorittaa pääosin ulkoista valvontaa ja antaa tarvittaessa ohjeita sisäisen valvonnan toteuttamisesta kunnassa. Tarkastuslautakunta valmistelee kunnanvaltuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat.

Toiminnallisten tavoitteet

Tarkastuslautakunta kokoontuu puheenjohtajan kutsusta lautakunnassa valmistellun viitteellisen aikataulun mukaisesti. Tarkastuslautakunta keskittyy kokouksissaan hankkimaan tietoa hallintokuntien toiminnasta ja tavoitteista sekä niiden toteutumisesta. Tilintarkastus keskittyy kuntalain mukaisten tehtävien ohella tarkastamaan niitä alueita, jotka ovat lautakunnan arviointikäyntien kohteena. Tilintarkastusyhteisönä toimi BDO Oy.

Tarkastuslautakunta	Tp 2018	Ta 2019 + muutos	Ta 2010	Muutos 2019 - 2020
Tuloarviot ja määrärahat				
Toimintatulot, ulkoiset				
Toimintamenot, ulkoiset	-12 552	-14 650	-13 046	-11 %
Toimintakate, ulkoinen	-12 552	-14 650	-13 046	-11 %
Toimintatulot, sisäiset				
Toimintamenot, sisäiset	-29	-100	-100	0 %
Toimintakate, sisäinen	-29	-100	-100	0 %
Toimintakate ulkoinen + sisäinen	-12 581	-14 750	-13 146	-11 %
Laskennalliset kustannukset				
Suunnitelmapoistot				
Vyörytykset				
Laskennalliset erät	-1 975			
Tehtävän kokonaiskustannukset	-14 556	-14 750	-13 146	-11 %

7.2 Keskusvaalilautakunta

Vuonna 2020 ei ole säännönmukaisia vaaleja. Seuraavat vaalit ovat vuoden 2021 keväällä järjestettävät kuntavaalit. Vaalien toimittamisesta vastaa keskusvaalilautakunta.

Keskusvaalilautakunta	Tp 2018	Ta 2019 + muutos	Ta 2010	Muutos 2019 - 2020
Tuloarviot ja määrärahat				
Toimintatulot, ulkoiset	5 410	10 600		
Toimintamenot, ulkoiset	-3 530	-22 467	0	-100 %
Toimintakate, ulkoinen	1 880	-11 867	0	-100 %
Toimintatulot, sisäiset				
Toimintamenot, sisäiset	-205	-70	0	-100 %
Toimintakate, sisäinen	-205	-70	0	-100 %
Toimintakate ulkoinen + sisäinen	1 675	-11 937	0	-100 %
Laskennalliset kustannukset				
Suunnitelmapoistot				
Vyörytykset				
Laskennalliset erät	-330			
Tehtävän kokonaiskustannukset	1 345	-11 937	0	-100 %

7.3 Valtuusto

Kunnanvaltuuston tehtävänä on vastata kunnan toiminnasta ja määritellä kunnan keskeiset tavoitteet. Valtuusto päättää hallinnon järjestämisestä, talouden, rahoituksen ja sijoitustoiminnan perusteista. Valtuuston toiminta perustuu kuntalain 14 §:n säännöksiin – sen keskeinen tehtävä on vastata kuntalaisten hyvinvoinnista ja kunnan kestävästä kehityksestä. Valtuusto vastaa strategisesta päätöksenteosta ja koko kuntakonsernin tavoitteiden asettamisesta, toiminnan ja talouden tasapainosta sekä toiminnan arvioinnista ja seurannan järjestämisestä.

Valtuusto kokoontuu varsinaisten kokousten lisäksi seminaaritilaisuuksiin, joissa käsitellään kunnan kehittämistä ja ajankohtaisia valmisteilla olevia asioita.

7.4 Kunnanhallitus

Kunnanhallituksen tehtäviin kuuluvat kuntakonsernin hallinnon, talouden ja henkilöstöhallinnon johtaminen ja kunnanvaltuuston asioiden valmistelu.

Kunnanhallitus vastaa valtuuston päätösten valmistelusta ja täytäntöönpanosta. Kunnanhallituksen tärkeimpänä tavoitteena on vuotuisen talousarvion tulojen ja menojen pitäminen tasapainossa ja edellisten tilikausien alijäämän kattaminen.

Strategiset tavoitteet vuosille 2020-2022		
Valtuustoon nähdn sitovat tavoitteet	Mittari ja vertailuarvo	Toimenpiteet
Kuntayhtymät	Taloudellinen tulos +	Omistajaohjauksen tavoitteiden määrittely vuosittain
Tytäryhtiöt toteuttavat kunnan asettamia tavoitteita		Osallistava budjetointi kokeiluna käyttöön
Päätöksenteon avoimuus ja vuorovaikutuksen vahvistaminen kuntalaisten kanssa	Palautekyselyt eri tilaisuuksien yhteydessä	Hallituksen iltakoulut
Kuntalaisten osallisuuden kehittäminen	Valtuustobarometri	Tiedotuslehti 2 krt/vuosi
Vapaa-ajan asukkaiden osallistaminen	Kuntalaiskyselyt	Asukastilaisuudet
Rahoituskulujen hallinta	Vapaa-asukaskysely valmis keväällä	Kunnan edustaja vapaa-ajanasukasyhdistykseen Lainoissa korkosuojaus
Tase on ylijäämäinen valtuustokaudella 2020-2022	Korkokustannukset	Talouden seuranta ja tasapainottaminen talousarviovuoden aikana yhteistyössä lautakuntien kanssa
Kuntayhteistyömahdollisuuksien selvittäminen pidemmällä tähtäimellä toimialasta riippumatta	Talouden tasa-painottamisohjelma	Tasapainoinen koko kunnan henkilöstömitoitus suhteessa kunnan taloudellisiin resursseihin
Sosiaali- ja terveystalouden kuntayhteistyön vahvistaminen Sysmän kanssa	Kumulatiivinen yli/alijäämä	Henkilöstökulujen väheneminen 20 henkilötyövuodella vuoteen 2025 mennessä
Kustannustehokas palvelurakenne suhteessa väestönkehitykseen		Hankitaan PYL-analyysi (menetetyt elinvuodet)
Oikea, ajantasainen palvelujen ja toiminnan mitoitus		Muut hyvinvointi-indikaattorit
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vaikuttavuuden seuranta		Kuntayhteistyö ESR-hankkeessa Jyränkölän Tuki-rinkihanke
Työllisyyden hoidossa tehdään tiivistä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa työllisyysasteen parantamiseksi	Työttömyysprosentti Aktivointiaste	

7.5 Jaostot

Kunnanhallituksen alaisuudessa toimii henkilöstöjaosto.

Henkilöstöjaosto

Ratkaisee ja päättää asiat, jotka koskevat virkaehtosopimusten määräysten soveltamista, paikallisen virka- ja työehtosopimuksen tekemistä, harkinnanvaraisia palkkoja, henkilökohtaisen harkinnanvaraisen lisän myöntämistä, henkilöstön nimikemuutoksia, harkinnanvaraisia palkallisia virka- ja työvapaata ja sivutoimilupia. Henkilöstöjaoston esittelijänä toimii hallintojohtaja.

7.6 Elinkeinotoimi

Elinkeinotoimen vastualueet

- Yritysyhteistyö ja elinkeinoneuvonta
- Kuntamarkkinointi ja matkailu
- Työllisyyden edistäminen
- Muuttokannustimet
- Maaseutuelinkeinot

Yritysyhteistyö ja elinkeinoneuvonta

Elinkeinotoimen tavoitteena on vahvistaa yritysten yleisiä toimintaedellytyksiä kunnassa ja toimia yhteistyökumppanina paikallisten yrittäjäjärjestön ja Päijät-Hämeen yrittäjät ry:n suuntaan. Yritysyhteistyöhön on haettu maakunnallista näkökulmaa siten, että kunta on mukana myös Lahti Region Oy:n ja Ladec Oy:n toiminnassa.

Ladec Oy - yritysyhteistyötä ja -neuvontaa

Elinkeinoneuvonnan palvelut hankitaan Ladec Oy:n kautta, johon Hartola päätti liittyä vuoden 2019 alusta lukien osakkaaksi. Rahoittajasopimuksessa ovat mukana Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Iitti, Lahti, Padasjoki ja Sysmä. Sopimus on voimassa toistaiseksi.

Elinkeinoneuvontaan kuuluu laajasti erilaisia maksuttomia ja osittain maksullisia neuvontapalveluja yrityksille. Rahoittajasopimuksen mukaan Hartola ja Padasjoki maksavat vuosittain 7 euroa/ asukas. Palveluiden vuosikustannus on noin 19 460 euroa. Ladec Oy:n osakkaana Hartolan tavoitteena on kehittää ja uudistaa elinkeinoelämää, hankkia yritysten neuvontapalveluja, edistää yritysten toimintaedellytyksiä, saada palveluja yritysten omistajanvaihdoksissa ja avata mahdollisuuksia yritysten kansainvälistymiseen.

Yhtiön toiminta-ajatuksen perustana on Lahden kaupunkiseudun kilpailukykystrategia, sopijapuolten yhteiset elinkeinopoliittiset tavoitteet ja sopijapuolten omat elinkeinopoliittiset kehittämishankkeet/-asiat.

Kuntakohtaisesti Ladec sopii vuosittain teemat ja tavoitteet, joihin yhteistyöllä pyritään. Vuoden 2020 teemat Hartolassa ovat yrittäjyysneuvonta, olemassa olevien yritysten palvelut kuten omistajanvaihdosten edistäminen. Lisäksi yhteistyön kohteena on toimitilaratkaisujen edistäminen liittyen erityisesti vt4:än varrella oleviin toimitiloihin sekä vapaisiin kiinteistöihin.

Matkailu - Lahti Region Oy

Hartolan valtuusto päätti elinkeinotoimen järjestämisestä ja rahoittamisesta tehdyn selvityksen perusteella jatkaa yhteistyötä Lahti Regionin kanssa vuonna 2019. Vuosittainen maksuosuus Lahden Seutu – Lahti Region Oy:lle on 4,50 euroa asukasta kohti. Hartolan kunnan maksuosuus vuonna 2020 on noin 12 510 euroa.

Lahti Region tuottaa jäsenkunnille ja yrityksille matkailun markkinointi ja kehittämisspalvelut Päijät-Hämeen matkailustrategiaan tukeutuen. Kunta vastaa Lahti Region jäsenyyden tuomien mahdollisuuksien välittämisestä yrittäjille, sekä hankkeiden hyödyn jalkauttamisesta kuntaan ja yrittäjille. Matkamessuille ja maakunnallisiin matkailun suur tapahtumiin osallistuminen tapahtuu Lahti Regionin kautta.

Matkailun strategiatyö

Vuoden 2020 tavoitteena on tehdä väliarviointi alueen matkailun kehityspotentiaalista ja merkityksestä kunnan elinvoimatyössä Kuningaskunnan elämiskonseptit hankkeen päättyessä 29.2.2020.

Vuoden 2020 teemoja on toteuttaa paikallisia tapahtumia tiiviimmässä yhteistyössä yhdistysten ja järjestöjen kanssa. Kunnan vastuulla on kesän avaus ja Hartolan markkinat sekä joulumarkkinat. Yhdistysten vastuulla on joulun avaus, joulupolku, mahdollinen laskiaistapahtuma sekä erilaiset muut kesätapahtumat sekä konsertit ym. Kunnan rooli on olla kannustamassa toimijoita, auttaa tapahtumien rahoituksen hankinnassa ja osallistua erilaisten ympärivuotisten tapahtumien markkinointiin.

Kuningaskunnan elämiskonseptit 1.1.2018-29.2.2020

Hankkeen tavoitteena on ollut rakentaa Hartolan matkailuyritysten ja toimijoiden yhteistyönä uusia, elämyksellisiä palvelu- ja markkinointikonsepteja, jotka kasvattavat yritysten liiketoimintaa, avaavat uusia mahdollisuuksia matkailuyrittäjyydelle ja houkuttelevat lisää matkailijoita Hartolaan.

Hanke kehittää ja profiloi kuntaa elämyksellisenä matkailun, vapaa-ajan ja oppimisen alueena ja nostaa Hartolan tunnettuutta matkailukohteena. Hanke on rekrytoinut osa-aikaisen 60 % hankevetäjän, jonka työajasta 40 % kohdistuu Hartolan kunnan viestinnän ja kuntamarkkinoinnin kehittämiseen. Hanke on saanut rahoituksen vuoden 31.12.2019 saakka ja jatkorahoituksen ajalle 1.1.-29.2.2020.

Muuttokannustimet

Valtuusto on hyväksynyt valtuustokauden loppuun saakka voimassa olevat muuttokannustimet, joiden tavoitteena on edistää yritysten työvoiman saantia ja houkuttaa kuntaan uusia asukkaita. Kannustimet ovat veronalaista tuloa.

1) Takuuvuokra Hartolaan muualta muuttavalle työntekijälle 1.10.2018 lähtien siten, että kunta ja työnantaja voivat halutessaan sopia keskenään työntekijän rekrytoinnin yhteydessä, että Hartolaan vakituisesti muuttavalle työntekijälle voidaan vuokrata kunnallinen vuokra-asunto ilman 2 kuukauden takuuvuokraa, mikäli työnantaja antaa ehdollisen maksusitoumuksen vuokralaisen takuuvuokrasta. Edellä mainittujen ehtojen täytyessä takuuvuokrakäytäntö koskee myös hartolalaisia vuokralaisia.

2) Verottajan hyväksymä ensiasunnon ostaja saa Hartolasta ostamalle tai rakentamalle asunnolle 2000 euron verollisen tuen, kun asunto on ostettu/rakennettu 1.10.2018 -31.12.2021 ja tuen saaja käyttää asuntoa vakituisena asuntonaan. Tuki maksetaan jälkikäteen hakemuksesta 12 kuukauden kuluttua muuttopäivästä.

3) Vauvaraha - jokaisesta 1.1.2018-31.12.2021 syntyneestä/syntyvästä lapsesta 1000 euroa, siten että vuonna 2018 syntyneiden vauvaraha maksetaan hakemuksesta 1.1.2019 alkaen.

Matkahuolto

Hartolan kunta on hoitanut vuodesta 2016 lähtien Matkahuollon palvelupisteen toimintaa, joka on ollut vuodesta 2019 lähtien osa kunnan yhteispalvelupistettä. Ilman kunnan panosta matkahuollon palvelut olivat vakavasti uhattuna. Kunta on etsinyt yritystä, jonka sivuelinkeinoksi matkahuolto sopisi. Tavoitteena on, että kunta voisi luopua toiminnasta vuoden 2020 aikana.

Työllisyydenhoito

Työttömyyden perusteella Kelan maksamien tukien osalta kunnan maksuvastuulla ovat kaikki yli 300 pv työmarkkinatukea saaneet työttömät työnhakijat, joiden osalta kunnan maksuvastuu on 50 % asiakkaalle maksettavasta työmarkkinatuesta. Yli 1000 päivää työmarkkinatukea saavien osalta kunnan maksuosuus on 70 %. Tavoitteena on, että maksuosuus jää alle 150.000 euroa vuodessa.

Kunnalla on vastuu veloitetyöllistettävistä. Se on lakisääteinen palvelu, jossa kunnan velvollisuutena on tietyn ehdoin tarjota työtä yli 57-vuotiaille työttömille työnhakijoille, joiden työttömyyspäiväraha-aika on täyttynyt. TE-toimisto ilmoittaa veloitetyöoikeudesta asiakkaille ja ohjaa heidät kunnan veloitetyöpalveluun. Veloitetyöoikeus on henkilöille vapaaehtoinen. Veloitetyöllistettäviä on vuoden aikana 1-5 henkeä. Kunta maksaa harkinnan mukaan yrityksille kuntalisää pitkäaikaistyöttömien työllistämisen edistämiseksi 250 €/kk.

Kunta on mukana myös Päijät-Hämeen liikunta- ja urheilun vetämässä Litti II -hankkeessa, joka räättelöi työmahdollisuuksia pitkäaikaistyöttömille urheiluseuroissa ja liikuntaan liittyvissä organisaatioissa.

Työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun tavoitteena on edistää työttömien työllistymistä tarjoamalla työ- ja toimintakykyä, ammatillista osaamista ja muita työmarkkinavalmiuksia parantavia palveluja. Edelleen tavoitteena on rakennetyöttömyyden alentaminen, pitkäaikaistyöttömyyden vähentäminen, työvoiman saatavuuden parantaminen ja työllisyysasteen kohoaminen. Päijät-Hämeen TYP-verkoston kuuluvat Hämeen TE-toimisto, Kela sekä Päijät-Hämeen kunnat ja Verve. Toimipiste on Lahdessa. Talousarvioon on varattu kunnalle jyvitetty osuus verkoston yhteisistä kustannuksista.

Pienten kuntien elinvoimaa hanke 1.1.2020-31.12.2021

Hartolan on hakenut Euroopan sosiaalirahastolta (ESR) rahoitusta Pienten kuntien elinvoimaa -hankkeelle, joka toteutetaan kolmen maakunnan reuna-alueella neljän kunnan (Hartola, Joutsa, Pertunmaa, Sysmä) yhteistyönä. Hankkeelle ei ole saatu rahoituspäätöstä.

Hankkeen tavoitteena on luoda pienten reunakuntien yliaalueellinen kehitysalusta työllistämiseen ja työvoiman saatavuuteen. Hankkeessa mallinnetaan ja käynnistetään ylimaakunnallinen koulutusyhteistyö hoiva-alan työvoimapulaan yhteistyössä alueen oppilaitosten (Gradia, Esedu ja Salpaus), TE -toimistojen (Keski-Suomi, Etelä-Savo Häme) ja alueen yritysten kanssa. Paikallisesti toteutettavan koulutuksen avulla madalletaan työttömien kynnystä osallistua koulutuksiin ja työllistymistä alueen yrityksiin, joiden kanssa koulutus yhteistyössä suunnitellaan ja tiiviisti toteutetaan. Koulutus räättelöidään valmennukselliseksi ja sisältö (tutkinto tai tutkinnon osa) tarkentuu hankkeen edetessä.

Lisäksi hankkeen avulla edistetään yrittäjyyttä järjestämällä paikallisesti yrittäjäkoulutusta ja tukitoimia kevytyrittäjyydestä kiinnostuneille. Hankkeessa kehitetään myös uudenlainen digiaikaan soveltuva palvelualusta alueelliseen rekrymarkkinointiin (ei www.sivu).

Päijänne Leader

Kunta varaa kohdistamatonta kuntarahoitusta vuoden 2020 aikana esille tuleviin uusiin hankkeisiin 4.000 euroa ja erilaisiin projektiosuuksiin 5.000 euroa. Valmisteilla on pyöräilymatkailun edistämishanke alueella Hartola-Sysmä. Hartola on Päijänne Leader ry:n jäsen ja osallistuu vuosittain toimintaryhmän toiminnan kustannuksiin noin 17.000 euron kiinteällä kuntamaksuosuudella. Yhdistykset ja yritykset saavat kunnan maksuosuutta vastaan hakea rahoitusta kehittämis- ja investointihankkeisiin. Lisäksi kunta voi myöntää ns. tilapäistä lainaa eli puskurirahoitusta Leader -hankkeen toteuttajalle.

Strategiset tavoitteet vuosille 2020-2022			
Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	Hallitukseen nähden sitovat tavoitteet	Mittari ja vertailuarvo	Toimenpiteet
Vaikuttavuustavoitteet Yritykset ovat tyytyväisiä kunnan toimintaan elinkeinopolitiikassa ja saavat tarvitsemaansa apua toiminnan aloittamiseen, kehittämiseen ja omistajanvaihdoksiin Hartola on kiinnostava kunta asumisen ja vapaa-ajan asumisen näkökulmasta Hartolan vetovoima kasvaa retki-, kulttuuri-, ja liikuntamatkailussa <ul style="list-style-type: none"> - pyörämatkailu - kulttuuri ja kartanot - koiraystävällisyys - Kuninkaanpolut 	Hartola on mukana maakunnan elinkeino-yhtiöissä ja voi toteuttaa kuntien välisiä matkailu-, elinkeino- ja työllisyys-hankkeita Kaavoituksen kehittäminen Kuntamarkkinoinnin ja matkailua tukevien hankkeiden hyödyt arvioidaan Kuningaskunnan elämiskonseptit - hankkeen jälkitoimet	Elinkeinopoliittinen mittaristo Aloittaneet /lopettaneet /jatkajan löytäneet yritykset mittavat kyselyt Kunta myy 1-2 vapaa-ajan tonttia vuosittain Päijät-Hämeen matkailustrategian mukaiset mittarit	Ladec Oy:n ja Lahti Region Oy:n palvelut Yritystulkkipalvelu Yritys-Suomi.fi palvelut Yrittäjätapaamiset ja yhteistyö Messutapahtumat ja muu kuntamarkkinointi Kunnan palveluopas Muuttokannustimet Matkailutoimijoiden kanssa tehdään -matkailustrategia Markkinointivideo Visit Hartola matkailusivut Some markkinointi Kunta mukana messuilla ja esitteissä.

Maaseutuelinkeinot

Laki maaseutuhallinnon järjestämisestä kunnissa (210/2010) tuli voimaan 1.4.2010. Uusi laki edellytti kuntia muodostamaan 1.1.2013 lukien maaseutuhallinnon tehtävien hoitamiseksi toiminnallisen kokonaisuuden, jonka alueella toimii vähintään 800 maatalousyrittäjää.

Asikkalan, Hartolan, Hollolan, Hämeenkosken, Kärkölan, Nastolan, Padasjoen ja Sysmän kunnat sekä Lahden ja Heinolan kaupungit ovat liittyneet maaseutuhallinnon yhteistoiminta-alueeseen. Yhteistoiminta-alueen kunnat ovat sopineet, että isäntäkuntana, joka vastaa maaseutuhallinnon järjestämisestä alueella, toimii Asikkalan kunta. Asikkala tuottaa maaseutuhallinnon palvelut pääsääntöisesti ilman paikallista viranhaltijaa.

Kunnanhallitus ja valtuusto	Tp 2018	Ta 2019 + muutos	Ta 2020	Muutos 2019 - 2020
Tuloarviot ja määrärahat				
Toimintatulot, ulkoiset	399 220	307 170	136 937	-55 %
Toimintamenot, ulkoiset	-1 406 690	-1 488 576	-1 346 238	-10 %
Toimintakate, ulkoinen	-1 007 470	-1 181 406	-1 209 301	2 %
Toimintatulot, sisäiset	17 331	8 800	8 520	-3 %
Toimintamenot, sisäiset	-43 658	-9 138	-6 694	-27 %
Toimintakate, sisäinen	-26 327	-338	1 826	-640 %
Toimintakate ulkoinen + sisäinen	-1 033 797	-1 181 744	-1 207 475	2 %
Laskennalliset kustannukset				
Suunnitelmapoistot		0	-4 414	100 %
Vyörytykset	100 461	64 649	111 184	72 %
Laskennalliset erät	-74 428			
Tehtävän kokonaiskustannukset	-1 007 764	-1 117 095	-1 100 705	-1 %

PALVELUOSA

1. PERUSTURVATOIMI

1.1 Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä järjestää toimialueellaan järjestämisvastuuseensa kuuluvat palvelut lainsäädännön ja valtakunnallisten sopimuksien vaatimuksien mukaisesti, edistää väestön terveyttä, toimintakykyä ja hyvinvointia yhteistyössä omistajakuntien kanssa.

Voimassa olevan lainsäädännön perusteella kuntayhtymä järjestää erikoissairaanhoidon ja ensihoidon. Päijät-Hämeen alueella kunnat (pl. Heinolan kaupunki ja Sysmän kunta) ovat siirtäneet vapaaehtoisesti kuntayhtymälle myös peruspalveluiden ja ympäristöterveydenhuollon järjestämisvastuun. Lisäksi kuntayhtymä tuottaa muita palveluita. Osa palvelutuotannosta on sidosyksikköasemassa olevissa yhtiöissä.

Kuntayhtymän kuluihin vaikuttavat palveluiden kysyntä, asiakaskohtaisten palvelusuunnitelmien sisällöt sekä palveluiden tuotantokustannukset ja ostohinnat. Palveluiden kysyntään voivat kunta ja kuntayhtymä vaikuttaa yhdessä ja erikseen.

Kuntayhtymä palvelee asiakkaitaan kokonaistaloudellisesti edullisella ja vaikuttavalla tavalla sekä järjestää yksittäiset palvelut mahdollisimman alhaisella hinnalla.

- Yhtymän hallitus on 8.10.2019 päättänyt toteuttaa 15 miljoonan euron kulujen leikkauksen, joka kohdistuu kaikkiin kululajeihin ja toimintoihin sekä kaikkien omistajakuntien alueella oleviin palveluihin vuonna 2020.
- Lisäksi kuntayhtymä valmistelee muutosohjelmaa, jonka toteuttaminen vaikuttaa talouteen vuosina 2020-2024. jäsenkuntatulot ja muut tulot kasvavat 1 %
- palvelutarpeen kasvu +1,13 % (THL:n arvio Päijät-Hämeen sote-kulujen vuosittaisesta keskimääräisestä kasvusta)
- henkilöstökulujen kasvu + 3,3 % (VM:n ennuste ansiotason noususta)
- inflaatio 1,5 % (VM:n ennuste kuluttajahintaindeksin muutoksesta)
- -15 miljoonan euron leikkaus toimintakuluihin yt-neuvotteluissa päätetyillä toimenpiteillä

Talousarvioesitys muodostuu noin 3 miljoonaa euroa alijäämäiseksi. Talousarvion erät ja niiden laadintaperiaatteet sisältävät kuitenkin riskiä vähintään 5-7 milj. €, jotka toteutuessaan lisäävät alijäämää.

Alijäämän kattamisessa noudatetaan perussopimusta (§ 29). Muutosohjelmassa listatuilla keinoilla haetaan lisää toiminnallisia säästöjä jo vuodelle 2020 alijäämää kattamaan.

Kuntayhtymän perussopimuksessa on päätetty, että kuntayhtymä ja kukin jäsenkunta laativat vuosittain palvelusopimuksen. Perussopimuksen 20 §:n mukaan Palvelusopimus on yhtymän ja jäsenkunnan välinen vuotuinen sopimus siitä mitä palveluja yhtymä jäsenkunnalle tuottaa ja kuinka paljon jäsenkunta tästä maksaa. Palvelusopimuksessa tulee esittää keskeiset muutokset toiminnassa ja taloudessa ja henkilöstössä sekä yhtymälle asetettavat yhteiset toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet palvelusopimusta koskevan vuoden osalta.

Kuntayhtymän talousarviossa oleva kunnan maksuosuus on ennakkolaskutuksen pohja. Kuntayhtymän hallituksen päättämän talousarvion valmisteluohjeen mukainen kuntamaksuosuuksien summa 661,9 miljoonaa euroa jaetaan kunnittain vuoden 2019 kahdeksan (8) kuukauden toteuman mukaisissa suhteissa.

Esitetyn ensihoidon kuntalaskutuksen uuden laskentatavan ja vuoden 2019 kahdeksan kuukauden toteuman perusteella arvio Hartolan maksuosuudesta on 12.708.588 euroa. Uusista ensihoidon kuntalaskutuksen maksuperusteista päätetään yhtymäkokouksessa talousarvion käsittelyn yhteydessä. Lukua tarvittaessa päivitetään yhtymäkokouksen jälkeen.

Lopullinen maksuosuus määräytyy palveluiden käytön ja kuntien maksuvastuulla olevien kuntayhtymän kokonaiskulujen perusteella. Kuntamaksuosuuden toteutuminen edellyttää kuntayhtymän sopeuttamisohjelman täysimääräistä toteutumista ja sitä, että ei tule ennakoimattomia kuluja.

Palvelusopimuksen toteutumista seurataan kuntayhtymän kuukausi- ja osavuosisikatsauksissa. Palvelusopimukseen voidaan tehdä muutoksia kesken vuoden, jos toiminnassa ja taloudessa ilmenee merkittävää poikkeamaa. Toiminnan ja talouden toteumaa arvioidaan seuraavan vuoden palvelusopimuksen laadinnan yhteydessä.

Hartola on sopinut vuoden 2020 palveluista seuraavaa:

Kuntayhtymä tuottaa Hartolalle erikoissairaanhoidon, Päivystyskeskuksen, Ensihoitokeskuksen ja ympäristöterveydenhoidon palvelut. Marraskuussa 2019 järjestetään erillinen neuvottelu peruspalveluiden tuotantotavasta yhdessä Hartolan kunnan, kuntayhtymän, Sysmän kunnan ja sen palvelutuottajien kanssa. Tavoitteena on, että hyvinvointikuntayhtymä peruspalvelujen järjestäjänä, mahdollistaa entistä tiiviimmän ja toimivamman palveluyhteistyön kustannustehokkaasti Hartolan ja Sysmän alueella.

Toimitilojen vuokranmääräytymisperiaatteet yhtenäistetään ja vuokrasopimukset kuntien kanssa uusitaan vuonna 2020. Nykyisiin vuokrasopimuksiin sisältyviä indeksikorotuksia ei enää tehdä, eikä kunta ei peri vuokraa kouluterveydenhuollon käytössä olevista tiloista.

Tarvittaessa kunta ja kuntayhtymä tekevät investointi- ja vuokrasopimuksen, jos on taloudellisesti perusteltua tehdä investointi palvelemaan kuntayhtymän toimitilatarpeita. Hartolan kunta ja kuntayhtymä suunnittelevat ja toteuttavat kunnan alueella olevien toimitilojen järjestelyitä vuosina 2019-2021.

Tehostettu palveluasuminen muuttuu siten, että palvelun tuottaa Attendo Oy ja asiakas maksaa palvelun palvelusetelillä. Tällä on vaikutusta kunnan maksuosuuteen, koska aikaisempi hinnoittelu on perustunut vuorokausihintaan. Kotisalon asukkaiden vuokralaskutus siirtyy Attendon hoidettavaksi.

Kunnan ja kuntayhtymän välinen vuokrasopimus muuttuu siten, että:

- Terveystie 2a ja 2 b vuokrasopimus päättyy
- Terveystie 1 vuokrasopimus päättyy
- Eläinlääkäritalo vuokrasopimus päättyy ja siirtyy Attendolle
- Kotihoidon toimitilan vuokrasopimus siirtyy terveysasemalle
- Kouluterveydenhoitajan tilasta ei enää peritä vuokraa.
- Kunnanviraston huoneenvuokrasopimukset päättyvät

Sosiaali- ja terveydenhuollon *asiakaspalvelujen ostot* (ei sisällä eläkemenoperusteisia maksuja) vuoden 2020 talousarviossa jakautuvat seuraavasti eri toimialueiden kesken:

PERUSTURVATOIMI			
	TA 2019	TP ennuste 2019	TA 2020
Sosiaali- ja perusterveyden huolto	8 700 000	8 659 000	8 654 852
Erikoissairaanhoido	3 240 000	3 328 000	3 321 305
Päivystyskeskus	337 000	405 000	404 254
Ensihoitokeskus	311 000	362 000	195 265
Ympäristöterveydenhuolto	132 000	133 400	132 912
Perustamiskustannukset	sis. ylläoleviin	sis. ylläoleviin	sis. ylläoleviin
PERUSTURVA TOIMI yht.	12 720 000	12 887 400	12 708 588

Perusturvatoimi	Tp 2018	Ta 2019 + muutos	Ta 2020	Muutos 2019 - 2020
Tuloarviot ja määrärahat				
Toimintatulot, ulkoiset				
Toimintamenot, ulkoiset	-13 150 704	-12 942 960	-12 946 916	0,03 %
Toimintakate, ulkoinen	-13 150 704	-12 942 960	-12 946 916	0,03 %
Toimintatulot, sisäiset				
Toimintamenot, sisäiset				
Toimintakate, sisäinen				
Toimintakate ulkoinen + sisäinen	-13 150 704	-12 942 960	-12 946 916	0,03 %
Laskennalliset kustannukset				
Suunnitelmapoistot				
Vyörytykset				
Laskennalliset erät				
Tehtävän kokonaiskustannukset	-13 150 704	-12 942 960	-12 946 916	0,03 %

2. SIVISTYS- JA HYVINVOINTILAUTAKUNTA

Yleisenä tavoitteena on tuottaa ja toteuttaa kuntalaisille ajanmukaiset varhaiskasvatus-, perusopetus- ja hyvinvointipalvelut lähellä asukkaita. Tavoitteena on kunnan strategian mukaisesti kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen. Sivistystoimen palvelut tuotetaan tarkoituksenmukaisesti ja taloudellisesti.

Kunnan elinvoimaisuuden sekä asukkaiden aktiivisuuden ja yhteisöllisyyden edistäminen on keskeistä kaikkien sivistystoimen palvelujen järjestämisessä. Hyvinvoinnin edistämisessä on tärkeällä sijalla myös moniammatillinen tiimityö.

Toimialan suunnitelman yleisperusteet ja kehitysnäkymät 2019 - 2021

Esiopetuksen lapsimäärät vaihtelevat 18 ja 20 lapsen välillä vuosittain. Perusopetuksen 1. – 9. luokkien oppilasmäärä 20.9.2019 on 153 oppilasta ja oppilasmäärä laskee ennusteen mukaan n. 4 prosenttia suunnitelmakauden aikana. Tällä hetkellä varhaiskasvatukseen piirissä on 65 lasta.

Varhaiskasvatuslain mukaiset lasten ja aikuisten väliset suhdeluvut pysyvät ennallaan. Subjektiviista oikeutta on rajattu vuonna 2016 siten, että kaikilla lapsilla on oikeus varhaiskasvatukseen 20 tuntia/viikko,

84 tuntia/kuukausi. Varhaiskasvatusta järjestetään kokopäiväisesti, jos lapsen vanhemmat tai muut huoltajat työskentelevät kokoaikaisesti, opiskelevat päätoimisesti, toimivat yrittäjinä tai jos se on tarpeen lapsen kehityksen, tuen tarpeen tai perheen olosuhteiden takia.

Uusien valtakunnallisten varhaiskasvatuksen perusteiden pohjalta on laadittu paikallisella tasolla oma varhaiskasvatussuunnitelma v. 2017. **Suunnitelma on päivitetty ja otettu käyttöön 1.8.2019.** Esiopetuksessa noudatetaan 1.8.2016 käyttöön otettua suunnitelmaa. Esiopetuksen opetussuunnitelman ja varhaiskasvatussuunnitelman toteuttaminen vaatii pedagogista tiimityöskentelyä, oppimisympäristöjen kehittämistä ja digitaalisten laitteiden hankintaa, ylläpitoa, sekä henkilökunnan koulutusta.

Uusi perusopetuksen opetussuunnitelma 2016 on käytössä 1.8.2019 alkaen kaikilla luokka-asteilla. A1-kielen opetusta varhennetaan valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan perustuen 1. luokalle 1.1.2020 alkaen ja 2. luokalle 1.8.2020 alkaen. Opetussuunnitelmauudistuksessa korostuvat oppilaiden osallisuus, digitalisaation tuomat mahdollisuudet ja laaja-alainen osaaminen. Opetussuunnitelman jalkauttaminen vaatii laitteistojen ja uusien oppimateriaalien hankintaa sekä henkilökunnan koulutusta ja työnohjausta. Uudistuksen myötä lisääntynyt valinnaisuuden määrä vaatii myös lisää opetuksen tuntiresurssia, jotta pienille 10-25 oppilaan ikäluokille voidaan taata monipuolinen valinnaisainetarjonta.

2.1 Sivistystoimen hallinto

Sivistystoimen hallinnon tehtävänä on mahdollistaa sivistystoimen palvelujen tuottaminen lähellä asukkaita kustannustehokkaasti. Sivistystoimen hallinto vastaa toiminnan suunnittelusta ja koordinoinnista sekä osallistuu kunnan kokonaisvaltaiseen kehittämiseen yhteistyössä seudullisesti ja muiden toimijoiden kanssa.

Strategiset pitkän aikavälin tavoitteet			
Toimivien ja ajanmukaisten varhaiskasvatus-, perusopetus- ja hyvinvointipalvelujen tuottaminen lähipalveluna kustannustehokkaasti.			
Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	Lautakuntaan nähden sitovat tavoitteet	Mittari ja vertailuarvo	Toimenpiteet
Toimivat ja ajanmukaiset palvelut	Toimintasuunnitelmien mukaisten palvelujen tuottaminen	Arviointikyselyt eri toimialoilla	Henkilöstön koulutus ja esimiestyön tukeminen
Taloudelliset rakenteet ja toimintamallit	Taloussuunnitelmien mukaiset palvelut	Osavuositarkastukset / vertailu talousarvioon	Taloussuunnitelman toteuttaminen

2.2 Varhaiskasvatustaloudet

Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia yhdessä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatusta toteutetaan valtakunnallisten säädösten, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Hartolan linjausten mukaisesti. Hartolan varhaiskasvatussuunnitelma v. 2017 on päivitetty 1.9.2018 voimaan tulleen Varhaiskasvatustaloudslain 540/2018 ja Valtioneuvoston asetuksen 753/2018 mukaisesti. Päivitetty varhaiskasvatussuunnitelma on otettu käyttöön 1.8.2019.

Varhaiskasvatustaloudslaki on tuonut muutoksia päiväkodin henkilöstön kelpoisuuksiin, tehtävänimikkeisiin ja rakenteeseen. Vuoden 2030 alusta päiväkodissa kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä toimivasta henkilöstöstä vähintään kahdella kolmasosalla tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuus, josta vähintään puolella varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. Muilla tulee olla vähintään varhaiskasvatuksen lastenhoitajan kelpoisuus. Päiväkodin johtajalta edellytetään varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuutta ja kasvatustieteen maisterin tutkintoa. Tämä on otettava huomioon henkilöstön rekrytoinnissa.

Uudessa laissa korostuvat mm. lapsen edun ensisijaisuus ja yhdenvertaisuuden edistäminen.

Varhaiskasvatus edistää tasa-arvoa ja estää syrjäytymistä. Tutkimusten mukaan tehokas keino ehkäistä nuoruusiän ongelmia (päihteiden käyttö, väkivaltainen käytös, syrjäytyminen) on lapsen varhainen tukeminen harjoittelemalla erityisesti tunnetaitoja ja vastuullista sosiaalista käytöstä.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö on koulutettu käyttämään Papilio-ohjelman mukaisia konkreettisia toimintakeinoja em. taitojen oppimiseksi. Olennaisessa osassa on yhteistyö huoltajien kanssa.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on v. 2018 julkaissut Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Varhaiskasvatuksen laadulla on yhteys sen vaikuttavuuteen. Hartolassa laadun arviointia kehitetään ja toimintaa suunnitellaan arvioinnin tulosten perusteella. Laadun ytimessä on lapsen ja työntekijän välinen vuorovaikutus.

Varhaiskasvatuksessa on alkamassa uusi seudullinen Opetushallituksen rahoittama Näkyväksi-hanke, jonka tavoitteena on vahvistaa lasten hyvinvointia varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä kehittämällä henkilöstön työ- ja toimintatapoja. Vaikka varsinaisena kehittämissyöksikkönä toimii Onnimanni, koko varhaiskasvatuksen henkilöstön työ- ja toimintatavat ovat kehitystyön kohteena.

Lapsen tuen ja turvallisen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot voivat liikkua niitä tarvitsevien viranomaisten ja päiväkodin tai perhepäiväkodin välillä. Varhaiskasvatuksen uuteen tietovarantoon (Varda) tallennetaan varhaiskasvatuksen järjestäjiä, henkilöstöä, perhettä ja lasta koskevia tietoja, joita eri viranomaiset tarvitsevat hoitaessaan viranomaistehtäviään.

Tietojen keruu kunnista on alkanut 1.1.2019. Tulorekisteri on kansallinen sähköinen tietokanta, joka otetaan käyttöön 1.1.2020. Se sisältää ajantasaisen palkka-, eläke- ja etuustiedot yksilötasolla. Viranomaisen voi saada tulorekisteristä vain sen tiedon, minkä hän tarvitsee lain mukaisen tehtävänsä hoitamiseen. Varhaiskasvatuksessa tulorekisteristä voi saada huoltajien tulotiedot varhaiskasvatusmaksun määräämistä varten.

Strategiset pitkän aikavälin tavoitteet			
Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	Lautakuntaan nähden sitovat tavoitteet	Mittari ja vertailuarvo	Toimenpiteet
Vaikuttavuustavoitteet			
Varhaiskasvatustarjoamisen palvelujen tarjoaminen.	Monipuolisten palvelujen tuottaminen kysyntää vastaavasti.	Asiakaskyselyt	Kyselyn tuloksia hyödynnetään palvelujen suunnittelussa ja lasten osallistumista lisätään ottamalla heidät mukaan toiminnan suunnitteluun.
Lasten tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen turvaaminen sekä lapsiperheiden hyvinvoinnin tukeminen.	Lapsen edun mukaiset, laadukkaat varhaiskasvatuspalvelut. Varhaiskasvatuksen kehittäminen.	Maakunnallinen varhaiskasvatuksen arviointi 2019. Esiopetuksen maakunnallinen kysely 2018.	Kyselyn tulokset otetaan huomioon palvelujen kehittämisessä ja toiminnan suunnittelussa. 1.9.2018 käyttöön otettu varhaiskasvatustarjoamisen laki ja asetus sekä varhaiskasvatustarjoamisen suunnitelma ja esiopetussuunnitelma ovat työntekijöiden työn perusta. Yhteistyö huoltajien kanssa, vasu-keskustelut. OHR/Laku- palaverit 1Xkk, tarvittaessa useammin. OHR/Laku-ryhmä arvioi tavoitteiden toteutumista
Motivoitunut ja hyvinvoiva henkilöstö.	Henkilöstön täydennyskoulutus ja työyhteisön kehittäminen.	Henkilöstökyselyt ja kehityskeskustelut.	Lähikuntien kanssa yhteinen koulutuspäivä 1Xv. Hyödynnetään PHKS:n ja Päijät-Hämeen seudullisten varhaiskasvatuspalveluiden koulutustarjontaa. Hankkeisiin liittyvät koulutukset.

	Riittävä henkilöstö ja tarvittaessa ulkopuolisten sijaisten käyttö.		Koulutussuunnitelman toteuttaminen. Tyhy-toimintaa ja koulutusta tiimityön kehittämiseksi.
Tuottavuustavoitteet	Joustavat, tarkoituksenmukaiset sekä kehittyvät palvelut ja organisaatio. Sähköisten ohjelmistojen käytön kehittäminen.	Lasten lukumäärä eri toimintamuodoissa	Suhdelukujen mukainen lapsimäärä. Henkilökunnan tarkoituksenmukainen käyttö, sijaistaminen. Tiimivastaavat eri varhaiskasvatussyksiköissä sekä tiimityö. Koulutus

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatusta on järjestettävä lapselle asumisen ja oleskelun perusteella. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan velvollisuus on järjestää varhaiskasvatuspalvelua siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Varhaiskasvatuspalvelujen tulee olla lähellä käyttäjiä.

Kokopäiväistä varhaiskasvatusta on järjestettävä lapsille, joiden vanhemmat ovat työssä kokoaikaisesti, opiskelevat, toimivat yrittäjinä tai ovat omassa työssä päätoimisesti. Varhaiskasvatus voi olla kokopäiväistä myös mm. kuntoutuksellisista syistä. Lisäksi lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta 20h/viikko, vaikka vanhemmat olisivat kotona.

Hartolan kunnan strategian mukaan paikkakuntaa kehitetään tukemalla yritystoimintaa, joka edistää työllisyyttä. Hartolaa mainostetaan hyvänä paikkana asua. Uusille asukkaille tarjotaan rakentamispaiikkoja ja tontteja, sekä maksetaan vuokra- ja asunnonostotukea ja vauvarahaa. Kuntaan muuttavat perheet tuovat tullessaan varhaiskasvatuspalveluja tarvitsevia lapsia.

Elinvoimaisuus syntyy oikeanaikaisista panostuksista julkisiin palveluihin. Kahden viikon hakuaikaa sovelletaan myös muuttotilanteissa, jos muutto toiseen kuntaan tapahtuu työn tai opintojen takia, eikä varhaiskasvatuksen alkamisajankohta ole ollut ennakoitavissa. Varhaiskasvatuspaikkoja on oltava riittävästi ja lisääntyvään varhaiskasvatuksen tarpeeseen on kyettävä reagoimaan nopeasti. Laadukasta varhaiskasvatusta ei ole ilman riittävää, koulutettua ja hyvinvoivaa henkilöstöä. Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta määrittelee henkilöstön mitoituksen. Mitoituksessa on otettava huomioon myös lasten tuen tarve henkilöstömäärään nähden. Tarvittaessa palkataan lisää henkilöstöä.

Hartolan kunnan strategian yhtenä päätavoitteena on hyvinvoiva kuntalainen ja yhdeksi tavoitteen toteuttamisen keinoksi mainitaan mm. lapsiin panostaminen. Hartolassa tarjotaan monipuolisia varhaiskasvatuspalveluja lapsiperheille vastaten lasten varhaiskasvatuksen, esiopetuksen sekä varhaisen tuen tarpeisiin. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkotit Vantussa, ryhmäperhepäiväkotit Onnimannissa, sekä perhepäivähoidossa (2 hoitajaa). Vuorohoito järjestetään Onnimannissa. Varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot säilytetään, että voidaan vastata perheiden erilaisiin varhaiskasvatuksen tarpeisiin.

Esiopetus

Esiopetuksella tarkoitetaan kuusivuotiaille tarjottavaa maksutonta perusopetuslain määrittelemää ja esiopetuksen opetussuunnitelman mukaista opetusta. Esiopetuksen tavoitteena on edistää yhteistyössä vanhempien ja huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisvalmiuksia, sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetusta järjestetään päiväkotit Vantussa.

Varhaiserityiskasvatus

Jokainen lapsi on oikeutettu saamaan tukea kehitykseensä ja oppimiseensa. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluita tulee olla saatavilla silloin, kun lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tarvitaan lapsen tuen ja tukitoimenpiteiden arviointia. Erityistä kasvatusta ja tukea tarvitsevat lapset pyritään sijoittamaan päiväkotivanttuun, jossa henkilökunta on saanut koulutusta erityiskasvatukseen liittyen ja tottunut työskentelemään tehostettua tai erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tukena toimii monialainen asiantuntijaryhmä Laku (esiopetuksessa OHR). Varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut järjestetään ostopalveluna 2pv/kk.

Kotihoidon tuki

Kotihoidon tukea myönnetään vanhemmalle tai muulle huoltajalle, jonka alle 3-vuotias lapsi ei ole kunnan järjestämässä varhaiskasvatuksessa (päivähoidossa). Lasta voi hoitaa jompikumpi vanhemmista tai muu hoitaja (esim. sukulainen). 1.8.2017 Hartolan kunta on myöntänyt hakemuksesta kuntalisää.

Lasten kotihoidontuen saajien määrä vuosina 2013–2018.

Lasten kotihoidon tuet		
Vuosiluku	Keskimäärin lapsia	Kodinhoitotuen määrä
2013	36	101 560 €
2014	36	112 262 €
2015	37	118 750 €
2016	46	144 060 €
2017	30	104 160 €
2018	33	sis. kuntalisä 119 340 €
2018 Kuntalisä	9	18 840 €
2019		sis. kuntalisä 127 000 €
2020		sis. kuntalisä 119 840 €

2.3 Perusopetus

Perusopetuksen arvopohjana ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Opetuksen perustana on suomalainen kulttuuri, joka on kehittynyt vuorovaikutuksessa alkuperäisen, pohjoismaisen ja eurooppalaisen kulttuurin kanssa.

Opetuksessa huomioidaan Hartolan erityispiirteet sekä kansalliskielet, molemmat kansankirkot ja kansalliset vähemmistöt. Perusopetuksen avulla lisätään alueellista ja yksilöiden välistä tasa-arvoa. Opetuksessa otetaan huomioon erilaiset oppijat ja edistetään sukupuolten välistä tasa-arvoa antamalla tytöille ja pojille valmiudet toimia yhtäläisin oikeuksin ja velvollisuuksin yhteiskunnassa sekä työ- ja perhe-elämässä.

Hartolan Yhtenäiskoulussa erityistä tukea tarvitsevat oppilaat opiskelevat inklusion periaatteella oman ikäluokkansa yleisopetuksen ryhmässä laaja-alaisten erityisopettajien ja koulunkäynninohjaajien tuella. Toiminta-alueittain järjestettyä erityisopetusta järjestetään pääosin omana pienryhmänään kevätlukukaudella 2020. Pienryhmän toiminta päättyi 31.7.2020, koska sille ei ole tarvetta.

Lukuvuonna 2019 – 2020 erityistä tukea saavia perusopetuksen oppilaita on koulussa 7,2 % ja tehostettua tukea saavia oppilaita 17,0 %.

Strategiset pitkän aikavälin tavoitteet			
Lasten ja nuorten oppimisen, kasvun, hyvinvoinnin ja kehityksen sekä perheiden kasvatustehtävän tukeminen. Kustannustehokkaat ja vaikuttavat toimintaprosessit.			
Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	Lautakuntaan nähden sitovat tavoitteet	Mittarit	Toimenpiteet
<p>Lasten ja nuorten tasapainoisen oppimisen, kasvun ja kehityksen edistäminen ja tukeminen</p> <p>Oppilaiden jatko-opintojen ja ammatinvalinnan kannalta tarpeellisten tietojen ja taitojen saavuttaminen</p> <p>Motivoitunut, hyvinvoiva ja työhönsä sitoutunut henkilöstö</p>	<p>Oppimisen rohkaiseva tukeminen</p> <p>Syrjäytymisen ja kiusaamisen ehkäisy</p> <p>Monikulttuurisuuden ja suvaitsevaisuuden edistäminen</p> <p>Lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen</p> <p>Monipuolinen ja laadukas opetus</p> <p>TVT-taitojen parantaminen</p> <p>Jatko-opintovalmiuksien turvaaminen</p> <p>Työhyvinvoinnin ja osallisuuden parantaminen</p>	<p>KiVa-koulu kysely</p> <p>Laajan terveystarkastuksen avainindikaattorit</p> <p>Kouluterveyskysely</p> <p>Opetustunnit/oppilas</p> <p>Koulupudokkaiden määrä</p> <p>Perusopetuksen maakunnallinen arviointi</p> <p>Henkilöstökysely/työhyvinvointikyselyt</p> <p>maakunnallinen arviointi</p>	<p>KiVa Koulu -ohjelma</p> <p>Kouluterveyskysely</p> <p>Liikkuva Koulu</p> <p>Vanhempien tapaamiset</p> <p>Yksilökohtainen oppilashuolto</p> <p>Aamu- ja iltapäivätoiminta</p> <p>Oppilaskuntatoiminta</p> <p>Tukioppilastoiminta</p> <p>Opetussuunnitelman ja toimintasuunnitelmien toteuttaminen</p> <p>Monipuolinen opetus- ja valinnaisainetarjonta</p> <p>Etsivä nuorisotyöntekijä koululla viikottain</p> <p>Koho-jaksot Nuorten työpajalla</p> <p>Fyysisten työolosuhteiden parantaminen</p> <p>Kehityskeskustelut</p> <p>Täydennyskoulutuksen tarjoaminen ja työnohjauksen</p> <p>Tyhy-toiminnan monipuolistaminen</p>
<p>Kustannustehokas ja vaikuttava palvelutoiminta</p>	<p>Tehtävien hoitaminen tehokkaasti ja taloudellisesti</p> <p>Opetusryhmien järkevä muodostaminen</p> <p>Kiinteistön järkevä ja monipuolinen käyttö</p>	<p>Kustannukset euroa/oppilas</p> <p>Keskimääräinen ryhmäkoko</p> <p>Tilojen käyttöaste koulupäivän aikana ja muu käyttö</p>	<p>Henkilöstösuunnitelman ja toimintasuunnitelman yhteensovittaminen</p> <p>Tilojen joustava ja monipuolinen käyttäminen, oppimistilojen suunnittelu</p>

2.4 Vapaa sivistystyö

Perustehtävänä on tuottaa laadukkaita kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalveluita, jotka edistävät asukkaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia ja lisäävät yhteisöllisyyttä.

Kulttuuripalvelut

Monipuoliset kulttuuripalvelut vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä paikallista identiteettiä. Rikas paikallinen kulttuuri luo edellytyksiä hyvinvoinnin kokemuksellisuudelle lisäten yhteisöllisyyttä ja kunnan vetovoimaa. Kulttuuritoimi järjestää tapahtumia taiteen ja kulttuurin aloilta pyrkien ottamaan huomioon

laajasti eri ikäryhmät. Tärkeimpiä kulttuuritoimen järjestämiä tapahtumia ovat mm. Taidesalonki Talvion taidenäyttely ja kunnan Itsenäisyyspäivän juhllallisuudet Outolintu elokuvayötä unohtamatta.

Strategiset pitkän aikavälin tavoitteet			
Monipuolisen kulttuuritoiminnan tarjoaminen kaikenikäisille.			
Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	Lautakuntaan nähden sitovat tavoitteet	Mittari ja vertailuarvo	Toimenpiteet
Monipuolista kulttuuritoimintaa kaikenikäisille	Hyvinvointia lisäävät edellytykset taiteen ja kulttuurin tekemiselle ja kokemiselle	Kunnan kulttuuritilojen ja ympäristön hyödyntäminen	Monipuolinen, kysyntään vastaava kulttuuritarjonta Paikallinen ja seudullinen yhteistyö
	Monipuolinen kulttuuri-tarjonta	Asiakaspalautteet Yleisömäärät	Elokuvayhteistyö Keski-Suomen elokuvakeskuksen kanssa Avustukset

Liikuntapalvelut

Liikuntapalveluiden tavoitteena on tarjota monipuolisesti erilaiset liikkujat huomioiden helposti saavutettavissa olevia liikuntapaikkoja ja lisätä liikkujien tietoisuutta omatoimisen liikunnan terveysvaikutuksista. Sisäliikuntapaikkoina toimivat Liikuntamaja ja monitoimihalli KunkkuAreena. Yhtenäiskoulun yhteydessä oleva lähiliikuntapaikka ja Liikuntamajan ympäristö luovat erinomaiset edellytykset ulkoliikunnan harrastamiseen. Urheilukenttää peruskorjataan vuosina 2019-2020 ja se on tilapäisesti pois käytöstä.

Strategiset pitkän aikavälin tavoitteet			
Edistetään eri-ikäisten kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä liikunnan avulla tasapuolisesti Kustannustehokkaat ja vaikuttavat toimintaprosessit.			
Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	Lautakuntaan nähden sitovat tavoitteet	Mittari ja vertailuarvo	Toimenpiteet
Edistetään hyvinvointia ja terveyttä liikunnan avulla	Tietoisuus omatoimisista liikuntamahdollisuuksista	Tilastot	Vakiintuneet tapahtumat ja aktivointitoimenpiteet
Toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen liikunnan avulla	Liikuntaan ohjaaminen ja tukeminen liikuntapaikkojen saavutettavuudella ja asiantuntevalla ohjauksella	Osallistujien aktiivisuus Testien tulokset	Markkinointiin ja tiedotukseen panostaminen Paikallinen ja seudullinen yhteistyö
	Terveysliikunnan palveluiden kattavuus yksilölliset tarpeet huomioiden	Osallistujakyselyt	Testi- ja liikuntatapahtumien järjestäminen
	Riittävät resurssit ja ammattitaitoiset ohjaajat	Liikuntalähetteet ja niiden vaikuttavuus	Liikuntaneuvontapalvelut PHLU:lta
	Liikuntamahdollisuuksien saavutettavuus ja monipuolisuus		

Nuorisopalvelut

Tavoitteena on tarjota laadukkaita ennaltaehkäisevän nuorisotyön toimintamuotoja arkeen ja juhlaan nuorten yksilölliset tarpeet huomioiden. Nuokun, Nuorten Työpaja Signaalin ja Etsivän Nuorisotyön yhteinen tila mahdollistaa 7-29 -vuotiaille suunnatut ajankohtaisiin asioihin ja kasvun haasteisiin painottuvan räätälöidynkin toiminnan. Nuorisotila on nuorten suvaitsevaisuutta, päihteettömyyttä ja itsenäistymistä tukeva valvottu ja ohjattu vapaa-ajan viettopaikka.

Yhteistyössä eri toimijoiden kanssa järjestetään nuorille monipuolista toimintaa ja seudullista yhteistyötä tehdään mm. nuorisovaltuustojen sekä nuorten parissa työskentelevien tahojen kanssa.

Nuorten kesätyöllistäminen toteutetaan Lions Club Hartolan ja Hartolan Yrittäjien tukemia kesätyöpasseja alle 18-vuotiaille nuorille jakaen. Nuorten kesätyöllistämisen tavoitteena on lisätä nuorille valmiuksia toimia työmarkkinoilla ja oppia työelämän pelisääntöjä.

Strategiset pitkän aikavälin tavoitteet			
Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävä toiminta: päihitteettömyyttä, suvaitsevaisuutta ja itsenäistymistä vahvistaen. Kustannustehokkaat ja vaikuttavat toimintaprosessit.			
Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	Lautakuntaan nähden sitovat tavoitteet	Mittari ja vertailuarvo	Toimenpiteet
Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävä toiminta ja monipuoliset päihitteettömät vapaa-ajanviettomahdollisuudet Nuorten arjen hallinnan ja kasvun tukeminen Nuorten osallisuus ja kuuleminen	Monipuolinen toiminta Nuorisotilalla Nuorisovaltuusto aktiivisena vaikuttajana Nuorten aktiivisuuden tukeminen harrastustakuulla Monialainen työryhmä ja seudullinen yhteistyö	Hyvinvointi-indikaattorit Tilastot Kyselyt Tapahtumien lukumäärä ja kävijämäärät Osallistujien antama palaute	Nuorisovaltuusto osallistuu päätöksentekoon kunnassa Tapahtumat ja ohjattu päihitteetön toiminta Moniammatillinen työryhmä ja seudullinen yhteistyö Nuorten kuuleminen Harrastustakuun mukainen liikuntaan ja harrastuksiin pääsy mm. edullisin tilavuokrin ja liikuntaryhmin
Eriyisnuorisotyö	Etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta tavoittavat alle 29-vuotiaat ilman koulutusta tai työtä olevat ja syrjäytymisvaarassa olevat nuoret	Asiakkaiden määrä Nuorisotyöttömien määrä Nuorten jatkosijoittuminen pajajakson tai koulutuksen jälkeen	Etsivän nuorisotyön tunnetuksi tekeminen Välituntitoiminta yhtenäiskoululla ja Itä-Hämeen opistolla Jatkosuunnitelma- keskustelut 9-luokkalaisten kanssa yhdessä kuraattorin kanssa
Nuorten toiminnallinen ja suunnitelmallinen aktivointi	Autetaan nuoria sijoittumaan koulutukseen ja työelämään erilaisin tukitoimin itsenäistymistä ja elämänhallintaa tukien Startti -toiminnan valmiuksien ylläpitäminen yhteistyössä Hartolan toimintakeskuksen kanssa.	Nuorten työpajalla sopimukselliset nuoret, ohjauksikäyntimäärät ja etsivällä sopimuksettomat kontaktit; asiakasmäärä ja valmennuspäivät. Työvoimaviranomaisen tapaamiset.	Räätälöity työpajatoiminta kaikille sitä tarvitseville työttömille nuorille. Opinnollistamisen kautta mahdollisuus tutkinnon osien suorittamiseen osana paja-jaksoa. Yhteistyö alueen oppilaitosten kanssa. Moniammatillinen seutuyhteistyö. Tehokkaat tukitoimet, mm. päihdetyö, psykiatrinen sairaanhoitaja, yhteistyö sosiaalityön kanssa. Toimintaa haetaan hankerahoitusta AVI:lta vuosittain. Osaan! – hanke yhteistyössä Sysmän ja Joutsan kanssa

Nuorten työpaja – hanke

Nuorten Työpaja Signaali tarjoaa 16–29 -vuotiaille työttömille, vailla opiskelupaikkaa jääneille nuorille mahdollisuuden ohjattuun ja tuettuun työntekoon, ohjattuun tutkinnon osien suorittamiseen ja peruskouluopintojen loppuun saattamiseen yhteistyössä koulutuksen järjestäjän kanssa. Nuorten työpaja tarjoaa myös tukea avoimille työmarkkinoille työllistymiseen sekä opiskelupaikan löytämiseen. Työpajalla kehitetään nuoren elämänhallintataitoja ja tuetaan terveellisiin elämäntapoihin.

	2018	2019	2020
Tavoitetut nuoret	45 nuorta	45 nuorta	45 nuorta
Pajalla tehdyt sopimukset	30 nuorta	30 nuorta	30 nuorta
Muihin toimenpiteisiin ohjatut nuoret	15 nuorta	15 nuorta	15 nuorta

Hartolan etsivä -hanke

Etsivän nuorisotyön pääkohderyhmänä ovat hartolalaiset, alle 29 -vuotiaat nuoret, jotka ovat jääneet työelämän ja opintojen ulkopuolelle. Se on tavoitteellista ja toiminnallista tukea, joka pitää sisällään yksilö- ja pienryhmätoiminnan ohjausta, päihdekasvatusta ja arjenhallintataitojen vahvistamista. Etsivän nuorisotyön painopisteenä on ennaltaehkäisevä työ, joka näkyy tiiviinä yhteistyönä esim. Hartolan yhtenäiskoulun ja alueen toisen asteen oppilaitosten kanssa. Etsivä toimii myös Rikosseuraamuslaitoksen apuvalvojana ja on mukana Puolustusvoimien Time Out – Aikalisä! -toiminnassa.

	2018	2019	2020
Asiakkuudet	45	45	47
Asiakkaiden ikäjakauma: 21-vuotiaat tai alle	39	39	40
22 – 29 vuotiaat	6	6	6

Kirjasto

Hartolan kunnankirjasto kuuluu kunnan lakisääteisiin peruspalveluihin ja sen tavoitteena on edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia lukuharrastukseen ja sivistykseen. Kirjasto mahdollistaa kansalaisvalmiuksien kehittämisen ja elinikäisen oppimisen, sekä väestön opastamisen digitaalisten yhteyksien äärelle.

Hartolassa omatoimikirjasto on erittäin laadukas, sillä koko kirjaston aineisto, varastoa lukuun ottamatta, on omatoimiasiakkaiden käytössä. Lisäksi kirjastossa voi omatoimijalla käyttää asiakaskoneita ja lukea digimuotoisia sanomalehtiä e-press-tietokannasta. Omatoimikirjastoon pääsee kirjastokortilla ja siihen liitettyllä pin-koodilla, myös lainausautomaatti toimii samoilla tunnuksilla.

Tavoitteet 2019–2021

Kirjastotoimi	TP 2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Kokonaislainaus	33072	35 000	35 000	35 000	35 000
- pääkirjasto	26552				
- omatoimikirjasto	5695				
- kirjastoauto	825				
- kaukolainat	27				
(ei laskettu kokonaislainauslukuun)					
Lainat/asukas	11	12	12	12	12
Kirjastokäynnit yhteensä	18961	20 000	20 000	20 000	20 000
- pääkirjasto+omatoimikirjasto	18 414				
- kirjastoauto	547				
- pelkkä omatoimikirjasto* 3.5.-31.12.2018	1444				

Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	Lautakuntaan nähden sitovat tavoitteet	Mittari ja vertailuarvo	Toimenpiteet
Lakisääteisten, kunnan peruspalveluihin kuuluvien kirjastopalvelujen tuottaminen.	Ajantasaiset kirjastopalvelut tasavertaisesti kaikille kansalaisille. Kansalaisten digineuvonta.	Aukiolotunnit. Henkilöstön koulutus. Digiopastusten määrä.	Lastu-yhteistyö, koulutuksissa käyminen, sekä tehokas tiedottaminen
Kattavat kustannustehokkaat kirjastopalvelut. Omatoimikirjaston käyttö pitkillä aukioloajoilla ja ilman ikärajaa	Monipuolinen, ajantasainen kokoelma. Päivitetty kirjastojärjestelmät ja verkkopalvelut. Ammattitaitoinen henkilökunta.	Kokonaislainaus. Lainat/asukas. Kirjastokäynnit. Omatoimikirjaston lainausluvut. Omatoimikirjastoon kirjautuneiden määrä.	Järkevillä henkilöstöresursseilla ja omatoimikirjaston avulla toteutettavat laadukkaat kirjastopalvelut.

Tunnusluvut

*Ei ole laskettu kokonaiskävijämäärään, koska tämä kertoo vain kirjastokortilla omatoimikirjastoon kirjautuneiden määrän. Yhdellä kortilla voi tulla vaikkapa perhe tai pariskunta, vaikka emme sitä suosittele. Kävijälaskuri kertoo koko kirjaston vuosittaisen kävijämäärän, jota käytämme tilastossa mittarina.

Aukiolotunnit	TP 2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Kirjastoautopysäkit	43	0	0	0	0
Pääkirjaston aukiolotunnit yhteensä*	1 562	1 400	1 400	1 400	1 400
Omatoimikirjaston aukiolotunnit*	2873*	4270	4200	4200	4200
Henkilöstön koulutus yhteensä	20 pv **	10* pv	10 pv	10 pv	10 pv

*Omatoimikirjasto käytössä 3.5.-31.12.2018

**Koulutuspäiviä oli paljon vuonna 2018 tietokannan päivityksen (Origosta Auroraan) vuoksi.

Henkilötyövuodet	TP 2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Kirjaston palkkaamat	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Palkkatuella	0,85	0,85	0	0	0
Tilapäiset (kausityöntekijät)	0,20	0,11	0,11	0,11	0,11
Yhteensä	3,55	3,46	3,35	3,35	3,35

Seudullinen kirjastoyhteistyö

Päijät-Hämeen LASTU-kirjatoissa on käytössä Axiell Aurora-kirjastojärjestelmä, jossa on yhdistetty kaikkien Päijät-Hämeen kirjastojen aineisto- ja asiakastiedot. Päijät-Hämeen kirjastojen kokoelmat tarjoavat noin 1,2 miljoonaa kirjaa, musiikkia, kuvataallenteita sekä muuta aineistoa asiakkaiden käyttöön.

Päijät-Hämeen kunnissa ja kaupungeissa (Asikkala, Hartola, Heinola, Hollolla, Kärkölä, Lahti, Orimattila, Padasjoki ja Sysmä) toimii yhteensä 18 kirjastoa ja viisi kirjastoautoa. Omatoimikirjasto on käytössä kymmenessä toimipisteessä.

Osoitteessa: <https://lastu.finna.fi/> voi käydä tekemässä varauksia kaikkien Lastu-kirjastojen aineistoihin kirjaston hakukoneelta, kotikoneelta tai mobiililaitteelta. Varaus tehdään kirjautumalla sisään verkkokirjastoon kirjastokortin numerolla ja pin-koodilla.

Seutuvaraukset ovat ilmaisia. Verkkokirjastossa voi lainata, lukea ja kuunnella e-aineistoja, sekä maksaa kirjastomaksuja. Sieltä saa myös seudun kirjastoihin liittyvää informaatiota. Chat-palvelussa voi kysyä neuvoa kirjastovirkailijalta arkisin klo. 9-18. Seudun kirjastot vastaavat yhtenä päivänä viikossa chattiin tulleisiin kysymyksiin. Lahti vastaa muina päivinä.

Vapaa sivistystyö (kansalaisopisto ja musiikkikoulu)

Vapaan sivistystyön palvelut ostetaan Itä-Hämeen Opistolta. Itä-Hämeen Opiston kansalaisopisto tarjoaa nuorille ja aikuisille mahdollisuuden kehittävään opiskeluun ja harrastamiseen. Itä-Hämeen Opiston musiikkikoulu tarjoaa taiteen perusopetuksen mukaista musiikin perusopetusta. Itä-Hämeen Opiston musiikkikoulussa on mahdollista suorittaa musiikin perusopetuksen yleinen oppimäärä. Vapaan sivistystyön opetus järjestetään Itä-Hämeen opiston omien tilojen lisäksi kunnan eri kiinteistöissä.

Tunnuslukuja:

	TP 2018	TA 2019	TA 2020	TA 2021	TA 2022
Kansalaisopisto euroa	30112	26 000	26 000	26 000	26 000
Musiikkikoulu euroa	22238	22 000	22 000	22 000	22 000

Sivistys ja hyvinvointilautakunta	Tp 2018	Ta 2019 + muutos	Ta 2020	Muutos 2019 - 2020
Tuloarviot ja määrärahat				
Toimintatulot, ulkoiset	417 786	362 723	361 135	-0,4 %
Toimintamenot, ulkoiset	-3 406 670	-3 461 773	-3 313 189	-4 %
Toimintakate, ulkoinen	-2 988 884	-3 099 050	-2 952 054	-5 %
Toimintatulot, sisäiset	545			
Toimintamenot, sisäiset	-1 132 317	-1 116 076	-913 736	-18 %
Toimintakate, sisäinen	-1 131 772	-1 116 076	-913 736	-18 %
Toimintakate ulkoinen + sisäinen	-4 120 656	-4 215 126	-3 865 790	-8 %
Laskennalliset kustannukset				
Suunnitelmapoistot	-652	-457	-320	-30 %
Vyörytykset	-234 708	-180 351	-204 980	14 %
Laskennalliset erät	-72 805			
Tehtävän kokonaiskustannukset	-4 428 821	-4 395 934	-4 071 090	-7 %

3. HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN

Kuntalain (410/2015) 1 §:n mukaan kunta pyrkii edistämään asukkaidensa hyvinvointia. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on jatkuvaa toimintaa, jota varten on pysyvät, toiminnan edellytyksiä mahdollistavat rakenteet. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on oma, itsenäinen toimialue ja taloudellinen tulosalue, mutta vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen jakaantuu kunnassa kaikkien toimialueiden kesken ja yhteistyö on välttämätöntä.

Teknisten- ja ympäristöpalvelujen tehtävänä on turvata terveyttä ja hyvinvointia edistävät elin- ja toimintaympäristöt kuntalaisille. Koulutus- ja sivistyspalvelujen erityisenä tehtävänä on ihmisenä kasvun tukeminen. Kulttuuri- ja kirjastopalvelut, nuoriso- ja liikuntatoimi edistävät omalta osaltaan kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia sekä tukevat yhteisöllisyyttä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen edellyttää lisäksi toimivaa yhteistyötä mm. sosiaali- ja terveyspalvelujen, järjestöjen, seurakunnan, yksityisten toimijoiden ja valtion paikallisviranomaisten kanssa. Kunnassa palveluja ja toimintaa tuottavat tahot luovat laajasti mahdollisuuksia osallisuudelle ja yhteisöllisyydelle sekä hyvinvoinnin edistämiseksi. Kuntalaisten tarpeiden ja palautteiden kuuleminen ja niihin vastaaminen ovat tärkeä osa hyte-työtä ja toiminnan kehittämistä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutahona toimii Hartolassa kunnan johtoryhmä. Hyvinvointikoordinaattori toimii hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntijana sekä vastaa lakisääteisten suunnitelmien ja raporttien laatimisesta. Suunnitelmissa asetetut tavoitteet ja toimenpiteet huomioidaan osana kunnan toiminnan ja talouden suunnittelua. Kuntalaisten hyvinvointiin vaikuttavassa päätöksenteossa tehdään päätösten ennakkovaikutusten arviointia (EVA).

Moniammatillinen ja poikkihallinnollinen hyvinvointityöryhmä tukee hyvinvoinnin ja terveyden edistävää ja ehkäisevää työtä sekä hyvinvointikertomuksen laatimista. Lisäksi Hartolan kunnassa toimii muun muassa ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön toimielin ja työryhmä, lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman työryhmä sekä nuorisolain mukainen moniammatillinen työryhmä. Työryhmät pyrkivät toiminnallaan välittämään ja lisäämään tietoa sekä edistämään kohderyhmiensä hyvinvointia ja terveyttä.

Ehkäisevä työ on merkittävä osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä, ja kattaa mielenterveyden edistämisen, ehkäisevän päihdetyön, perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä pelihaittojen ehkäisyn. Ehkäisevän työn budjetti sisältyy hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen budjettiin. Ehkäisevän työn toimintasuunnitelma valmistui vuonna 2018 ja ohjaa ehkäisevää työtä ja sen kehittämistä.

Liikkuen iloa elämään - hanke 2018-2020 yhdistää terveysliikunnan ja liikuntaneuvonnan kehittämisen, varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin liikunnallistamisen sekä yritysliikuntapalvelut. Hankkeen avulla pystytään tarjoamaan kaiken ikäisille kuntalaisille mahdollisuudet liikkua terveytensä kannalta riittävästi. Liikuntaneuvojan palvelut tarjotaan kuntalaisille neljänä päivänä viikossa, palvelu toteutetaan ostopalveluna Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu ry:ltä. Hanketta hallinnoi hyvinvointikoordinaattori.

Vuonna 2019 hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimialueelle sijoitettiin kokeiluna ensimmäistä kertaa kunnan ja MLL:n yhteistyössä järjestämä lasten kesätoiminta. Toimintaa oli kuuden viikon ajan, arkipäivisin klo 9-15. Kokeilu nähtiin monin tavoin onnistuneeksi, ja vuonna 2020 lasten kesätoimintaa suunnitellaan jatkettavaksi sivistystoimissa.

3.1 Hyvinvoinnin edistäminen kuntastrategiassa

Kuntastrategia asettaa tavoitteeksi, että hartolalaisten hyvinvointi ja terveys paranevat tuntuvasti ja asukkaat osallistetaan kehittämiseen ja hyvinvointityöhön. Kuntastrategiassa todetaan, että kunta ottaa vastuun hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä omassa toiminnassaan (panostaa viestintään, huomioi esteettömyyden, turvallisuuden, viihtyisyyden, saavutettavuuden), vastaa verkostoyhteistyön toimivuudesta ja luo edellytykset järjestöjen aktiiviselle hyvinvointityölle (järjestöt, yhdistysaktiivit, kehittäjä- & asiantuntijatahot ym.), sekä luo asukkaille uusia avoimia vaikuttamismahdollisuuksia ja hyödyntää saatua palautetta ja vastaa siihen nopeasti.

Seuraavat ohjelmat ja suunnitelmat ohjaavat toimintaa kunnassa vuonna 2019-2020-2021:

Laaja hyvinvointikertomus 2017-2020

Ikääntyvien hyvinvointisuunnitelma 2018-2020

Päijät-Hämeen ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön toimintasuunnitelma 2018-2021

Päijät-Hämeen terveysliikuntastrategia 2020

Päijät-Hämeen alueellinen ravitsemusterveyden edistämisen suunnitelma 2015-2020

Päijät-Hämeen lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma 2017-2020

Ehkäisevän työn toimintasuunnitelma 2018-2021

Päijät-Hämeen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2018-2021

lökkäiden yhteen sovitettujen palvelujen kokonaisuus Päijät-Hämeessä – Päijät-Hämeen maakunnan suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi

Suunnitelmat ovat luettavissa Hartolan kunnan kotisivuilla valtuuston hyväksynnästä lähtien.

Strategiset tavoitteet vuosille 2020-2022			
Tavoitteet	Toimenpiteet	Vastuutahot ja resurssit	Arviointimittarit
Yleinen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen			
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen huomioidaan osana kaikkea kunnan toimintaa	Päätösten ennakkovaiikutusten arviointi (EVA-työväline) tehdään vaikutuksiltaan merkittävistä asioista Viestitään kuntalaisille ja päättäjille hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen nykytilasta sekä hyvien käytäntöjen vaikuttavuudesta	Johtoryhmä hyvinvointityöryhmä Hyvinvointikoordinaattori	TEAvisari Laadittujen suunnitelmien toimenpiteiden ja indikaattorien suunnitelmallinen seuranta ja raportointi Tehdyt EVA-raportit
Edistetään asukkaiden turvallisuutta, koettu turvallisuuden tunne paranee	Toteutetaan turvallisuussuunnitelmassa linjatut toimenpiteet ja kampanjat, kuten liikenneturvallisuuden edistäminen, huumeiden käytön ennaltaehkäisy, turvakävelyt, valaistuksen ja kameravalvonnan lisääminen jne.	Johtoryhmä, Hyvinvointityöryhmä	Sotkanet, poliisin tilastot (rikosten määrä jne.) Palautteet, kyselyt
Terveyserojen kaventuminen	Turvataan perustasoisten sosiaali- ja terveystalvelujen järjestäminen kunnassa	Sosiaali- ja terveystalvelut, PHHYKY	TEAvisari, Kouluterveyskysely sotkanet.fi

Kuntalaisten aktiivisuuden ja omatoimisuuden tukeminen	Kehitetään ehkäisevää päihde- ja mielenterveystyötä sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyä moniammatillisesti, mm. koulutukset, kampanjat, vanhemmuuden tuki, yhteisöllisyyden edistäminen sekä itsetunnon vahvistaminen. Erityisenä painopisteenä nuorten huumeiden käytön ennaltaehkäisy.	Johtoryhmä, hyvinvointityöryhmä,	PYLL-analyysi (menetetetyt elinvuodet)
Nuorten tupakointi, alkoholin ja huumeiden käyttö vähentyvät valtakunnalliselle tasolle	Harrastusmahdollisuuksien kehittäminen ja harrastustoimintaan osallistumisen edistäminen laajalla yhteistyöllä	PETE-ryhmä, LAPE-ryhmä	Palautteet ja kyselyt
Nuorten harrastus- ja liikunta-aktiivisuus lisääntyvät valtakunnalliselle tasolle	Terveysliikunnan ja liikuntaneuvonnan sekä yritysliikunnan kehittäminen	Nuorisotyöryhmä, Harrastustyöryhmä	Liikuntaneuvonnan vaikuttavuuden seuranta
Hyvää ravitsemusta tuetaan kaikissa ikäryhmissä	Ruokapalvelut lapsille ja ikäihmisille tarjoavat ravitsemussuosituksen mukaista terveellistä ruokaa	Liikuntaneuvoja, PHLU, hyvinvointikoordinaattori ja liikuntatoimi	Asiointiavustajan asiakasmäärät ja palautteet
Järjestöyhteistyön edistäminen	Ravitsemusneuvontaa tarjotaan mm. liikuntaneuvojan vastaanotolla	Yhdistysyhteyshenkilöt	Yhteis palvelupisteen käyttäjämäärät ja palautteet
Ikääntyvien toimintakyvyn tukeminen	Lapsiperheille, ikäihmisille ja vähävaraisille järjestetään edullisia ja maksuttomia ruokailuja (srk, Yhtenäiskoulu)		
Sähköisten palvelujen kehittäminen	Yhdistysillat ja yhteiset tapahtumat, yhteistyö toiminnan kehittämisessä Asiointiavustaja-kokeilu Yhteis palvelupisteen toimintoja kehitetään ja monipuolistetaan yhteistyössä eri toimijoiden, kuten KELAn ja PHHYKYN kanssa		
Kuntalaisten osallisuuden lisääminen, kuntalaisten näkemykset ja tarpeet tunnetaan kunnassa	Osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien kehittäminen Osallistuvan budjetoinnin kokeilu jokaisella osastolla Nuorisovaltuusto ja vanhus- ja vammaisneuvosto kokoontuvat säännöllisesti ja osallistuvat toimenpiteiden suunnitteluun	Johtoryhmä, hyvinvointityöryhmä Viranhaltijat	Palautteet ja kyselyt Äänestysprosentti, vastausprosentti kyselyissä, kuntalaisten ja viranhaltijoiden osallistuminen tilaisuuksiin ja tapahtumiin Aktiivinen nuorisovaltuuston ja vanhus- ja vammaisneuvoston toiminta

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	Tp 2018	Ta 2019 + muutos	Ta 2020	Muutos 2019 - 2020
Tuloarviot ja määrärahat				
Toimintatulot, ulkoiset	25 382	27 750	25 500	-8,11 %
Toimintamenot, ulkoiset	-96 642	-120 423	-105 966	-12,01 %
Toimintakate, ulkoinen	-71 260	-92 673	-80 466	-13,17 %
Toimintatulot, sisäiset				
Toimintamenot, sisäiset	-563	-1 750	0	-100,00 %
Toimintakate, sisäinen	-563	-1 750	0	-100,00 %
Toimintakate ulkoinen + sisäinen	-71 823	-94 423	-80 466	-14,78 %
Laskennalliset kustannukset				
Suunnitelmapoistot				
Vyörytykset	56 020	64 997	56 816	-12,59 %
Laskennalliset erät	-3 116			
Tehtävän kokonaiskustannukset	-18 919	-29 426	-23 650	-19,63 %

4. TEKNINEN TOIMI

Tekniseen toimeen kuuluu hallintosäännön mukaan sekä tekninen lautakunta että ympäristölautakunta.

Koko tekninen toimi on kunnanvaltuustoon nähden sitova tulosalue, jolle vahvistetaan määrärahat ja tuloarviot. Tekninen toimi sisältää teknisen toimen hallinnon, vesi- ja viemärlaitoksen, jätehuollon ja satamalaitoksen, kaavoituksen, maa- ja metsätilat, liikennealueet, puistot ja tilapalvelun, tiehallinnon, rakennusvalvonnan sekä ympäristönsuojelun.

4.1 Hallinto

Teknisen toimen hallinnon tavoitteena on järjestää kunnan muiden toimialojen tarvitsemat tukipalvelut sekä suoraan kuntalaisille tuotetut palvelut sekä viranomaistoiminnan laadukkaasti ja kustannustehokkaasti.

4.2 Laitokset -ja taseyksiköt

4.2.1 Vesi- ja viemärlaitos

Vesilaitos toimii tällä hetkellä yhden vedenottamon varassa. Suunnitelmissa on kehittää häiriötilanteisiin varautumista. Verkoston toimivuutta ja sen häiriöiden rajattavuutta on kehitetty ja kehitystyö jatkuu.

Puhdistamo on saanut ympäristöluvan vuonna 2016 ja sen edellyttämät tehostamis- sekä varmistamissuunnitelmat ja -toimet on toteutettu vuoden 2018 aikana. Jätevedenpuhdistamon saneerausta jatketaan puhdistamon automaation uudistamisella ja valvomon siirrolla vuonna 2020. Tämän jälkeen vedenpuhdistamolla ei ole tiedossa olevia merkittäviä saneeraustarpeita.

4.2.2 Jätehuolto ja Satamalaitos

Sekajätteiden loppukäsittelypaikka koskeva sopimus tullaan kilpailuttamaan. Jäteaseman parantamishanke valmistui vuonna 2017 ja aita rakennettiin 2018.

Visainrannan venesataman maitolaituri tullaan peruskorjaamaan 2020. Rannalle tehdään myös peruseräparannuksia venelaitureiden osalta, sekä raivataan aluetta.

4.2.3 Maa- ja metsätilat

Metsätiloilla on ajantasainen hoitosuunnitelma. Metsiä hoidetaan ja puuta myydään tehdyn suunnitelman mukaisesti. Metsänhoito on ulkoistettu yksityiselle yritykselle. Kunnalla on vapaa-ajan asuntojen sekä asuinrakennusten ja yritysten käyttöön kaavoitettuja tontteja. Vapaa-ajan asuntojen rantatontteja markkinoidaan mm. tapahtumien yhteydessä.

Valtatie 4 ja Yhdystien liittymän ympäristön liike- ja teollisuustonttien markkinointiin kiinnitetään erityistä huomiota.

4.2.4 Kurpan kaukolämpöjohto

Hartolan kunnan rakentama kaukolämpöjohto, joka on vuokrattu Hartolan Kuningaslämpö Oy:lle.

4.2.5 Haja-asutusalueen vesihuolto

Hartolan kunnan hoidettavana on haja-asutusalueen runkolinjat. Näitä on kunnalla huolettavana 50 – 60 km.

Laitokset / Taseyksiköt	Tp 2018	Ta 2019 + muutos	Ta 2020	Muutos 2019 - 2020
Tuloarviot ja määrärahat				
Toimintatulot, ulkoiset	628 228	886 537	663 768	-25,1 %
Toimintamenot, ulkoiset	-363 906	-357 368	-312 427	-13 %
Toimintakate, ulkoinen	264 322	529 169	351 341	-34 %
Toimintatulot, sisäiset	46 312	42 800	47 032	
Toimintamenot, sisäiset	-127 479	-74 321	-92 505	24 %
Toimintakate, sisäinen	-81 167	-31 521	-45 473	44 %
Toimintakate ulkoinen + sisäinen	183 155	497 648	305 868	-39 %
Laskennalliset kustannukset				
Suunnitelmapoistot	-107 810	-97 054	-91 818	-5 %
Vyörytykset	-7 102	-6 097	-7 980	31 %
Laskennalliset erät	-2 133			
Tehtävän kokonaiskustannukset	66 110	394 497	206 070	-48 %

4.3 Alueiden hoito

Kunta ylläpitää keskustaajaman katuja. Kaduista Keskustietä ja Yhdystietä ylläpitää ELY. Katujen parantamishankkeissa erityistä huomiota kiinnitetään kevyen liikenteen turvallisuuteen sekä esteettömyyteen. Talvikunnossapidon hoitaa sopimusurakoitsija.

4.4 Pelastustoimi

Pelastustoimen palvelut tuottaa Päijät-Hämeen pelastuslaitos

4.5 ICT- palvelut

Teknisen osaston vastuulle kuuluvat kunnan valokuituverkko aktiivilaitteineen, palvelin- ja konesaliratkaisut sekä yhteydet ja tietoturvallisuus. Palvelut on pääasiallisesti ulkoistettu.

4.6 Tilapalvelut

Tekninen osasto tuottaa kiinteistönhoidon, ruokahuollon kuljetuksen, sekä jakelun ja siistimisen palveluita kunnan muille toimialoille sekä kunnan omistamissa kiinteistöissä toimiville muille organisaatioille. Niillä pyrimme vastaamaan tilaajien tarpeisiin viihtyvyydestä ja toiminnoista. Toiminnan näkökulmana on asiakastyytyväisyys, lähitoiminto, taloudellisuus ja henkilöstön hyvinvointi. Tekijöinä ammattitasoisia moniosajia. Ruokahuolto kouluun ja päiväkotiin toteutetaan pääosin ostopalveluina.

4.7 Rakennukset

Kunnassa on viimevuosina toteutettu useita suuria rakennushankkeita. Näiden hankkeiden vuoksi korjausvelkaa on lyhennetty merkittävästi. Merkittävämpänä rakennushankkeena vuonna 2020 – 2021 tulee olemaan yhtenäiskoulun uudisrakentaminen.

Kunnanviraston, päiväkodin ja kunnanomistamien asunto-osakkeiden osalla jatketaan rakennusten vuosittaisia ennakko- ja korjauksia. Tavoitteena on erityisesti turvata tilojen terveellisyys, turvallisuus sekä energiatehokkuus. Energiatehokkuutta parannetaan KETS-sopimuksen asettamien tavoitteiden mukaisesti. Käytöstä poistuneet rakennukset myydään tai puretaan.

4.8 Tiejäostot

Tiejaosto hoitaa tielautakunnan tehtävät ja jakaa yksityistieavustukset. Kunnallisten tiejaostojen toiminta päättyy lakimuutoksen johdosta vuoden 2019 jälkeen. Yksityistieavustuksiin varataan 50 000 € määräraha.

Teknisen toimen strategiset tavoitteet 2020-2021			
Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	Lautakuntaan nähden sitovat tavoitteet	Mittari ja vertailuarvo	Toimenpiteet
Tekninen osasto tuottaa ajanmukaiset teknisen toimen palvelut lähellä asukkaita.			Kehitetään uusia sähköisen asiainnin käytäntöjä sekä kunnan sisällä, että asiakkaiden suuntaan.
Toimiva ja turvallinen liikenneympäristö	Liikenneturvallisuuden parantaminen.	Onnettomuustilastot	Taajaman esteettömyyskartoitus Katujen päällystyskorjauksia jatketaan Katuvalaistusta uusitaan led-valaisimiksi.

Vesi- ja viemärlaitoksen toiminta on luotettavaa ja taloudellista	Vesihuollon tulot kattavat menot	Tilinpäätös	Puhdistamon toimintaa tehostetaan
	Talousveden laatu täyttää hyvän talousveden vaatimukset ja jätevesien käsittelyn puhdistus tulokset ovat lupaehtojen mukaiset.	Tarkkailututkimukset	Vesihuollon yhteistyön kehittäminen alueen muiden vesilaitosten kanssa
Kestävä metsätalous	Metsiä hoidetaan suunnitelman mukaisesti.	Metsän myyntitulot ovat suunnitelman mukaisia.	Varavedenottamon suunnittelu
Kaavoitettujen tonttien määrä ja laatu vastaavat rakentamisen tarpeita.	Ajantasainen ja rakentamistarpeisiin vastaava maankäytön suunnittelu		Vanhentuneiden rantakaavojen uudistamishanke
Kiinteistöjen kuntoa, siisteyttä, terveellisyttä ja turvallisuutta ylläpidetään			Kaavoituksen pohjakartan uusiminen taajama-alueelle
Keskustan turvallisuutta ja viihtyvyyttä parannetaan	Kehittämisessä huomioidaan kuntalaispalaute		Korjauksia suunnitellaan ja toteutetaan tarpeiden mukaan yhteistyössä sisäilmatyöryhmän kanssa
			Yleisten alueiden kehittämisen suunnittelu ja toteutus

Tekninen lautakunta -taulukko sisältää kaikki teknisen lautakunnan alaiset kustannuspaikat, mukaan lukien laitokset -ja taseyksiköt.

Tekninen lautakunta	Tp 2018	Ta 2019 + muutos	Ta 2020	Muutos 2019 - 2020
Tuloarviot ja määrärahat				
Toimintatulot, ulkoiset	1 751 773	1 925 660	1 643 282	-15 %
Toimintamenot, ulkoiset	-2 890 471	-3 041 279	-2 553 754	-16 %
Toimintakate, ulkoinen	-1 138 698	-1 115 619	-910 472	-18 %
Toimintatulot, sisäiset	1 913 724	1 804 891	1 606 609	
Toimintamenot, sisäiset	-741 045	-687 737	-694 179	1 %
Toimintakate, sisäinen	1 172 679	1 117 154	912 430	-18 %
Toimintakate ulkoinen + sisäinen	33 981	1 535	1 958	28 %
Laskennalliset kustannukset				
Suunnitelmapoistot	-784 249	-733 836	-695 320	-5 %
Vyörytykset	172 148	149 309	130 855	-12 %
Laskennalliset erät	-218 665			
Tehtävän kokonaiskustannukset	-796 785	-582 992	-562 507	-4 %

5. YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA

5.1 Rakennusvalvonta

Rakennusvalvonta on siirtynyt vuoden 2017 alusta kokonaan sähköiseen rakennuslupakäytäntöön. Paperilla toimitettujen lupien määrää pyritään edelleen vähentämään. Lupakäytäntöjen yhtenäistämistä, käytäntöjen dokumentointia ja toiminnan digitalisointia jatketaan. Lupiin liittyvien katselmusten määrä vähenee edelleen uusien lupaehtojen tullessa voimaan. Itsepalveluun siirtymistä erityisesti ilmoitusmenettelyn osalta valmistellaan. Sopivassa vaiheessa suunnittelukauden loppupuolella kilpailutetaan asiointipäätöksentekojärjestelmä kokonaisuudessaan. Rakennusjärjestyksen uusimistyö aloitetaan. Valmistaudutaan maankäyttö- ja rakennuslain uudistukseen ja sen vaikutuksiin.

Toiminnan taloudellisuutta pyritään parantamaan edelleen rutiinitoimintoja tehostamalla. Lupasihteerin työresursseja vähennetään ja siirretään tekniselle toimelle sekä rakennustarkastajan työsuuksia kaavoitukselle. Ne asettavat toiminnan tehostamiselle lisää haasteita.

Asia	TP 2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Myönnetyt luvat ja ilmoitukset	153	150	180	180	180
Poikkeamisluvat		2	5	5	5
Jatkoajat ja muut päätökset	55	70	70	70	70
Suoritettut katselmuks	120	120	120	120	120

2017 alkanutta koko kunnan kiinteistökartoitusta jatketaan. Kokonaisprojektiin liittynyt arkiston skannaustyö valmistui pääosin 2019 kesällä. Maastotöiden osalta töitä jatketaan 2020 ajan. Rekisteritietojen peruskorjausta jatketaan. Taajaman rakennusten pinta-alat tuotetaan uudesta kartta-aineistosta ja rekisteritietojen päivittäminen teetetään siltä osin palveluna. Hanke rahoitetaan hankkeesta johtuvien kasvavien kiinteistöverotulojen avulla. Pullonkaulana on edelleen rekisteritietojen tallentamisen hitaus. Hankkeelle on haettu lisärahoitusta valtiovarainministeriö kuntien digitalisoinnin kannustinhankkeesta.

5.2 Ympäristönsuojelu

Hartolan ympäristönsuojelutehtävät hoidetaan yhteistyössä Heinolan kaupungin ja Sysmän kunnan kanssa. Ympäristönsuojelun tavoitteena on ihmisen toiminnasta syntyvien ympäristöhaittojen minimoiminen, luonnonvarojen kestävä käyttö sekä viihtyisä ja puhdas elinympäristö. Ympäristönsuojelun tehtäviin kuuluvat mm. ympäristönsuojelulain, maa-aineslain, jätelain ja vesilain mukaiset lupa-, valvonta- ja edistämistehtävät.

Ympäristöhallinnossa ympäristölupien määrää pyritään lainsäädännöllä edelleen vähentämään, mikä siirtää painopistettä lupaharkinnasta jälkivalvontaan. Lisäksi valvontavastuita on siirretty valtiolta kuntiin. Vuoden 2019 lokakuussa päättyvä haja-asutuksen jätevesiasetuksen siirtymäaika lisää todennäköisesti neuvonnan ja valvonnan tarvetta myös vuonna 2020.

Kunnan valvomia ympäristölupakohteita Hartolassa on 19, joista suurin osa on maatiloja ja murskaamoja. Maa-aineslupakohteita on yhteensä 12, nämä painottuvat soran ja hiekan ottoon. Viime vuosina kalliokiviaineksen osuus maa-ainesten otossa on kasvanut ja tulevaisuudessa sen odotetaan yhä kasvavan. Voimassaolevien maa-aineslupien määrä on vähentynyt viime vuosina, minkä vuoksi myös valvontakäyntien määrät ovat vähentyneet. Ympäristönsuojelussa kehitetään sähköisiä asianhallintajärjestelmiä yhteistyössä rakennusvalvonnan kanssa. Samassa yhteydessä kehitetään ympäristönsuojelun tietojen (mm. ympäristö- ja maa-ainesluvat) esittämistä paikkatietomuodossa.

TUNNUSLUVUT, YMPÄRISTÖNSUOJELU					
Määrä	TP 2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Valvonta- ja tarkastuskäynnit (ei maa-aineslupatarkastukset)	150	150	150	150	150
Näytteet	20	20	20	20	20
Ympäristöluvut	1	3	2	3	3
Maa-ainesluvut	1	3	2	3	3
Kampanjat ja projektit	1	2	2	2	2
Maa-aineslupien valvontakäynnit	40	30	25	25	25

5.3 Kaavoitus

Kaavoitus siirtyi hallintosäännön muutoksella 1.7.2019 ympäristölautakunnan vastuulle. Kunnan strategian toteuttamista kaavoituksen keinoin pyritään varmistamaan kaavoituskunnan avulla.

Hartolan taajaman yleiskaava tuli lainvoimaiseksi 2019 keväällä ja luo pohjan keskustaajaman kehittämiseksi. Keskustapalvelujen kehittämisen painopistettä viedään lähemmäs 4-tietä. Pohjakartan uudistustyö valmistuu vuoden 2019 aikana. Asemakaava on vanhimmilta osiltaan 50-luvulta ja sen uusiminen aloitetaan vuoden 2019 aikana. Tärkein osuus asemakaavoitusta on teollisuusalueen ja 4-tien asemakaavan muutos ja laajennus. Taajaman alueella on rakentamattomia asuinrakennusten rakennuspaikkoja ja on tällä hetkellä runsaasti ja kysyntä vähäistä. Sen sijaan teollisuustontteja ei juurikaan ole.

Rakentamispaine kunnassa kohdistuu ranta-alueille. Kunnan alueella on yli 30 rantakaavaa ja ne ovat pääosin vanhentuneita. Kunta on edistämässä niiden kumoamista tai muuttamista ns. HARAKUMU -hankkeessa. Rantayleiskaavat kattavat lähes kaikki kunnan alueen rannat ja niiden päivittämistyö on aloitettu Jääsjärveltä. Vuoden 2020 aikana tehdään rantaosayleiskaavoissa havaittuja pieniä muutoksia. Vuoden 2020 aikana kunnalle muodostuu enemmän kuluja kaavoitustyöstä, kuin voidaan veloittaa. Talousarvio tasaantuu vuoden 2021 aikana.

5.4 Paikkatiedot ja kartat

Kunnanvaltuuston hyväksymässä hallintosäännön uudistuksessa lisättiin ympäristölautakunnan toimialueeksi uusi toimiala ”paikkatiedot ja kartat”. Kunnan henkilöstöresurssien pienentyessä paikka- ja karttatietojen käytön automatisointi säästää henkilötyötä sekä tiedon tuottamisessa, että käytössä. Tätä työtä varten on tarkoituksenmukaista perustaa erillinen menokohta, jotta resurssien käyttöä voidaan helpommin ohjata ja seurata. Menokohdalle siirretään nykyisiä resursseja, lähinnä ympäristönsuojelutarkastajan vähenevästä työmäärästä.

Kunnan taajaman asemakaavaa on päivitetty laajemmin 1980 -luvulla laaditulla pohjakartalla. Kartta on ollut sekä teknisesti että sisällöllisesti vanhentunut, joten myös asemakaavoitustyö on jäänyt jälkeen maankäyttö- ja rakennuslain vaatimuksista. Sen mukaan asemakaava saisi olla enintään 13 vuotta vanha. Suuri osa Hartolan kaavoista on tehty jo 1955. Kartan uusimistyö on tarkoitus tehdä pääosin vuoden 2019 aikana. Karttaa tullaan käyttämään myös muiden suunnittelutöiden pohjakarttana mm. vesihuollon, katujen ja muiden yleisten alueiden osalta. Tärkeä merkitys sillä on toki myös mahdollisten rakennussuunnitelmien asemapiirrosten tausta-aineistona.

Tutkimusten mukaan noin 80% tiedosta on paikkaan sidottua. Olennainen osa nykyaikaiseen tiedonhallintaan ja julkaisuun kunnissa kuuluu tiedon esittäminen ja käyttö ns. paikkatietona. Tiedon julkaisu karttamuodossa tehostaa huomattavasti sekä julkisen sektorin, että yksityissektorin tiedon hyväksikäyttöä itsepalveluna. Karttapalvelu on hyvällä tietosisällöllä suosituin osa kunnan internetsivuja. Hartolan kunnalla on käytössään uuden kuntarekisteri -järjestelmän myötä saatu WEBGis -karttajärjestelmä. Sitä kautta on

mahdollista julkaista avoimessa internet -palvelussa kunnan valitsemalla tavalla tärkeää tietoa kuntalaisille ja muille sidosryhmille. Lisäksi järjestelmän avulla saadaan julkaistuksi viranhaltijoiden työtä tehostavaa tietoa sisäisessä käytössä. Paikkatieto -näkyvässä julkaistaan tietoa rajapinnan kautta sekä erilaisista ulkoisista palveluista että kunnan itse tuottamaa aineistoa.

Ympäristölautakunta	Tp 2018	Ta 2019 + muutos	Ta 2020	Muutos 2019 - 2020
Tuloarviot ja määrärahat				
Toimintatulot, ulkoiset	74 523	106 775	105 000	-2 %
Toimintamenot, ulkoiset	-261 504	-316 384	-398 832	26 %
Toimintakate, ulkoinen	-186 981	-209 609	-293 832	40 %
Toimintatulot, sisäiset	355			
Toimintamenot, sisäiset	-14 701	-570	-420	-26 %
Toimintakate, sisäinen	-14 346	-570	-420	-26 %
Toimintakate ulkoinen + sisäinen	-201 327	-210 179	-294 252	40 %
Laskennalliset kustannukset				
Suunnitelmapoistot	-1 242	-3 868	-3 607	-7 %
Vyörytykset	-37 901	-33 607	-37 059	10 %
Laskennalliset erät	-7 445			
Tehtävän kokonaiskustannukset	-247 915	-247 654	-334 918	35 %

Strategiset pitkän aikavälin tavoitteet			
Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	Lautakuntaan nähden sitovat tavoitteet	Mittari ja vertailuarvo	Toimenpiteet
Lupakäsittely ja valvonta ovat tasapuolista, oikeudenmukaista ja lainsäädännön mukaista sekä asiakaspalvelu ja asioiden käsittely sujuvaa.	Rakennusvalvonta Sähköisten asiointijärjestelmien ja niihin liittyvien toimintatapojen kehittäminen.	Käsittelyaikojen ja toiminnan laajuutta koskevien mittareiden valinta ja julkaisu	Kuntanet7 mahdollistaminen kyselyjen vakiinnuttaminen osana toimintaa
Kaavoitettujen tonttien määrä ja laatu vastaavat rakentamisen tarpeita	Kaavoitus Ajantasainen ja rakentamistarpeisiin vastaava maankäytön suunnittelu	Kaavoitusohjelman ylläpito ja toteuttaminen	Ranta-alueita koskevat kaavat.
	Ympäristönsuojelu Toteutetaan kaikki valvontaohjelman mukaiset määräaikaistarkastukset.	Ympäristönsuojelun valvontaohjelman toteuma.	Taajaman asemakaavan uudistaminen
	Kehitetään ympäristönsuojelun sähköisiä järjestelmiä.	Sähköisten järjestelmien kehittäminen.	Otetaan käyttöön Kuntanet7
	Kiinteistökartoitus Kartoitustoimintaa kehittämistä osaksi normaalia rakennuslupaprosessia jatketaan.	Rekisteröinnin tehostaminen	Ympäristö -osio ja kehitetään tiedon esittämistä paikkatieto-muodossa.
	Uusien teknisten ratkaisujen käyttöönotolla tehostetaan tuottavuutta. Painopiste rekisteritietojen perusparannuksessa.		Taajaman tietojen kerääminen ja tallentaminen teetetään ostopalveluna.

INVESTOINTIKOhteet

Tasetili	KP	Kohde	Perustelu	2020	2021	2022
		Aineettomat hyödykkeet				
11986	91011	Tietokoneohjelmistot	varaus	-20 000	-10 000	-10 000
		Maa- ja vesialueet	Huom! Tasetili sen mukaan mitä maa-alueita ostetaan/myydään			
Huom!	91021	Maa-alueiden ostot	määräraha- ja varaus	-60 000	-60 000	-60 000
Huom!	91021	Maa-alueiden myynti	tonttien myynti	60 000	60 000	60 000
		Rakennukset	Huom! Tasetili sen mukaan mitä rakennusta ostetaan/myydään			
Huom!	91031	Rakennusten ostot	varaus	-50 000	-50 000	-50 000
Huom!	91031	Rakennusten myynti	varaus	50 000	50 000	50 000
		Osakkeet ja osuudet	Huom! Tasetili tarkistettava osakkeen muk.			
Huom!	91043	Muut osakkeet ja osuudet/ ostot	varaus	0	0	0
Huom!	91043	Muut osakkeet ja osuudet/ myynti	varaus	0	0	0
		Taide-esineet				
1195	91050	Taide-esineiden ostot	varaus	0	0	0
1195	91050	Taide-esineiden myynti	varaus	0	0	0
		Talonrakennus ja tilapalvelut				
11988	92030	Jokiranta	Jokirannan katon uusinta	-30 000	-20 000	0
11981	92028	Kunnanvirasto	kuntotutkimuksen perusteella, lämmönsiirrin Vesikaton uusinnan aikataulu, samoin iv-koneiden uusinta.	-70 000	-200 000	0
11988	92031	Koskipää	Perusparannusta, kuntotutkimus	-6 000	-6 000	-6 000
11958	92018	Vanntu	Piha-alueen parantaminen	0	0	0
11972	92029	Yhtenäiskoulu	Uudisrakennus	-2 500 000	-400 000	0
		Onnimanni - ei omisteta	pesupaikan rakennus	0	0	0
		Liikenneväylät				
11968	93011	Katujen ja pysäköintialueiden päällystys	Katujen bitumistabilointi ja päällysteiden uusinta, liikuntamaja	0	-20 000	-20 000
	93012	Katuvalaistuksen uusiminen	Led-valaistuksen lisääminen	0	-10 000	-10 000
11987	93020	Kaavatien rakentaminen	Kaavatien rakentaminen Kurpanpellontien eteläpää, tehdään tarvittaessa purkamishankkeiden yhteydessä	-10 000	-50 000	-10 000
11983	93018	Keskusta-alue	Keskustan turvallisuuden ja viihtyisyyden parantaminen	-10 000	-10 000	-10 000
		Visainranta	Vanhan laiturin purkaminen ja uuden rakentaminen	-30 000	0	0
		Liikuntapaikat				
11984	93019	Tenniskenttä	Pinnoitteen uusinta	0	0	-40 000
11984	93019	Urheilukenttä	Jalkapallonurmen uusinta, Heitto- ja hyppypaikkojen uusinta joustavalla kestopäällysteellä	-120 000	0	0
		Vesilaitos				
11975	94011	Vesijohdot	Vedenottamon ja verkoston osien peruskorjaus ja rakentaminen	-30 000	-30 000	-30 000
11971	94012	Vedenottamo	Uuden vedenottamon hankinta, Varautuminen, selvitetään veden siirtomahdollisuus naapurikunnista	-20 000	-20 000	-150 000
		Viemärlaitos				
11976	95011	Viemärit	Viemäriinjojen ja pumppaamoiden sujuuttaminen, peruskorjaus, uusinta ja rakentaminen	-50 000	-50 000	-50 000
		Maankäyttö				
			menot	-3 006 000	-936 000	-446 000
			tulot	110 000	110 000	110 000
			netto	-2 896 000	-826 000	-336 000

Kunta pyrkii edistämään investointihankkeilla kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia seuraavasti:

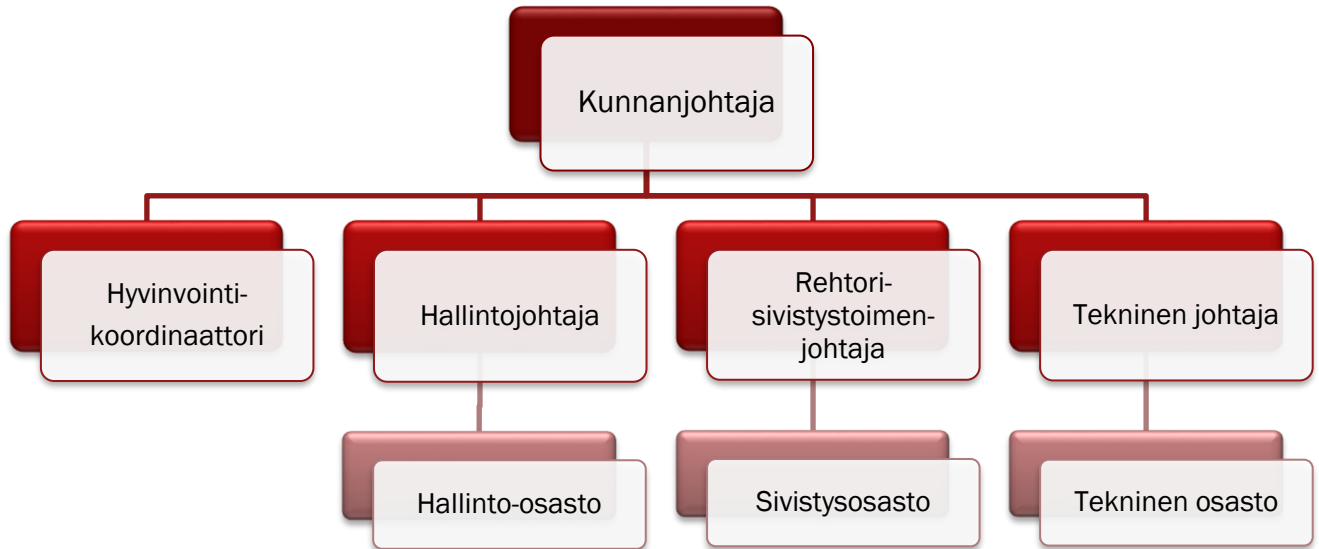
- vanha jäteveden puhdistamo saneerataan nykyisiä ympäristövaatimuksia vastaavaksi
- keskusta-alueen liikenneturvallisuutta, esteettömyyttä ja viihtyisyyttä parannetaan keskustan kehittämishankkeella
- suunnittelukaudella selvitetään varavedensaanti, jolla turvataan puhtaan veden saanti, jos päävedenottamon vedenlaatu heikkenee
- urheilukentän kunnostamisella edistetään nuorten ja muiden harrastajien liikuntaharrastuksia
- koulun uudisrakennus edistää lasten ja nuorten sekä työntekijöiden hyvinvointia
- Jokirannan kiinteistön tulevaisuus selvitetään yhdessä järjestöjen ja yhdistysten kanssa

TALOUSSUUNNITELMA 2020 – 2022

<i>Ulkoiset tuotot ja kulut</i>	TP 2018	TA+muutos 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Toimintatulot	2 648 712	2 712 928	2 246 354	2 281 354	2 231 354
Myyntitulot	945 224	1 039 620	745 458	765 458	765 458
Maksutulot	208 691	227 226	222 995	237 995	187 995
Tuet ja avustukset	414 622	365 879	170 012	170 012	170 012
Muut toimintatulot	1 080 175	1 080 203	1 107 889	1 107 889	1 107 889
Valmistus omaan käyttöön	0	0	0	0	0
Toimintamenot	-21 132 620	-21 288 089	-20 571 975	-20 435 047	-20 381 860
Henkilöstömenot	-4 306 970	-4 441 869	-4 060 512	-3 992 524	-3 967 397
Palvelujen ostot	-15 436 089	-15 427 263	-15 227 629	-15 158 539	-15 130 629
Aineet tarvikkeet ja tavarat	-764 054	-855 085	-741 051	-741 201	-741 051
Avustukset	-373 503	-409 600	-393 240	-393 240	-393 240
Muut toimintamenot	-252 004	-154 272	-149 543	-149 543	-149 543
Toimintakate	-18 483 908	-18 575 161	-18 325 621	-18 153 693	-18 150 506
Verotulot	9 795 450	10 159 000	9 797 000	9 915 000	10 069 000
Valtionosuudet	8 887 967	8 739 769	9 424 391	9 424 391	9 424 391
Rahoitustulot ja -menot	-84 665	-86 020	-74 632	-65 028	-56 155
Korkotulot	9 512	7 180	5 131	5 010	4 887
Muut rahoitustulot	34 135	27 000	32 010	32 010	32 010
Korkomenot	-127 716	-120 000	-111 523	-101 798	-92 802
Muut rahoitusmenot	-596	-200	-250	-250	-250
Vuosikate	114 844	237 588	821 138	1 120 670	1 286 730
Poistot ja arvonalentumiset					
Suunnitelman mukaiset poistot	-786 143	-738 161	-703 661	-653 235	-616 846
Arvonalentumiset	0	0	0	0	0
Satunnaiset erät	0	0	0	0	0
Satunnaiset tulot	0	0	0	0	0
Satunnaiset menot	0	0	0	0	0
Tilikauden tulos	-671 299	-500 573	117 477	467 435	669 884
Poistoeron lisäys(-) tai vähennys(+)					
Vapaaehtoisten varausten lisäys(-) tai vähennys(+)					
Rahastojen lisäys(-) tai vähennys(+)					
Tilikauden yli-/alijäämä	-671 299	-500 573	117 477	467 435	669 884

HENKILÖSTÖRESURSSISUUNNITELMA V.2020-2022

Henkilöstösuunnitelma on tehty yhteistyössä osastojen ja henkilöstön edustajien kanssa. Henkilöstösuunnitelman tavoitteena on suunnitella henkilöstön määrä ja rakenne vastaamaan tulevaisuuden haasteita. Suunnitelma perustuu Hartolan kunnan henkilöstöstrategiaan ja talouden tasapainottamistyöryhmän kehityssuunnitelmaan.

Hartolan kunnan väkiluvun on arvioitu laskevan noin 2000 asukkaaseen seuraavan kymmenen vuoden aikana. Tämä vähentää huomattavasti kunnan verotuloja ja valtionosuuden kertymiä. Talouden tasapainottamistyöryhmä on linjannut tavoitteeksi henkilöstömenojen vähentämiseksi 2 henkilötyövuotta joka vuosi seuraavan 10 vuoden ajan. Tästä saadaan säästöä 80.000-100.000 euroa vuodessa.

> luontainen poistuma on hyödynnettävä täysimääräisesti (=eläköityvien tilalle ei uusia, tehtäviä yhdistettävä, palveluja ostettava ulkopuolelta)

-> toimintatapoja on uudistettava koko ajan

-> laadittava henkilöstösuunnitelma, joka perustuu ennakoituun luontaiseen poistumaan -vuoteen 2025 mennessä -10 työntekijää

Henkilöstörakenne ja jakautuminen osastoille

Hartolan kunnassa oli vakinaista henkilöstöä vuoden 2018 lopussa 82 henkeä ja määräaikaisia 22 henkeä. Kunnan henkilöstömäärä on edelliseen vuoteen verrattuna laskenut hieman. Määräaikaista henkilöstöä kunnalla on palkattuna sijaisuuksissa, hankkeissa ja työllistettyinä sekä kesätyöntekijöinä. Määräaikaisen henkilöstön määrä on pysynyt vuosittain lähes samana ja määräaikaisen henkilöstön määrää ei ole tarkoitus lisätä.

Henkilöstön jakautuminen osastoille:

Toimiala	Vuosi 2018			Vuosi 2017		
	Vakinaiset	Määräaik.	Yhteensä	Vakinaiset	Määräaik.	Yhteensä
Kunnanhallitus	8	5	13	7	2	9
Sivistyslautakunta	53	8	61	54	9	63
Ympäristölautakunta	2	3	5	2	1	3
Tekninen lautakunta	19	6	25	24	12	36
Yhteensä	82	22	104	87	24	111

Koko kunnassa henkilöä on eniten sivistystoimessa (61 henkilöä) ja toiseksi eniten teknisessä toimessa (25 henkilöä).

Henkilöstörakenne sukupuolen mukaan

Kunta-alan henkilöstön sukupuolirakenne on naisvaltainen ja valtakunnallisesti naisia on keskimäärin 80 % henkilöstöstä. Hartolassa naisten osuus koko henkilöstömäärästä on 74%.

Henkilöstörakenne sukupuolen mukaan toimialoittain v. 2018	Naisia yht.	Pros.	Miehiä yht.	Pros.2
Kunnanhallitus	11	84,62 %	2	15,38 %
Sivistyslautakunta	53	86,89 %	8	13,11 %
Ympäristölautakunta	4	80,00 %	1	20,00 %
Tekninen lautakunta	9	36,00 %	16	64,00 %
Koko henkilöstö	77	74,04 %	27	25,96 %
Kunta-ala 2017		80,00 %		20,00 %

Ikärakenne

Keski-ikä		Keski-ikä	
Hartolan kunta		kunta-ala 2017	
naiset	47,09	naiset	45,8
miehet	40,24	miehet	45,5
kaikki	46,57	kaikki	45,8

Kunnan koko henkilöstön keski-ikä on 46,57 vuotta.

Henkilöstön keski-ikä on kunta-alalla korkeampi kuin muilla työmarkkinasektoreilla.

Kunta-alalla työskentelevän henkilöstön keski-ikä oli vuonna 2017 noin 45 vuotta. Hartolan kunnan koko henkilöstön keski-ikä vuonna 2018 oli 46,57 vuotta ja se on lähellä kunta-alan keski-ikää.

Hartolan kunnassa suurin ryhmä on 50-59 vuotta (29 henkeä) ja toiseksi suurin ryhmä on 60-64 -vuotta (18 henkeä). Alle 30 -vuotiaita työntekijöitä oli 4.

Kunnan henkilöstöpolitiikan haasteena on uusien työntekijöiden rekrytointi eläköityvien tilalle, työntekijöiden työkyvyn ylläpitäminen ja työssä viihtymisen edistäminen, jotta mahdollisimman moni jatkaisi työssä varsinaiseen eläkeikään saakka. Hartolan kunnan henkilöstön vähäinen vaihtuvuus kertoo vahvasta sitoutumisesta paikkakuntaan ja työpaikkaan.

Poissaolot

Poissaolojen syyt ja määrä vaihtelevat pienessä henkilöstössä runsaastikin vuosittain. Työnantajan näkökulmasta poissaolojen syyt, kuten äitiyslomat ja perhevapaat sekä vuorotteluvapaa ja kuntoutus ovat normaaleja elämäntilanteesta johtuvia ja yhteiskunnan tukemia työssä poissaolon syitä. Työnantajan myöntämä oikeus koulutukseen voidaan nähdä myös investointina työntekijän osaamiseen. Sairauspoissaolojen määrän muutoksen perusteella on arvioitu henkilöstön hyvinvoinnin tilaa ja siinä tapahtuneita muutoksia.

Henkilöstön poissaolot syineen vuosina 2018-2015 ovat seuraavat (kalenteripäiviä):

Keskeytykset perusteiden mukaan ryhmiteltynä:

Keskeytyksen syy	2018	2017	2016	2015
Vuorotteluvapaa	0	270	360	153
Kuntoutus	0	0	0	27
Sairausloma	1071	1391	1430	987
Palkaton virkavapaa	163	261	54	503
Opintovapaa	269	0	0	0
Koulutus	290	160	215	223
Perhepoliittiset vapaat	72	300	366	301

Palkattomaan virkavapauteen sisältyy myös vuonna 2014 aloitettu talkoovapaakokeilu ja sitä vuonna 2018 pidettiin 75 päivää (13 hlöä).

Työkyky ja terveys

Lakisääteiset työterveyspalvelut on hankittu sopimusperusteisesti 1.5.2010 lukien Työterveys Oy Wellamolta.

Työterveyshuollon käytössä on työkyvyn kolmikanta-palaverit, joissa on mukana työterveyslääkäri, työntekijän ja työnantajan edustajat. Niiden tarkoituksena on sopia yhteistoiminnassa asioista, jotka edistävät työntekijän työssä jaksamista ja kuntoutumista. Hartolan kunnassa on käytössä myös päihdeongelmista kärsiville hoitoonohjausmalli.

Henkilöstöstrategia

Nykytila:

- Henkilöstö on kokenutta ja vahva osaaminen tehtäviin
- Moni tehtävä on yhden henkilön varassa
- Toimintaprosessit vaativat osittain kehittämistä
- Työkyky ja motivaatio
- Vuosittain kehityskeskustelut/ tilanteen kartoittaminen
- Myönteinen suhtautuminen opiskeluun
- Määräaikaaisia vain poikkeustapauksissa ja hankkeissa
- Pienet henkilöstöresurssit, johtotehtävissä laaja-alainen tehtäväkenttä tuo haastetta asioiden hallintaan, hallinnolliset tehtävät vievät ison osan ajasta (sivistystoimi)

Henkilöstöstrategian painopistealueet:

Eläköitymisiin varautuminen ja henkilöstön ikääntymisen huomioiminen

- liikunnan ja työssäjaksamisen lisääminen
- kokeiluna työnohjauksen tarjoaminen matalalla kynnyksellä
- uusien henkilöiden rekrytointi vapaisiin tehtäviin: työtehtävien luonne, perheystävällisyys, palkkaus (rekrytointilisä)

Työhyvinvointi

- uusien työntekijöiden perehdytys
- säännölliset työhyvinvointikyselyt ja seuranta
- etätömahdollisuus
- osa-aikaeläkkeen ja osa-aikatyön mahdollistaminen
- Hartolan kunta mukana yritysliikuntaohjelmassa, liikuntamajan käyttö ja liikunta- ja kulttuurisetelit, yhteiset henkilöstötapahtumat, talkoovapaa
- ajanmukaiset työvälineet
- palkkauksen oikeudenmukaisuus

Toimintaympäristön muutokset ja osaamisen kehittäminen

- kehityskeskustelut vuosittain
- ajankohtaiset koulutukset
- tiimiyttäminen ja pelisäännöt kaikille osastoille
- prosessien kehittäminen
- sähköisten toimintamallien hyödyntäminen
- yhteistyö naapurikuntien kanssa
- vaihtoehtona osaamisen ostaminen yrityksiltä
- uusissa rekrytoinneissa puuttuvan osaamisen huomioiminen osastokohtaisesti

Hartolan kunnan henkilöstöstrategialla pyritään vahvistamaan henkilöstön motivaatiota ja kannustamaan oman osaamisen kehittämiseen sekä olla vetovoimainen työnantaja. Hyvän työilmapiirin kautta myös hiljainen tieto siirtyy organisaatiossa.

Henkilöstösuunnitelma vuosille 2020-2023

Vakinaisen henkilöstön rekrytoimiseksi Hartolan kunnassa on käytössä täyttöluvan hakeminen kunnanhallitukselta. Uusissa rekrytoinneissa on pyritty varautumaan tuleviin eläköitymisiin, joita on kunnan henkilöstössä tulossa tulevina vuosina paljon. Henkilöstön eläköityminen ja ikärakenteen muutos on Hartolan kunnan henkilöstöstrategian suurimpia haasteita. Myös henkilöstön saatavuus vapautuviin tehtäviin voi tulevaisuudessa vaikeutua.

Toimintaympäristö muuttuu ja osaamistarpeiden muutosta tuetaan koulutuksilla. Samalla voidaan hyödyntää sähköisen toimintaympäristön tarjoamat mahdollisuudet. Kehityskeskustelut käydään henkilöstön kanssa vuosittain ja niissä kartoitetaan samalla ajankohtaiset koulutustarpeet.

Kunnan väkiluvun vähetessä toiminnan organisointia ja henkilöstörakennetta sopeutetaan käytettävissä oleviin tuloihin siten, että henkilöstömäärää supistetaan seuraavan 10 vuoden (2020-2029) aikana 20 henkilötyövuotta eli keskimäärin 2 henkilötyövuotta vuodessa (vaikutus vaihtelee 80.000-150.000 euroa/vuosi). Supistaminen tehdään pääasiassa vakinaisesta henkilöstöstä. Kunnan palveluksessa oli vuonna 2018 yhteensä 82 vakinaista työntekijää ja 22 määräaikaista työntekijää.

Alkuvaiheessa henkilöstömenojen sopeutustarve on hieman suurempi kuin vuoden 2025 jälkeen, ja vuonna 2020 henkilöstömenojen sopeutustarve on 150.000 euroa.

- sopeuttaminen voidaan tehdä henkilöstön luonnollisen vähenemän avulla (eläkkeelle siirtymisten ja työpaikan vaihdosten yhteydessä), josta tarkempi suunnitelma annetaan talousarvion laatimisen yhteydessä
- sopeutus edellyttää tehtävien yhdistämisiä ja uudelleen järjestelyjä, joissain toiminnoissa ostopalvelujen hankkimista ja toiminnan automatisointia sekä digitalisaation hyödyntämistä

Henkilöstömäärän kehitys

Alla olevassa taulukossa on kuvattu osastojen henkilöstömäärän kehitys (henkilötyövuosina) ja liitteenä olevassa taulukossa henkilöstö on kuvattu tehtävänimikkeittäin. Velvoitetyöllistettäviä ei ole huomioitu henkilöstömäärään, mutta määräraha on varattu työllistämisen kustannuspaikan kohdalle. Muut työllistettävät ovat varattuina osastojen omilla kustannuspaikoilla.

	Henkilöstömäärä 2019	Henkilöstömäärä 2020	Vakinaiset	Määräaikaiset	Henkilöstömenot 2019	Henkilöstömenot 2020
Hallinto-osasto	9,35	7,05	5,85	1,2	597 919	561 085
Sivistysosasto	44,68	41,42	37,37	4,05	2 422 982	2 141 988
Tekninen osasto	32	26,6	20	6,6	1 198 008	1 119 111

Liitteenä Henkilöstöluettelo

HENKILÖSTÖLUETTELO							
Henkilöstö 31.12. (henk.työvuosina)							
HALLINTO-OSASTO	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
kunnanjohtaja	1	1	1	1	1	1	1
hallintojohtaja	1	1	1	1	1	1	1
laskentasihteeri	1	1	1	1	1	1	1
palvelusihteeri	1	1	1	1	1	1	1
toimistosihteeri	1,85	1,85	1,85	1,85	1,85	1,85	1,85
määräaikainen toimistosihteeri	0,5	0,2					
hanketyöntekijöitä *	3	1	1				
Yhteensä	9,35	7,05	6,85	5,85	5,85	5,85	5,85
SIVISTYSOSASTO	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
rehtori-sivistystoimenjohtaja	1	1	1	1	1	1	1
kirjaston johtaja	1	1	1	1	1	1	1
kirjastovirkailija	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
kirjastoapulainen (määräaik) **	0,96	0,11	0,11	0,11	0,11	0,11	0,11
toimistosihteeri	1	1	1	1	1	1	1
luokanopettaja	6	6	6	6	5,7	5	5
lehtori	5,5	4,8	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7
erityisopettaja/erityisluokanopettaja	3	2,6	2	2	2	2	2
tuntiopettaja (määräaik)	1,3	1,3	1	1	1	1	1
koulunkäynninohjaaja	6,9	6,2	6,1	6,1	6,1	6,1	6,1
kuraattori	1	1	1	1	1	1	1
varhaiskasvatuksen johtaja	1	1	1	1	1	1	1
varhaiskasvatuksen opettaja	2,5	2,5	2	2	2	2	2
varhaiskasvatuksen opettaja (määräaik)		0,5	1	1	0,5	0,5	0,5
varhaiskasvatuksen lastenhoitaja	4,77	4,77	5	5	5	5	4
varhaiskasvatuksen lastenhoitaja (ma)	1	1					
perhepäivähoitaja	6	5,5	5	5	5	5	5
päiväkotiapulainen	1	1	1	1	1	1	1
päiväkotiapulainen (määräaikainen)	1						
vapaa-aikapäällikkö	1	1	1	1	1	1	1
näyttelyvalvoja (määräaik)	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
työpajatoiminnan ohjaaja	1	1	1	1	1	1	1
työvalmentaja (määräaik)	1	1	1	1	1	1	1
etsivä nuorisotyöntekijä	1	1	1	1	1	1	1
Yhteensä	50,68	47,03	44,66	44,66	43,86	43,16	42,16
Muutos		-3,65	-2,37	0	-0,8	-0,7	-1
vakinaisen		42,87					
määräaikainen		4,16					
hyvinvointikoordinaattori	1	1	1	1	1	1	1

TEKNINEN OSASTO	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
tekninen johtaja	1	1	1	1	1	1	1
toimistosihteeri	3	2,8	2	2	2	2	2
toimistorakennusmestari	1	1	1				
rakennustarkastaja	1	1	1				
rakennustarkastaja/toimistorakennusmestari				1	1	1	1
ammattimies	1	1	1	1	1	1	1
erikoisammattimies	2	2	2	1	1	1	1
kunnallistekniikan työnohjaaja	1	1	1	1	1	1	1
liikunta-alueiden hoitaja	1	1					
ulkoalueiden hoitaja			1	1	1	1	1
kiinteistöhoitaja	2	2	2,25	2	2	2	2
kirvesmies	1	1	1	1	1	1	1
puisto- ja puutarhatyöntekijä							
puutarhatyöntekijä	0,5	0,5					
ruokapalveluvastaava	1	1	1	1	1	1	1
ravitsemistyöntekijä	1	1	1	1	1	1	1
siivoustyönjohtaja	1	1	1	1	1	1	1
siivooja	4,2	3,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8
kartoittaja	3	1					
projektityöntekijä	1	1	1	0	0	0	0
insinööriopiskelija 6 kk		0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
oppisopimuskoulutettavat	2	2					
työllistetty, yhteiskuntavastuu	1	1	1	1	1	1	1
yhteensä	28,7	26,6	21,55	18,3	18,3	18,3	18,3

* Pienten kuntien työkkäri ja matkailuhanke päättyneet 2019 aikana. Uusi työllistämishanke/ kustannusten jako osallistujakuntien kesken

** Koulunkäynninohjaaja kesäaikana